

ผลของความชอบความคงเส้นคงวาและการรับรู้ความมีอิสระในการเขียน
เรียงความต่อต้านเจตคติต่อความไม่คล่องจองของปัญญา

นางสาว มยุรินทร์ เตชะเซวกุล

สถาบันวิทยบริการ
วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาจิตวิทยาสังคม
คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2545
ISBN 974-17-2739-9
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE EFFECT OF PREFERENCE FOR CONSISTENCY AND PERCEIVED
FREEDOM OF COUNTER-ATTITUDINAL ESSAY WRITING
ON COGNITIVE DISSONANCE

Miss Mayurin Techachavengkul

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Art in Social Psychology

Faculty of Psychology
Chulalongkorn University
Academic Year 2002
ISBN 974-17-2739-9

หัวข้อวิทยานิพนธ์ ผลของความชอบความคงเส้นคงวาและการรับรู้ความมีอิสระในการเขียน
เรียงความต่อต้านเจตคติต่อความไม่คล่องจองของปัญญา
โดย นางสาว มยุรินทร์ เตชะเซวกุล
สาขาวิชา จิตวิทยาสังคม
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร. ธีระพร อุวรรณโณ

คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาามหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะจิตวิทยา
(รองศาสตราจารย์ ดร. พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คัดนางค์ มณีศรี)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร. ธีระพร อุวรรณโณ)

..... กรรมการ
(อาจารย์ จรุงกุล นูรพวงค์)

บัณฑิตวิทยาลัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4378144038 : MAJOR SOCIAL PSYCHOLOGY

KEY WORD: COGNITIVE DISSONANCE / PREFERENCE FOR CONSISTENCY

MAYURIN TECHACHAVENGKUL: THE EFFECT OF PREFERENCE FOR
CONSISTENCY AND PERCEIVED FREEDOM OF COUNTER-ATTITUDINAL ESSAY
WRITING ON COGNITIVE DISSONANCE. THESIS ADVISOR : ASSOC. PROF.
THEERAPORN UWANNO, PH. D. 85 PP.

This study was designed to examine the effects of preference for consistency (high and low) and perceived freedom of counter-attitudinal essay writing (free essay writing, forced essay writing, and no essay writing) on cognitive dissonance. Participants were 120 Chulalongkorn University undergraduate students of the 2002 academic year. They were told about the uniform rules of the university and were randomly assigned to one of three experimental conditions and then answered the attitude toward Chulalongkorn University Announcement Concerning Formal Dress for Students scale, perceived choice questionnaire, and preference for consistency scale.

Results are as follows :

1. Low and high preference for consistency participants do not have different attitude scores.
2. Among low preference for consistency participants, participants in free essay writing condition and participants in forced essay writing condition do not have different attitude scores but both have higher attitude scores than participants in no essay writing condition.
3. Among high preference for consistency participants, participants in free essay writing condition have higher attitude scores than participants in forced essay writing condition and participants in no essay writing condition; and participants in forced essay writing condition and participants in no essay writing condition do not have different attitude scores.

Program Social Psychology Student's signature

Field of study Social Psychology Advisor's signature

Academic year 2002

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะเสร็จสมบูรณ์ไม่ได้ ถ้าปราศจากการให้คำแนะนำ คำปรึกษา คำติชม การตรวจสอบความผิดพลาดในเรื่องต่างๆ จาก รองศาสตราจารย์ ดร. ธีระพร อุวรรณโณ ซึ่งท่านเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ท่านมีส่วนสำคัญในการผลักดันให้งานสำเร็จลุล่วง สิ่งที่ข้าพเจ้าได้รับจากอาจารย์นอกจากผลงานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว ก็คือ ความรู้ที่เพิ่มขึ้นมาหลังจากการทำวิทยานิพนธ์ ซึ่งเพิ่มขึ้นมาทั้งในส่วนของทฤษฎีที่ใช้ในวิทยานิพนธ์ ในส่วนของการทำงานวิจัย และในส่วนของสถิติที่ใช้ในการวิจัย จึงขอกราบขอบพระคุณอาจารย์เป็นอย่างยิ่ง

กราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศักินางค์ มณีศรี และ อาจารย์ จรุงกุล บุรพวงค์ ที่กรุณาช่วยตรวจแก้ และให้คำแนะนำเพิ่มเติม ในการทำวิทยานิพนธ์

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ยังได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยบางส่วนมาจากทุนอุดหนุนการวิจัยของบัณฑิตวิทยาลัย จึงต้องขอขอบคุณบัณฑิตวิทยาลัย

สุดท้ายนี้ ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณ คุณแม่ ที่อำนวยความสะดวกต่างๆ ในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ รวมถึงทุนสนับสนุนในการศึกษาตลอดมา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญรูปภาพ.....	ญ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ปัญหา.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	2
ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความไม่คล่องจองของปัญญา.....	19
วัตถุประสงค์.....	27
ขอบเขตการวิจัย.....	28
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	28
สมมติฐาน.....	29
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	31
2 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	32
กลุ่มตัวอย่าง.....	32
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	32
ตัวแปรที่ศึกษา.....	36
ผลจากการทำการวิจัยนำร่อง.....	36
ขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	37
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	39

3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	40
4 อภิปรายผลการวิจัย.....	55
5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ.....	60
รายการอ้างอิง.....	64
ภาคผนวก.....	69
ภาคผนวก ก	70
ภาคผนวก ข	71
ภาคผนวก ค	74
ภาคผนวก ง	75
ภาคผนวก จ	78
ภาคผนวก ฉ	80
ภาคผนวก ช	82
ภาคผนวก ซ	83
ภาคผนวก ฌ	84
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	85

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางคำคุณศัพท์ที่แสดงความรู้สึกของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่มีต่อ ประกาศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต จำนวน 212 คน.....	33
ตารางแสดงประเภทของข้อกระทงที่นำมาปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพสังคมไทย.....	34
ตารางแสดงประเภทของข้อกระทงผ่านการคัดเลือก.....	35
 ตารางที่	
1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนความชอบความคงเส้นคงวา จำแนกตามเงื่อนไขการเขียนเรียงความ.....	43
2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัยเรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิตจำแนกตามเงื่อนไขการเขียน เรียงความและระดับความชอบความคงเส้นคงวา.....	44
3 ความแปรปรวนสองทางของคะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต ในแต่ละเงื่อนไขการทดลองและในแต่ละระดับ ความชอบความคงเส้นคงวา.....	46
4 ผลทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของคะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต โดยวิธีของ Games-Howell จำแนกตามเงื่อนไขการทดลอง.....	47
5 ผลการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของคะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัยเรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต โดยการทดสอบค่าที ระหว่าง นิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ ว่าตนมีอิสระและนิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำที่เขียนเรียงความ ต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าตนถูกบังคับ.....	48

- 6 ผลการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของคะแนนเจตคติต่อประกาศุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต โดยการทดสอบค่าที่ ระหว่าง นิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ ว่าตนมีอิสระและนิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำที่ไม่ได้เขียนเรียงความ ต่อต้านเจตคติ..... 49
- 7 ผลการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของคะแนนเจตคติต่อประกาศุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต โดยการทดสอบค่าที่ ระหว่าง นิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ ว่าตนถูกบังคับและนิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำที่ไม่ได้เขียน เรียงความต่อต้านเจตคติ..... 50
- 8 ผลการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของคะแนนเจตคติต่อประกาศุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต โดยการทดสอบค่าที่ ระหว่าง นิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาลสูงที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ ว่าตนมีอิสระและนิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาลสูงที่เขียนเรียงความ ต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าตนถูกบังคับ..... 51
- 9 ผลการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของคะแนนเจตคติต่อประกาศุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต โดยการทดสอบค่าที่ ระหว่าง นิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาลสูงที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ ว่าตนมีอิสระและนิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาลสูงที่ไม่ได้เขียนเรียงความ ต่อต้านเจตคติ..... 52

10	ผลการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของคะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต โดยการทดสอบค่าที่ ระหว่างนิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูงที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าตนถูกบังคับและนิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูงที่ไม่ได้เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติ.....	53
11	สรุปผลการทดสอบสมมติฐานทั้งหมด.....	54
	ตารางผลการวิเคราะห์องค์ประกอบของมาตรวัดเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต หลังจากการหมุนแกนด้วยวิธีควอร์ติแม็กซ์.....	74
	ผลการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของคะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต โดยการทดสอบค่าที่ ระหว่างนิสิตในเงื่อนไขไม่ต้องเขียนเรียงความ กับนิสิตในเงื่อนไขเขียนเรียงความโดยอิสระที่เลือกไม่เขียนเรียงความ	85

สารบัญภาพ

		หน้า
ภาพที่		
1	ภาพแสดงสมมติฐาน.....	30
2	ภาพแสดงค่ามัชฌิมเลขคณิตของการจำแนกตามเงื่อนไขการทดลองและระดับ ความชอบความคงเส้นคงวา.....	43

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

ปัญหา

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยต้องการศึกษาเปรียบเทียบบุคคลที่มีความชอบความคงเส้นคงวาแตกต่างกัน ว่าเมื่อมีสถานการณ์ที่มีความไม่คล่องจงเกิดขึ้น จะส่งผลต่อการเปลี่ยนเจตคติของบุคคลสองกลุ่มดังกล่าวนี้แตกต่างกันหรือไม่ จะศึกษาถึงการเปลี่ยนเจตคติของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่มีต่อ ประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต โดยใช้การเขียนเรียงความต่อต้านเจตคติและเขียนชื่อ – นามสกุล บนกระดาษที่เขียนเรียงความ ผู้ร่วมการทดลองจะ รับรู้แตกต่างกัน โดยเงื่อนไขแรกจะรับรู้ว่าตนมีอิสระที่เลือกจะเขียนเรียงความต่อต้านเจตคติหรือไม่เขียนก็ได้ ในเงื่อนไขที่ 2 จะรับรู้ว่าตนถูกบังคับให้เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติ และเงื่อนไขที่ 3 จะไม่ได้เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กฎระเบียบ ข้อบังคับ เป็นสิ่งที่มีความสำคัญกับทุกสังคมตั้งแต่สังคมขนาดเล็ก เช่น สังคมในระดับครอบครัว จนถึงสังคมขนาดใหญ่ เช่น สังคมในระดับชาติหรือระดับโลก กฎระเบียบจะเป็นตัวที่คอยกำหนดและควบคุมพฤติกรรมของบุคคลในสังคมนั้นๆ เพื่อให้เกิดความสงบสุขของคนในสังคม และเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม บางครั้งกฎระเบียบต่างๆ ที่แต่ละสังคมกำหนดขึ้นนั้นก็ก่อให้เกิดความรู้สึกอึดอัดไม่พอใจกับบุคคลในสังคมได้ โดยเฉพาะเมื่อบุคคล รู้สึกว่าตนกำลังถูกลิดรอนสิทธิเสรีภาพบางประการ จะทำให้บุคคลเกิดความไม่พึงพอใจหรือมีเจตคติต่อกฎระเบียบดังกล่าวในด้านลบและทำการฝ่าฝืนกฎระเบียบในที่สุด สังคมในระดับมหาวิทยาลัยก็เป็นเช่นเดียวกันกับสังคมในระดับอื่นๆ ที่มีกฎระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ที่คอยกำหนดและควบคุมพฤติกรรมของนิสิตนักศึกษาในสถาบัน และปัญหาการฝ่าฝืนกฎระเบียบ ข้อบังคับของนิสิตก็เป็นเรื่องที่เราพบเห็นได้บ่อยๆ ประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิตเป็นกฎระเบียบที่มักพบเห็นนิสิตฝ่าฝืนบ่อยครั้ง ดังนั้นจึงควรหาวิธีในการเปลี่ยนเจตคติของนิสิตที่มีต่อ ประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต

เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วถึงความสำคัญของเจตคติ โดยเฉพาะในนักจิตวิทยาสังคมนั้นได้ให้ความสำคัญกับเจตคติมาก ดูได้จากผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเจตคติที่มีมากมาย การที่บุคคลมีเจตคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้น เจตติดังกล่าวอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเจตคติจะส่งผลต่อพฤติกรรม ความคิด และอารมณ์ ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงเจตคติจึงเป็นเรื่องสำคัญ

ในการศึกษาการเปลี่ยนเจตคตินั้นมีทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้มากมาย ซึ่งทฤษฎีความไม่คล้องจองของปัญญา (Cognitive Dissonance Theory) เสนอโดย Leon Festinger (1957) ก็เป็นทฤษฎีหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนเจตคติ ในต่างประเทศมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีนี้มาก และมีการนำทฤษฎีนี้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันมากมาย สำหรับประเทศไทยนั้นยังไม่ค่อยมีงานวิจัยเกี่ยวกับทฤษฎีความไม่คล้องจองของปัญญา ผู้วิจัยจึงได้สนใจที่จะนำทฤษฎีนี้มาใช้ในการเปลี่ยนเจตคติของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่มีต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีความไม่คล้องจองของปัญญานี้กล่าวถึงการที่บุคคลมีความรู้สึกไม่สบายใจเนื่องจากเกิดความไม่คล้องจองของปัญญาขึ้น ทำให้บุคคลมีแรงจูงใจที่จะพยายามลดความไม่คล้องจองและสร้างความกลมกลืน ความไม่คล้องจองของปัญญาที่กล่าวมานั้นหมายถึง การที่ส่วนของปัญญามีความสัมพันธ์แบบไม่คล้องจองกัน เช่น นายเอกไปซื้อส้มบางมด ซึ่งนายเอกเชื่อว่าส้มบางมดที่ซื้อมามีรสชาติหวาน แต่เมื่อนำส้มนั้นมารับประทานปรากฏว่ามีรสเปรี้ยว จากตัวอย่างนี้อาจพิจารณาส่วนของปัญญาแรก คือ ส้มบางมดมีรสชาติหวาน ไม่คล้องจองกับส่วนของปัญญาส่วนที่สอง คือ ส้มบางมดที่รับประทานมีรสชาติเปรี้ยว

ส่วนของปัญญา (Cognitive element) ที่กล่าวถึงข้างต้นนี้ หมายถึง ส่วนย่อยส่วนหนึ่งของปัญญา ซึ่งปัญญา (Cognition) หมายถึง ความรู้ (Knowledges) ที่บุคคลมีเกี่ยวกับตนเอง เกี่ยวกับพฤติกรรม หรือเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ความรู้ในที่นี้ยังครอบคลุมไปถึง เจตคติ (attitude) ความเชื่อ (belief) ความคิดเห็น (opinion) และค่านิยม (value) ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนของปัญญานั้นมี 3 แบบ คือ

1. แบบคล้องจองกัน (Consonance)

เกิดเมื่อส่วนของปัญญา 2 ส่วน มีความสอดคล้องกัน คือ เมื่อพิจารณาส่วนของปัญญาแล้วพบว่า ส่วนของปัญญาส่วนหนึ่งควรเกิดตามหลังส่วนของปัญญาอีกส่วนหนึ่ง ความสัมพันธ์ของส่วนของปัญญา 2 ส่วนนี้จึงมีความคล้องจองกัน เช่น บุคคลเห็นฟ้าแลบ แล้วพบว่าได้ยินเสียงฟ้าร้องตามมา ในที่นี้ส่วนของปัญญาส่วนแรกก็คือ เห็นฟ้าแลบ ส่วนของปัญญาส่วนที่ 2 คือ ได้ยินเสียงฟ้าร้อง จะเห็นว่าส่วนของปัญญาส่วนที่ 2 นั้นควรเกิดตามหลังส่วนของปัญญาส่วนแรก

2. แบบไม่คล้องจองกัน (Dissonance)

เกิดเมื่อส่วนของปัญญา 2 ส่วน มีความไม่สอดคล้องกัน คือ เมื่อพิจารณาส่วนของปัญญาแล้วพบว่า ด้านตรงกันข้ามของส่วนของปัญญาส่วนหนึ่งเกิดตามหลังส่วนของปัญญาอีกส่วนหนึ่ง ความสัมพันธ์ของส่วนของปัญญา 2 ส่วนนี้จึงมีความไม่คล้องจองกัน ซึ่งในทฤษฎีนี้จะให้ความสนใจกับความสัมพันธ์ของส่วนของปัญญาในแบบนี้ ตัวอย่างของความสัมพันธ์ระหว่างส่วนของปัญญาแบบไม่คล้องจองกัน เช่น บุคคลโยนก้อนหินลงน้ำ แล้วพบว่าก้อนหินนั้นไม่จมน้ำแต่กลับลอยน้ำ (บุคคลไม่ทราบว่าหินบางชนิด เช่น หินpumice (Pumice) ลอยน้ำได้)

3. แบบไม่เกี่ยวเนื่องกัน (Irrelevant)

เกิดเมื่อส่วนของปัญญาส่วนหนึ่งไม่ได้มีความเกี่ยวข้องใดๆ กับส่วนของปัญญาอีกส่วน เช่น บุคคลรู้ว่าตนหิว ไม่เกี่ยวเนื่องกับ ฝนตกที่อินโดนีเซีย

ทฤษฎีความไม่คล้องจองของปัญญาที่ Festinger เสนอนั้น มีสมมติฐานหลักเบื้องต้น ดังนี้ คือ

1. ความไม่คล้องจองทำให้เกิดความรู้สึกไม่สบายใจ ซึ่งจูงใจให้บุคคลพยายามลดความไม่คล้องจองและพยายามทำให้เกิดความคล้องจอง
2. เมื่อเกิดความไม่คล้องจองขึ้น นอกจากบุคคลจะพยายามลดความไม่คล้องจองลงแล้ว บุคคลยังพยายามหลีกเลี่ยงสถานการณ์และข่าวสารที่อาจก่อให้เกิดความไม่คล้องจองเพิ่มขึ้น

การเกิดความไม่คล้องจองนั้นมีสาเหตุได้หลายๆ สาเหตุ Festinger (1957) ได้เสนอสาเหตุของการเกิดความไม่คล้องจองดังนี้

1. **ความไม่คล้องจองที่เกิดจากความไม่แนบเนียนทางตรรก (logical inconsistency)**
เช่น บุคคลเชื่อว่ามนุษย์จะค้นพบธาตุที่มีเลขอะตอมเป็น 108 (ปัจจุบันมีธาตุที่ถูกค้นพบแล้ว 107 ธาตุ) และเชื่อว่า ธาตุทั้งหมดได้ถูกมนุษย์ค้นพบแล้ว ก็จะทำให้เกิดความไม่คล้องจองขึ้นมาได้
2. **ความไม่คล้องจองที่เกิดจากจารีตและวัฒนธรรม (Cultural Mores)** เช่น คนที่หัวเราะครั้นครางในงานฌาปนกิจศพ ทั้งที่ทราบธรรมเนียมที่เหมาะสมในการร่วมงานฌาปนกิจว่าควรอยู่ในความสงบ ก็จะทำให้เกิดความไม่คล้องจองขึ้นมาได้
3. **ความไม่คล้องจองที่เกิดจากบุคคลนิยามความคิดเห็นจำเพาะอย่างรวมเข้าในความคิดเห็นที่ทั่วไปมากกว่า (One specific opinion is sometimes included by definition in a more general opinion)** เช่น คนไทยเชียร์ทีมชาติอังกฤษ ในการแข่งขันฟุตบอลระหว่างทีมชาติไทยกับทีมชาติอังกฤษ ทำให้เกิดความไม่คล้องจองขึ้นเพราะการเป็นคนไทยนั้นหมายรวมถึงการต้องเชียร์ทีมชาติไทยด้วย
4. **ความไม่คล้องจองที่เกิดจากประสบการณ์ในอดีต (Past Experience)** เช่น บุคคลนำสบู่มาทอกตัว แล้วพบว่าไม่เกิดฟอง ก็จะทำให้เกิดความไม่คล้องจอง เพราะประสบการณ์ในอดีตบอกว่าการฟอกสบู่จะทำให้เกิดฟอง

จากสาเหตุของการเกิดความไม่คล้องจองในข้างต้นไม่สามารถบอกได้ว่าความไม่คล้องจองที่เกิดกับบุคคลนั้นเกิดขึ้นมากหรือน้อย เพราะความมากน้อยของความไม่คล้องจองไม่ได้ขึ้นอยู่กับสาเหตุการเกิด จะอธิบายถึงความมากน้อยของความไม่คล้องจองในหัวข้อต่อไป

ความมากน้อยของความไม่คล้องจอง (The Magnitude of dissonance)

ความไม่คล้องจองในแต่ละกรณีย่อมมีความมากน้อยไม่เท่ากัน Festinger (1957) ได้สรุปเกี่ยวกับความมากน้อยของความไม่คล้องจองไว้ดังนี้

1. ถ้าส่วนของปัญญาสองส่วนสัมพันธ์กัน ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนของปัญญาสองส่วนนั้นเป็นความไม่คล้องจองหรือความคล้องจองอย่างใดอย่างหนึ่ง
2. ความมากน้อยของความไม่คล้องจอง (หรือความคล้องจอง) จะเพิ่มขึ้น ถ้าความสำคัญหรือคุณค่าของส่วนของปัญญานั้นเพิ่มขึ้น
3. ผลรวมของความไม่คล้องจองระหว่างสองส่วนของปัญญาที่เป็นกลุ่ม เป็นอัตราส่วนน้ำหนักของความสัมพันธ์ระหว่างส่วนของปัญญาสองกลุ่มที่ไม่คล้องจองกัน การที่ใช้อัตรา

ส่วนน้ำหนักก็เพราะแต่ละความสัมพันธ์มีน้ำหนักมากน้อยเพียงไรขึ้นอยู่กับความสำคัญของส่วนของปัญญารวมในความสัมพันธ์นั้น ซึ่งส่วนของปัญญาแต่ละส่วนมีความสำคัญแตกต่างกันจึงต้องคิดเป็นอัตราส่วนตามความสำคัญของส่วนของปัญญานั้นๆ ก่อนแล้วจึงค่อยนำมารวมกัน

ความไม่คล้องจองที่เกิดขึ้นจะทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกไม่สบายใจ จึงทำให้บุคคลมีแรงจูงใจที่จะพยายามลดความไม่คล้องจองนั้น

การลดความไม่คล้องจอง (The Reduction of Dissonance)

บุคคลจะลดความไม่คล้องจองลงด้วยวิธีการต่างๆ ได้หลายวิธี Festinger (1957)

ได้เสนอว่า บุคคลจะลดความไม่คล้องจองได้อย่างน้อย 3 วิธี

1. ลดความไม่คล้องจองโดยการเปลี่ยนส่วนของปัญญาที่เกี่ยวกับพฤติกรรม

(Changing a Behavioral Cognitive Element)

เมื่อเกิดความไม่คล้องจองของส่วนของปัญญาที่เป็นข้อความรู้ทางสิ่งแวดล้อม (ส่วนของปัญญาที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม) กับส่วนของปัญญาที่เกี่ยวกับพฤติกรรม บุคคลอาจลดความไม่คล้องจองโดยการเปลี่ยนส่วนของปัญญาที่เกี่ยวกับพฤติกรรมให้คล้องจองกับสภาพแวดล้อมได้ เช่น หญิงสาวที่อยากสวมเสื้อสายเดี่ยวไปเดินเล่นที่เซ็นเตอร์พอยท์ แต่พบว่า มีอากาศหนาวมาก เธอจึงตัดสินใจสวมเสื้อกันหนาวแทน

2. ลดความไม่คล้องจองโดยการเปลี่ยนส่วนของปัญญาที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

(Changing an Environmental Cognitive Element)

การลดความไม่คล้องจองโดยวิธีนี้ทำได้ยากกว่าการเปลี่ยนส่วนของปัญญาที่เกี่ยวกับพฤติกรรม นอกเสียจากว่าเป็นสถานการณ์ที่บุคคลสามารถควบคุมสภาพแวดล้อมได้ เช่น คนที่ชุ่มช้ำขาดความระมัดระวัง เมื่อไปเดินสะดุดก้อนหินจนหกล้ม ทำให้เกิดความไม่คล้องจองขึ้น เขาอาจจะลดความไม่คล้องจองโดยคิดไปว่าเป็นเพราะก้อนหินมาตั้งขวางทางเดินทำให้เขาสะดุดหกล้ม

3. ลดความไม่คล้องจองโดยการเพิ่มส่วนของปัญญาใหม่เข้ามา

(Adding New Cognitive Elements)

เมื่อเกิดความไม่คล้องจองขึ้น บางครั้งการเปลี่ยนส่วนของปัญญาก็กระทำได้ยาก บุคคลอาจลดความไม่คล้องจองด้วยวิธีการเพิ่มส่วนของปัญญาใหม่เข้ามาแทน เช่น

ผู้สูบบุหรี่และทราบดีว่าบุหรี่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ และทำให้เกิดโรคมะเร็งได้ อาจลดความไม่คลั่งจองโดยการพยายามหาข่าวสารหรือเหตุผลเพิ่มเติมว่ามีสิ่งอื่นๆ อีกมาก ที่ทำให้เกิดโรคมะเร็งอีกได้

ในการลดความไม่คลั่งจองนั้นบางครั้งส่วนของปัญญาอาจมีการต้านทานต่อการลดความไม่คลั่งจองเกิดขึ้นในระดับต่างๆ

การต้านทานต่อการลดความไม่คลั่งจอง (Resistance to Reduction of Dissonance)

ถ้าความไม่คลั่งจองได้ถูกลดโดยการเปลี่ยนส่วนของปัญญาหนึ่งหรือมากกว่านั้น การพิจารณาส่วนของปัญญาที่เปลี่ยนว่ามีการต้านทานอย่างไรจึงเป็นเรื่องจำเป็นที่ต้องกระทำ

1. การต้านทานการเปลี่ยนส่วนของปัญญาที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม

(Resistance to Change of Behavioral Cognitive Element)

เริ่มแรกนั้นการต้านทานในการเปลี่ยนแปลงส่วนของปัญญาบางส่วน เป็นไปเพื่อตอบสนองส่วนของปัญญาที่เป็นจริง เช่น ถ้าคนเห็นว่าหญ้ามีสีเขียว มันเป็นการยากที่จะคิดว่าหญ้าไม่เป็นสีเขียว การต้านทานพฤติกรรมนั้นขึ้นอยู่กับความเป็นจริงของส่วนของปัญญา คือ ถ้ามีความเป็นจริงสูงจะเกิดการต้านทานน้อย มีสถานการณ์อื่นอีกมากที่เราอาจเปลี่ยนพฤติกรรมได้ยาก

1.1 การเปลี่ยนทำให้เกิดความเจ็บปวดหรือการสูญเสีย

(Change may be painful or involve loss)

เช่น บุคคลซื้อบ้านด้วยเงินจำนวนมาก ถ้ามีเหตุผลบางประการที่ทำให้เขาต้องย้ายบ้าน เขาต้องเกิดความไม่สบายใจต่อการย้ายบ้านและสูญเสียเงินไปกับการขาดทุนจากการขายบ้าน ในกรณีนี้บุคคลอาจตัดสินใจไม่ขายบ้านแล้วหาทางออกด้วยวิธีอื่น

1.2 เมื่อพฤติกรรมที่กระทำในปัจจุบันทำให้เกิดความพอใจด้านอื่น

(Present behavior may be otherwise satisfying)

เช่น บุคคลซื้อของที่ร้านค้าแห่งหนึ่งอยู่เสมอ ทั้งๆ ที่เขาทราบดีว่าร้านนี้จำหน่ายสินค้าราคาแพงกว่าร้านอื่น และเขาก็เป็นคนที่ยึดมั่นประหยัด แต่เนื่องจากร้านค้านี้ตั้งอยู่ใกล้กับบ้านพักของเขาจึงสะดวกในการขนย้ายสินค้า เขาจึงยังคงซื้อสินค้าจากร้านนั้นต่อไป

1.3 เมื่อการเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่กระทำไม่ได้

(Making the change may simply not be possible)

เช่น ในกรณีที่เป็นพฤติกรรมที่เปลี่ยนได้ยาก คนที่ติดยาเสพติดชนิดร้ายแรง อาจทราบดีว่ายาเสพติดนั้นเป็นอันตรายต่อชีวิต แต่ไม่สามารถเลิกใช้ยาได้

2. การต้านทานการเปลี่ยนส่วนของปัญญาที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

(Resistance to Change of Environmental Cognitive Elements)

ในกรณีนี้ขึ้นอยู่กับความเป็นจริงของส่วนของปัญญา แต่การต้านทานการเปลี่ยนส่วนของปัญญาที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมนั้นมักจะมีมากกว่าส่วนของปัญญาที่เกี่ยวกับพฤติกรรม ทำให้การเปลี่ยนส่วนของปัญญาที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมกระทำได้ยากกว่า เช่น ประเทศไทยอยู่ในทวีปเอเชีย เป็นความจริงที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ หรือ ในช่วงที่เกิดเหตุการณ์ก่อวินาศกรรมที่นิวยอร์ก ญาติของบุคคลสูญหายไม่อาจเปลี่ยนแปลงส่วนของปัญญาในเรื่องการเกิดวินาศกรรมได้ แต่อาจเปลี่ยนส่วนของปัญญาในเรื่องผู้สูญหายว่าไม่ได้อยู่ในเหตุการณ์ก็ได้

ขอบเขตของความมากน้อยของความไม่คล้อยจอง

(Limit of the Magnitude of Dissonance)

Festinger (1957) ได้กล่าวถึงขอบเขตของความมากน้อยของความไม่คล้อยจองว่า ความไม่คล้อยจองสูงสุดที่สามารถเกิดขึ้นได้ระหว่างส่วนของปัญญาสองส่วนมีค่าเท่ากับการต้านทานต่อการเปลี่ยนแปลงของส่วนของปัญญาที่มีการต้านทานน้อยกว่า ความมากของความไม่คล้อยจองไม่สามารถมีมากกว่าจำนวนดังกล่าวนี้แล้ว เพราะว่าที่จุดสูงสุดที่ความไม่คล้อยจองจะเป็นไปได้นี้ ส่วนของปัญญาที่มีความต้านทานน้อยกว่าจะเปลี่ยนและจะเกิดการลดลงของความไม่คล้อยจอง เราสามารถพิจารณาข้อความข้างต้นได้จากตัวอย่างนี้ บุคคลได้จ่ายเงินจำนวนมากสำหรับรถยนต์คันใหม่ในแบบที่มีราคาแพง ภายหลังจากซื้อรถยนต์แล้ว เขาพบว่ามียางที่ผิดปกติกับรถยนต์ และค่าซ่อมแซมในส่วนนั้นมีราคาแพงมาก ค่าบำรุงรักษาก็แพงกว่ารถยนต์แบบอื่น และที่มากกว่านั้น เขาพบว่าเพื่อนของเขาคิดว่ารถคันนี้น่าเกลียด ถ้าความไม่คล้อยจองเกิดขึ้นมากเพียงพอว่าความต้านทานที่จะเปลี่ยนแปลงส่วนของปัญญาที่มีความต้านทานน้อยกว่า ซึ่งจากสถานการณ์นี้น่าจะเป็นส่วน

ของปัญญาที่เกี่ยวกับพฤติกรรม เขาอาจขายรถยนต์และเลือกที่จะทนกับความไม่สะดวกสบายและเงินที่ต้องสูญเสียจากการขายรถยนต์ในราคาที่เขาขาดทุน

ทฤษฎีความไม่คล่องจองของปัญญานั้น Festinger (1957) ได้เสนอการนำทฤษฎีไปใช้ไว้ 4 แนวทางดังนี้

1. ผลที่ตามมาภายหลังการตัดสินใจ (The Consequences of Decision)

ความไม่คล่องจองของปัญญาจะเกิดขึ้นหลังการตัดสินใจของบุคคลในการเลือกสิ่งของหรือการเลือกการกระทำซึ่งการตัดสินใจที่ก่อให้เกิดความไม่คล่องจอง (Decisions Resulting in Dissonance) ได้แก่

- การตัดสินใจเลือกระหว่างทางเลือกที่ไม่พึงปรารถนา
- การตัดสินใจเลือกระหว่างทางเลือกที่มีทั้งความน่าพึงปรารถนาและไม่พึงปรารถนาในแต่ละทางเลือก
- การตัดสินใจเลือกที่มีทางเลือกมากกว่าสองทาง

2. ผลของการถูกบังคับให้ยอมตาม (The Effects of Forced Compliance)

การถูกบังคับให้ทำตาม Festinger ใช้ความหมายในแง่ของการยอมตามในที่สาธารณะซึ่งก็หมายถึงการที่มีการเหนี่ยวนำให้บุคคลกระทำพฤติกรรมที่ต่อต้านเจตคติเดิมของเขาในที่สาธารณะ แต่เดิม Festinger ได้เสนอว่า ในการเหนี่ยวนำให้กระทำพฤติกรรมต่อต้านเจตคติให้มีการสัญญาว่าจะให้รางวัลเมื่อเขาทำพฤติกรรมนั้น หรือลงโทษถ้าเขาไม่ยอมทำพฤติกรรม ซึ่งในเวลาต่อมาพบว่าการทำเช่นนั้น ไม่ทำให้เกิดความไม่คล่องจอง ตัวอย่างของการถูกบังคับให้ยอมตาม เช่น การเหนี่ยวนำให้ผู้ใช้แรงงานประกาศสนับสนุนให้แรงงานต่างด้าวทำงานถูกกฎหมายได้เป็นต้น

ในงานวิจัยชิ้นนี้จะใช้แนวทางนี้ในการวิจัยดังนั้นจึงจำเป็นต้องทราบถึงรายละเอียดปลีกย่อยบางส่วนของแนวทางนี้

ความมากน้อยของความไม่คล่องจองที่เกิดจากผลของการถูกบังคับให้ยอมตาม

Festinger (1957) เสนอว่า ความมากน้อยของความไม่คล่องจองในกรณีนี้จะขึ้นอยู่กับความมากน้อยของการให้รางวัลหรือการลงโทษ ในกรณีที่บุคคลไม่ยอมทำพฤติกรรมนั้นยิ่งให้รางวัลหรือการลงโทษมากเท่าไร ความไม่คล่องจองก็เกิดขึ้นมากเท่านั้น แต่ในกรณีที่บุคคลยอมทำพฤติกรรม กลับพบว่ายิ่งให้รางวัลหรือการลงโทษมากเท่าไร ความไม่

คลั่งจองยังเกิดขึ้นน้อยเท่านั้น เนื่องจากบุคคลสามารถอ้างถึงสาเหตุในการกระทำพฤติกรรมของเขาว่าเป็นผลมาจากรางวัลหรือการลงโทษนั่นเอง

วิธีการลดความไม่คลั่งจองที่เกิดจากผลของการถูกบังคับให้ยอมตาม

วิธีการลดความไม่คลั่งจองในกรณีนี้บุคคลจะลดความไม่คลั่งจองโดยการเปลี่ยนเจตคติของเขาให้คลั่งจองกับพฤติกรรมที่เขาทำ เช่น นักเรียนที่เขียนเรียงความสนับสนุนการขึ้นค่าหน่วยกิต ซึ่งเดิมไม่เห็นด้วยกับการขึ้นค่าหน่วยกิต อาจมีการเปลี่ยนเจตคติมาเห็นด้วยกับการขึ้นค่าหน่วยกิตแทน ส่วนในบุคคลที่ไม่ยอมทำพฤติกรรมที่ขัดแย้งกับความคิดเห็นของเขา เขาอาจลดความไม่คลั่งจองได้โดยการเพิ่มความเชื่อมั่นในเจตคติเดิมของเขายิ่งขึ้น เช่น นักเรียนที่ปฏิเสธที่จะเขียนเรียงความสนับสนุนการขึ้นค่าหน่วยกิต ก็จะมีเจตคติต่อต้านการขึ้นค่าหน่วยกิตมากยิ่งขึ้น

รูปแบบการวิจัยนี้ภายหลังเรียกกันว่า การทำพฤติกรรมต่อต้านเจตคติ (Counter-attitudinal Behavior)

3. การสมัครใจหรือไม่สมัครใจที่จะรับข่าวสาร

(Voluntary and Involuntary Exposure to Information)

ในการรับข่าวสารของบุคคลนั้นบุคคลมีแนวโน้มที่จะหาข่าวสารที่สอดคล้องกับส่วนของปัญญาเดิมของตนและหลีกเลี่ยงที่จะรับข่าวสารที่ไม่สอดคล้องกับส่วนของปัญญาเดิมของตน เช่น บุคคลที่มีการเลื่อมใสในลัทธิหนึ่งจนกระทั่งเข้าเป็นสมาชิกลัทธิดังกล่าวแล้ว เขาจะไม่พยายามที่จะหาข่าวสารที่ต่อต้านลัทธิที่เขาเลื่อมใสแน่นอน แต่ในการรับข่าวสารของบุคคลนั้นบางครั้งการหลีกเลี่ยงข่าวสารก็อาจกระทำได้ยาก เมื่อบุคคลได้รับข่าวสารที่มีเนื้อความขัดแย้งกับส่วนของปัญญาเดิมของตนก็จะเกิดความไม่คลั่งจองของปัญญาขึ้น

4. บทบาทของการสนับสนุนทางสังคม (The Role of Social Support)

การที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มทางสังคม บางครั้งบุคคลอาจได้รับข้อมูลที่ไม่สอดคล้องกับส่วนของปัญญาเดิมของเขา ทำให้เกิดความไม่คลั่งจองได้ แต่ถ้าบุคคลได้รับข้อมูลที่สอดคล้องกับส่วนของปัญญาเดิมก็จะไม่เกิดความไม่คลั่งจองนั่นก็คือ การไม่เห็นด้วยกับคนอื่นจะทำให้เกิดความไม่คลั่งจองนั่นเอง

งานวิจัยในแนวทางการทำพฤติกรรมต่อต้านเจตคติ (Counter-attitudinal behavior)

ความไม่คลั่งจองจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลทำหรือพูดบางสิ่งๆที่ต่อต้านความเชื่อหรือเจตคติเดิม งานวิจัยเกี่ยวกับแบบแผนแนวคิดในเรื่องการยอมตามเมื่อถูกชักจูงนี้มีออกมามากมายและมากที่สุดเมื่อเทียบกับแบบแผนแนวคิดอื่นในงานวิจัยเกี่ยวกับความไม่คลั่งจอง ในการทดลองชิ้นแรกในแนวนี้คือ การทดลองของ Festinger และ Carlsmith (1959)

ในการทดลองนี้ผู้วิจัยได้ให้นักศึกษาชายจำนวน 71 คนเป็นผู้ร่วมการทดลอง สุ่มนักศึกษาชายเหล่านี้เข้าสู่ 3 เงื่อนไขการทดลอง ให้นักศึกษาทั้ง 3 กลุ่ม ทำงานบางอย่างที่น่าเบื่อและไร้สาระ เช่น งานเรียงหลอดด้าย 12 หลอดลงในถาด งานหมุนเข็มหมุด 48 เล่ม ผู้วิจัยบอกกับผู้ร่วมการทดลองว่า การทดลองนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาผลของความคาดหวังที่มีต่อผลการทำงาน จากนั้นให้ผู้ร่วมการทดลองเข้าสู่เงื่อนไขการทดลองตามที่กำหนดไว้ 3 เงื่อนไข ในเงื่อนไขแรกผู้วิจัยกล่าวกับผู้ร่วมการทดลองว่ามีผู้ร่วมการทดลองอีกคนรออยู่เพื่อจะร่วมการทดลอง (อันที่จริงเป็นหน้าม้า) แต่วันนี้ผู้ช่วยวิจัยไม่ได้เข้ามาทำงานจึงขอให้ผู้ร่วมการทดลองบอกกับผู้ร่วมการทดลองคนอื่นว่างานที่ทำนั้นเป็นงานที่น่าสนใจและสนุกมาก แล้วผู้วิจัยเสนอว่าถ้าโอกาสหน้าขาดผู้ร่วมงานจะติดต่อผู้ร่วมการทดลองให้มาร่วมงานอีกและได้เสนอค่าตอบแทนสำหรับการบอกผู้ร่วมการทดลองคนต่อไปเป็นเงินจำนวน 1 เหรียญ หลังจากรับค่าตอบแทนแล้วให้ผู้ร่วมการทดลองตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับงานที่ทำ เงื่อนไขที่ 2 ให้ผู้ร่วมการทดลองทำเช่นเดียวกับในเงื่อนไขแรก แต่ผู้วิจัยจะให้ค่าตอบแทนเป็นเงินจำนวน 20 เหรียญ ส่วนในเงื่อนไขที่ 3 นั้นเป็นกลุ่มควบคุมโดยให้ผู้ร่วมการทดลองตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับงานที่ทำภายหลังทำงานเสร็จทันที

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ร่วมการทดลองในเงื่อนไขที่ได้รับค่าตอบแทน 1 เหรียญ มีความรู้สึกที่งานที่ทำมีความน่าสนใจและสนุกสนานมากกว่าผู้ร่วมการทดลองในเงื่อนไขอื่น ผลการวิจัยนี้อธิบายได้ว่า ผู้ร่วมการทดลองในเงื่อนไขที่ได้รับค่าตอบแทนเป็นเงินจำนวน 1 เหรียญ เกิดความไม่คลั่งจองมากกว่าผู้ร่วมการทดลองในเงื่อนไขอื่น เนื่องจากการที่บุคคลกล่าวกับผู้ร่วมการทดลองคนอื่นว่า งานที่ทำนั้นน่าสนใจและสนุกมากนั้นเหมือนเป็นการผูกมัดตนเองกับคำพูดดังกล่าวทั้งที่ความเป็นจริงนั้นงานที่ทำน่าเบื่อและไร้สาระและค่าตอบแทนเพียงจำนวน 1 เหรียญทำให้รู้สึกที่ไม่มีเหตุผลภายนอกเพียงพอ บุคคลจึงเกิดความไม่คลั่งจองขึ้นระหว่าง “งานที่ทำน่าเบื่อและไร้สาระ” กับ “การได้บอกคนอื่นว่างานนี้น่าสนใจและสนุกสนานมากโดยไม่มีเหตุผลภายนอกเพียงพอ” จึงลดความไม่คลั่งจองลงโดยเปลี่ยนส่วนของปัญญาที่ว่างานที่ทำน่าเบื่อและไร้สาระ ทำให้รู้สึกที่งานที่ทำนั้นน่าสนใจและ

สนุกขึ้น ส่วนผู้ร่วมการทดลองในเงื่อนไขที่ได้รับค่าตอบแทนเป็นเงินจำนวน 20 เหรียญ จะเกิดความไม่คล้อยจองขึ้น น้อยกว่า เพราะค่าตอบแทนที่ได้รับนั้นสูงพอที่จะให้เหตุผลว่า การที่บอกผู้ร่วมการทดลองคนอื่นว่างานที่ทำนั้นน่าสนใจและสนุกมากนั้นทำเพราะต้องการค่าตอบแทนที่สูง ผลจากการทดลองนี้เรียกว่า ผลจากรางวัลในทางลบ (Negative-incentive effect) ซึ่งเป็นผลจากความสัมพันธ์ด้านลบระหว่างจำนวนหรือปริมาณของรางวัลที่ได้รับกับการเปลี่ยนเจตคติ หลังจากงานวิจัยนี้ถูกเสนอออกไปก็มีงานวิจัยที่วิจัยเพิ่มเติมถึงปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความไม่คล้อยจองในการให้ทำพฤติกรรมต่อต้านเจตคติ

ในงานวิจัยของ Linder, Cooper, และ Jones (1967) ก็แสดงให้เห็นถึงผลจากรางวัลในทางลบเช่นเดียวกัน งานวิจัยชิ้นนี้ได้ทำการทดลองที่คล้ายกันกับงานวิจัยข้างต้น แต่ได้เพิ่มตัวแปรอีกหนึ่งตัว คือ การมีอิสระที่จะเลือกทำพฤติกรรม หรือ โอกาสเลือกที่จะทำพฤติกรรม งานวิจัยนี้มี 2 การทดลอง

การทดลองแรกให้นักศึกษาเขียนเรียงความสนับสนุนผู้ต่อต้านมหาวิทยาลัยในเรื่องกฎระเบียบโดยแบ่งเงื่อนไขออกเป็น 2 เงื่อนไข เงื่อนไขแรก คือ เงื่อนไขมีโอกาสเลือกมาก โดยเงื่อนไขนี้จะให้ผู้ร่วมการทดลองมีโอกาสเลือกที่จะเขียนเรียงความหรือไม่เขียนเรียงความก็ได้ เงื่อนไขที่ 2 คือ เงื่อนไขมีโอกาสเลือกน้อย คือ ผู้ร่วมการทดลองจะต้องเขียนเรียงความโดยปฏิเสธไม่ได้ ในแต่ละเงื่อนไขได้แบ่งผู้ร่วมการทดลองออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกได้ค่าตอบแทนเป็นเงินจำนวนครึ่งเหรียญ ส่วนอีกกลุ่มได้ค่าตอบแทนเป็นเงินจำนวน 2 เหรียญครึ่ง หลังจากนั้นให้ผู้ร่วมการทดลองตอบแบบวัดเจตคติ

การทดลองที่ 2 แบ่งออกเป็น 2 เงื่อนไข คือ เงื่อนไขมีโอกาสเลือกมาก กับ เงื่อนไขมีโอกาสเลือกน้อย ในการทดลองนี้ให้ผู้ร่วมการทดลองพบกับผู้วิจัย และผู้วิจัยจะขอร้องให้ผู้ร่วมการทดลองไปพบผู้วิจัยอีกคนหนึ่ง ซึ่งในเงื่อนไขมีโอกาสเลือกมากผู้วิจัยจะกล่าวกับผู้ร่วมการทดลองว่า ผู้ร่วมการทดลองมีโอกาสเลือกที่จะเข้าร่วมการทดลองกับผู้วิจัยอีกคนหรือไม่เข้าร่วมการทดลองก็ได้ (ในการทดลองจะให้เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติคล้ายกับการทดลองแรกโดยให้เขียนเรียงความสนับสนุนผู้ต่อต้านมหาวิทยาลัยในเรื่องกฎระเบียบ) ส่วนในเงื่อนไขโอกาสเลือกน้อย คือ จะต้องเข้าร่วมการทดลองกับผู้วิจัยคนดังกล่าว และในแต่ละเงื่อนไขได้แบ่งผู้ร่วมการทดลองออกเป็น 2 กลุ่ม โดยได้รับค่าตอบแทนที่ต่างกันเหมือนกับการทดลองแรก คือ กลุ่มแรกได้ค่าตอบแทนเป็นเงินจำนวนครึ่งเหรียญ ส่วนอีกกลุ่มได้ค่าตอบแทนเป็นเงินจำนวน 2 เหรียญครึ่ง หลังจากนั้นให้ผู้ร่วมการทดลองตอบแบบวัดเจตคติ

ผลการทดลองพบว่า ผลตรงกันทั้ง 2 การทดลอง คือ ผู้ร่วมการทดลองในเงื่อนไขโอกาสเลือกมาก และค่าตอบแทนต่ำ (ครึ่งเหรียญ) มีการเปลี่ยนเจตคติไปมากกว่ากลุ่มเงื่อนไขอื่นในการทดลองเดียวกัน ผลการทดลองนี้สนับสนุนงานวิจัยข้างต้นในเรื่องของผลจากรางวัลในทางลบและยังแสดงให้เห็นถึงปัจจัยสำคัญอีกอย่างหนึ่งของทฤษฎีความไม่คล่องจองของปัญญาในแนวทงนี้ นั่นคือการมีอิสระที่จะเลือกทำพฤติกรรม หรือ โอกาสเลือกที่จะทำพฤติกรรม

ในงานวิจัยของ Carlsmith, Collins, และ Helmreich (1966) ได้ทำการทดลองเกี่ยวกับความไม่คล่องจองของปัญญาในแนวการยอมตามเมื่อถูกชักจูง โดยใช้เด็กนักเรียนชายในโรงเรียนมัธยมศึกษาจำนวน 202 คนเป็นผู้ร่วมการทดลองและได้ให้นักเรียนหญิงเป็นหน้าม้าในการทดลอง ผู้วิจัยให้ผู้ร่วมการทดลองทุกคนทำงานที่หน้าเปื่อไร้สาระเมื่อทำเสร็จแล้ว ผู้ร่วมการทดลองจะถูกสุ่มเข้าเงื่อนไข 2 เงื่อนไข เงื่อนไขแรกคือให้ผู้ร่วมการทดลองไปบอกกับนักเรียนหญิง(ที่เป็นหน้าม้า)ว่างานที่ทำนั้นสนุกมาก ส่วนเงื่อนไขที่สองคือให้ผู้ร่วมการทดลองเขียนเรียงความสนับสนุนว่างานที่ทำสนุกมากโดยไม่ระบุชื่อผู้เขียน แบ่งผู้ร่วมการทดลองแต่ละเงื่อนไขเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มแรกได้รับค่าตอบแทนจำนวนครึ่งดอลลาร์ กลุ่มที่ 2 ได้รับค่าตอบแทนจำนวนดอลลาร์ครึ่ง และกลุ่มที่ 3 ได้รับค่าตอบแทนจำนวน 5 ดอลลาร์

ผลจากการทดลองพบว่า ผู้ร่วมการทดลองในเงื่อนไขที่ไปบอกผู้อื่นว่างานที่ทำนั้นสนุกมากนั้นมีการเปลี่ยนเจตคติในทางผผันกับจำนวนค่าตอบแทน คือ ยิ่งได้ค่าตอบแทนต่ำจะยิ่งมีการเปลี่ยนเจตคติมาก ซึ่งได้ผลตรงกันกับการทดลองของ Festinger และ Carlsmith (1959) ส่วนผู้ร่วมการทดลองในเงื่อนไขที่เขียนเรียงความกลับได้ผลตรงกันข้ามคือ ยิ่งได้ค่าตอบแทนสูงจะยิ่งมีการเปลี่ยนเจตคติมาก ผลจากการทดลองนี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการผูกมัด เห็นได้ว่าในเงื่อนไขแรกที่ทำให้บอกผู้อื่นว่างานสนุกนั้น ผู้ร่วมการทดลองในเงื่อนไขนี้ จะได้รับการผูกมัดจากสาธารณะ จึงได้ผลตามการทดลองของ Festinger และ Carlsmith ส่วนผู้ร่วมการทดลองในเงื่อนไขที่ 2 ที่ให้เขียนเรียงความโดยไม่ระบุชื่อนั้นไม่ได้รับการผูกมัดจากสาธารณะจึงไม่เกิดความไม่คล่องจอง

กระบวนการที่ทำให้เกิดความไม่คล่องจองของปัญญานั้นยังต้องมีปัจจัยที่สำคัญอีกหลายอย่าง ในงานวิจัยของ Dickerson, Thibodeau, Aronson, และ Miller (1992) ได้ทำการวิจัยโดยใช้นักว่ายน้ำหญิงจำนวน 80 คน เป็นผู้ร่วมการทดลอง ซึ่งทั้งหมดได้เข้าเป็นสมาชิกใหม่ของชมรมอนุรักษ์น้ำ ในการทดลองได้สุ่มผู้ร่วมการทดลองเข้าสู่เงื่อนไข 2 เงื่อนไข เงื่อนไขแรกคือผู้ร่วมการทดลองได้รับการเตือนความจำว่าพวกเขาเคยใช้น้ำในการอาบน้ำอย่างไร ส่วนเงื่อนไขที่ 2 คือผู้ร่วมการทดลองไม่ได้รับการเตือนความจำ ผู้ร่วมการทดลองแต่ละเงื่อนไขถูกแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม

โดยกลุ่มแรกถูกเหนี่ยวนำให้ผูกมัดตนต่อสาธารณะโดยให้ช่วยกระตุ้นผู้อื่นให้ใช้น้ำในการอาบอย่างประหยัด ส่วนกลุ่มที่ 2 ไม่ผูกมัดตน

ผลการทดลองพบว่า ในผู้ร่วมการทดลองที่ได้รับการเตือนความจำในการใช้น้ำของตนและถูกเหนี่ยวนำให้ผูกมัดตนต่อสาธารณะใช้น้ำอย่างประหยัดมากกว่าผู้ร่วมการทดลองในเงื่อนไขอื่นๆ จากผลการวิจัยทำให้ทราบว่า การผูกมัดตนเองเป็นตัวแปรที่สำคัญในกระบวนการที่ทำให้บุคคลเกิดความไม่คล้อยจองของปัญญา และการผูกมัดตนเองต้องมีการให้บุคคลระลึกถึงการกระทำในอดีตของตนเองด้วย จึงจะทำให้เกิดความไม่คล้อยจองของปัญญา

ไม่เพียงแต่การระลึกถึงอดีตเท่านั้นที่มีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดความไม่คล้อยจองของปัญญาแต่การมองเห็นถึงอนาคตก็มีส่วนสำคัญด้วยเช่นกัน ในงานวิจัยของ Goethals, Cooper, และ Naficy (1979) ได้ศึกษาถึงตัวแปร การรู้ล่วงหน้า การสามารถรู้ล่วงหน้า และการไม่รู้ล่วงหน้าถึงผลจากการกระทำพฤติกรรมต่อต้านเจตคติ ในการทดลองได้ทำการศึกษากับนักศึกษาระดับปริญญาตรีจากมหาวิทยาลัย Princeton จำนวน 60 คน โดยมีผู้ดำเนินการทดลองสองคนแบ่งกันดำเนินการทดลองคนละส่วน ผู้ดำเนินการทดลองทั้งสองเป็นผู้หญิงเชื้อชาติฝรั่งเศสและเชื้อชาติอิหร่านตามลำดับเป็นการให้การทดลองดูสมจริงเพราะผู้วิจัยได้กล่าวกับผู้ร่วมการทดลองว่างานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาถึงกระบวนการทางจิตวิทยาของผู้ใช้ภาษา และใช้การกล่าวสุนทรพจน์สนับสนุนการขยายขนาดชั้นเรียนของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 เป็นพฤติกรรมต่อต้านเจตคติ

การทดลองได้สนใจตัวแปร 2 ระดับ ตัวแปรระดับแรกคือการรู้ล่วงหน้า การสามารถรู้ล่วงหน้า และการไม่รู้ล่วงหน้าถึงผลจากการกระทำพฤติกรรมต่อต้านเจตคติ ตัวแปรระดับที่สองคือการบอกถึงผลไม่เพียงปรารถนาที่ตามมาจากการกระทำพฤติกรรมต่อต้านเจตคติภายหลังผู้ร่วมการทดลองกระทำพฤติกรรมต่อต้านเจตคติแล้ว ในการทดลองนี้จึงแบ่งออกเป็น 6 เงื่อนไข เงื่อนไขแรกคือผู้ร่วมการทดลองรู้ผลจากการกระทำล่วงหน้าและได้รับการบอกถึงผลไม่เพียงปรารถนาที่ตามมา เงื่อนไขที่ 2 คือผู้ร่วมการทดลองรู้ผลจากการกระทำล่วงหน้าแต่ไม่ได้รับการบอกถึงผลไม่เพียงปรารถนาที่ตามมา เงื่อนไขที่ 3 คือผู้ร่วมการทดลองสามารถรู้ผลจากการกระทำล่วงหน้าและได้รับการบอกถึงผลไม่เพียงปรารถนาที่ตามมา เงื่อนไขที่ 4 คือผู้ร่วมการทดลองสามารถรู้ผลจากการกระทำล่วงหน้าแต่ไม่ได้รับการบอกถึงผลไม่เพียงปรารถนาที่ตามมา เงื่อนไขที่ 5 คือผู้ร่วมการทดลองไม่รู้ผลจากการกระทำล่วงหน้าแต่ได้รับการบอกถึงผลไม่เพียงปรารถนาที่ตามมา เงื่อนไขที่ 6 คือผู้ร่วมการทดลองไม่รู้ผลจากการกระทำล่วงหน้าและไม่ได้รับการบอกถึงผลไม่เพียงปรารถนาที่ตามมา ในเงื่อนไขที่รู้ผลจากการกระทำล่วงหน้าผู้วิจัยอธิบายว่าจะนำสุนทรพจน์ที่นักศึกษากล่าวส่งให้กลุ่มบุคคลอื่น แล้วแจกเอกสารซึ่งระบุว่ากลุ่มบุคคลอื่นที่จะอ่านนั้นแบ่งออกเป็นสามกลุ่ม คือ นักศึกษาระดับปริญญาโทที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับภาษา

กลุ่มได้วาทที่ที่สนใจในเรื่องนี้ และกลุ่มผู้บริหารมหาวิทยาลัยซึ่งสนใจในการศึกษานี้เพื่อจะนำไปประกอบการตัดสินใจในการเพิ่มขนาดของชั้นเรียนของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 แล้วจึงให้ผู้ร่วมการทดลองตัดสินใจว่าจะกล่าวสุนทรพจน์หรือไม่ ในเงื่อนไขที่สามารถรู้ผลจากการกระทำล่วงหน้า ผู้วิจัยอธิบายว่าจะนำสุนทรพจน์ที่นักศึกษากล่าวส่งให้กลุ่มบุคคลที่สนใจ แล้วจึงให้ผู้ร่วมการทดลองตัดสินใจว่าจะกล่าวสุนทรพจน์หรือไม่ ในเงื่อนไขที่ไม่รู้ผลจากการกระทำล่วงหน้า ผู้วิจัยให้นักศึกษาตัดสินใจว่าจะกล่าวสุนทรพจน์หรือไม่โดยไม่ได้กล่าวถึงผลจากการกระทำล่วงหน้า

ผลจากการทดลองพบว่า ผู้ร่วมการทดลองที่อยู่ในเงื่อนไขการรู้ล่วงหน้าและได้รับการบอกถึงผลไม่พึงปรารถนาที่ตามมากับผู้ร่วมการทดลองที่อยู่ในเงื่อนไขการสามารถรู้ล่วงหน้าและได้รับการบอกถึงผลไม่พึงปรารถนาที่ตามมา มีการเปลี่ยนแปลงเจตคติ จากผลวิจัยนี้ทำให้ทราบว่า การรู้ผลการกระทำล่วงหน้าโดยได้รับการบอกถึงผลไม่พึงปรารถนาที่ตามมาทำให้บุคคลเกิดความไม่คลั่งจองมากขึ้นจึงเกิดการเปลี่ยนแปลงเจตคติมากขึ้น

งานวิจัยของ Nel, Helmreich, และ Aronson (1969) งานวิจัยของ Cooper และ Worchel (1970) และงานวิจัยของ Pallak, Sogin, และ Vanzante (1974) ได้ทำการศึกษาถึงผลไม่พึงปรารถนาที่ตามมา (aversive consequence) ว่า การกระทำพฤติกรรมต่อต้านเจตคติให้เกิดผลตามทฤษฎีความไม่คลั่งจองของปัญญานั้น จะต้องมียุติที่ไม่ต้องการหรือผลไม่พึงปรารถนาที่ตามมาร่วมในสถานการณ์นั้นด้วย

ในงานวิจัยของ Cooper และ Worchel (1970) ใช้วิธีการทดลองที่คล้ายกับวิธีที่ใช้ในการทดลองของ Festinger และ Carlsmith (1959) โดยให้ผู้ร่วมการทดลองทำงานที่น่าเบื่อหน่ายได้แก่งานหมุนเข็มหมุด และภายหลังจากเสร็จงานแล้วให้ไปบอกกับกลุ่มที่รอคอยที่จะทำการทดลองว่า งานที่ทำเป็นงานที่สนุกและน่าสนใจ ในการเหนี่ยวนำให้ผู้ร่วมการทดลองทำงานนั้นใช้วิธีการจ้างผู้ร่วมการทดลอง โดยกำหนดทางเลือก 2 ทางให้ผู้ร่วมการทดลองเลือก ทางเลือกแรกคือได้ค่าตอบแทนที่สูงและทำงาน 1 ชั่วโมงเต็ม ทางเลือกที่ 2 คือได้ค่าตอบแทนที่ต่ำและทำงานเพียงครึ่งชั่วโมง โดยผู้ร่วมการทดลองรับรู้ว่าจะตนมีโอกาสเลือกสูง ผู้วิจัยได้แบ่งผู้ร่วมการทดลองแต่ละทางเลือกออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรกได้รับการบอกถึงผลไม่พึงปรารถนาที่ตามมา ส่วนกลุ่มที่ 2 ไม่ได้รับการบอก

ผลการทดลองพบว่า ผู้ร่วมการทดลองที่อยู่ในเงื่อนไขทางเลือกค่าตอบแทนต่ำและได้รับการบอกถึงผลไม่พึงปรารถนาที่ตามมา มีการเปลี่ยนแปลงเจตคติมากกว่าเงื่อนไขอื่น ๆ ผลการวิจัยนี้อธิบายได้ว่า ผู้ร่วมการทดลองได้รับรู้ว่าจะตนมีโอกาสเลือกสูง เมื่อกระทำพฤติกรรมไม่พึงปรารถนา (โกหกกลุ่มที่รอคอยงานว่างานสนุก) จึงระบุนสาเหตุการกระทำพฤติกรรมว่าเกิดจากสาเหตุภายใน และเขารู้สึกถึงความรับผิดชอบของผลที่ตามมาจึงเกิดความไม่คลั่งจอง ซึ่งผลการวิจัยนี้ยืนยันถึงความสำคัญของ

ผลไม่พึงปรารถนาในการเหนี่ยวนำให้บุคคลเกิดความไม่คล่องจองขึ้น ต่อมา Pallak และคณะ (1974) ได้ทำการทดลองที่คล้ายการทดลองของ Cooper และ Worchel (1970) พบว่าได้ผลตรงกัน นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของ Scher และ Cooper (1989) ได้ทำการทดลองกับนักศึกษาจำนวน 81 คน ในการทดลองนี้ผู้ร่วมการทดลองได้รับการบอกจากผู้วิจัยถึงเรื่อง ผลย้อนกลับ (Boomerang effect) ว่า การที่คณะกรรมการได้อ่านเรียงความหลายฉบับจะมีผลต่อความคิดของเขา โดยเรียงความฉบับต้นๆ ทำให้เกิดผลย้อนกลับ คือ ถ้าเนื้อหาเรียงความเป็นไปในด้านใดจะทำให้เขาเชื่อมั่นความคิดในด้านที่ตรงกันข้ามกับเรียงความ และเรียงความฉบับปลายๆ ไม่เกิดผลย้อนกลับแต่ในมน้ำวให้คณะกรรมการคล้อยตามเนื้อหาในเรียงความนั้น หลังจากที่ผู้วิจัยอธิบายเรื่องผลย้อนกลับเสร็จแล้วก็แบ่งผู้ร่วมการทดลองเป็น 2 เงื่อนไข คือ เงื่อนไขเขียนเรียงความสนับสนุนการขึ้นค่าหน่วยกิต (เงื่อนไขต่อต้านเจตคติ) และเงื่อนไขเขียนเรียงความต่อต้านการขึ้นค่าหน่วยกิต (เงื่อนไขสนับสนุนเจตคติ) แต่ละเงื่อนไขถูกแบ่งเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรกคือรับรู้ว่ามีโอกาสเลือกเขียนเรียงความสูง ส่วนกลุ่มที่ 2 คือรับรู้ว่ามีโอกาสเลือกเขียนเรียงความต่ำ เมื่อเขียนเรียงความเสร็จแต่ละกลุ่มได้รับการบอกถึงผลของเรียงความจากผู้วิจัยเป็น 2 แบบ แบบแรกคือได้รับการบอกว่ายเรียงความของเขาถูกคณะกรรมการอ่านเป็นฉบับที่ 2 จากจำนวนเรียงความทั้งหมด 15 ฉบับ (ผู้ร่วมการทดลองเข้าใจว่าเกิดผลย้อนกลับกับเรียงความ) แบบที่ 2 คือได้รับการบอกว่ายเรียงความของเขาถูกคณะกรรมการอ่านเป็นฉบับที่ 14 จากจำนวนเรียงความทั้งหมด 15 ฉบับ (ผู้ร่วมการทดลองเข้าใจว่าไม่เกิดผลย้อนกลับกับเรียงความ)

ผลการทดลองพบว่า ผู้ร่วมการทดลองใน 2 เงื่อนไข คือ เงื่อนไขที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติที่รับรู้ว่ามีโอกาสเลือกเขียนเรียงความสูงและรับรู้ว่าจะไม่เกิดผลย้อนกลับในเรียงความตน และเงื่อนไขที่เขียนเรียงความสนับสนุนเจตคติที่รับรู้ว่ามีโอกาสเลือกเขียนเรียงความสูงและรับรู้ว่าจะเกิดผลย้อนกลับในเรียงความตน เกิดการเปลี่ยนเจตคติ ผลทดลองนี้แสดงให้เห็นว่า ผลที่ตามมาของพฤติกรรมทำให้บุคคลเกิดความไม่คล่องจองของปัญญา ไม่ว่าจะพฤติกรรมที่กระทำต่อต้านหรือสนับสนุนเจตคติเดิมของตนก็ตาม

มีงานวิจัยหลายชิ้นที่ยืนยันถึงความสำคัญของผลไม่พึงปรารถนาที่ตามมา แต่ก็ยังมีงานวิจัยที่คัดค้านถึงความจำเป็นที่จะต้องไม่พึงปรารถนาในการเหนี่ยวนำให้บุคคลเกิดความไม่คล่องจอง คือ งานวิจัยของ Harmon-Jones, Brehm, Greenberg, Simon, และ Nelson (1996) โดยได้ทำการทดลอง 3 การทดลอง การทดลองแรกได้ทำการศึกษากับนักศึกษาที่เรียนจิตวิทยาจำนวน 50 คน เป็นหญิง 40 คน และเป็นชาย 10 คน ในการทดลองนี้ได้ให้ผู้ร่วมการทดลองชิมเครื่องดื่ม (เป็นเครื่องดื่มที่ผู้วิจัยทำขึ้นเอง) แล้วให้ผู้ร่วมการทดลองเขียนบรรยายถึงรสชาติของเครื่องดื่ม สุ่มผู้ร่วมการทดลองเข้าสู่เงื่อนไข 4 เงื่อนไข เงื่อนไขแรกคือผู้ร่วมการทดลองจะได้รับเครื่องดื่มที่มีรสชาติที่พึงปรารถนาและ

รับรู้ว่าตนมีโอกาสเลือกสูงในการที่จะเลือกเขียนบรรยายรสชาติของเครื่องดื่ม เงื่อนไขที่ 2 ผู้ร่วมการทดลองจะได้รับเครื่องดื่มที่มีรสชาติที่พึงปรารถนาและรับรู้ว่าตนมีโอกาสเลือกต่ำในการที่จะเลือกเขียนบรรยายรสชาติของเครื่องดื่ม เงื่อนไขที่ 3 ผู้ร่วมการทดลองจะได้รับเครื่องดื่มที่มีรสชาติที่ไม่พึงปรารถนาและรับรู้ว่าตนมีโอกาสเลือกสูงในการที่จะเลือกเขียนบรรยายรสชาติของเครื่องดื่ม เงื่อนไขที่ 4 ผู้ร่วมการทดลองจะได้รับเครื่องดื่มที่มีรสชาติที่ไม่พึงปรารถนาและรับรู้ว่าตนมีโอกาสเลือกต่ำในการที่จะเลือกเขียนบรรยายรสชาติของเครื่องดื่ม โดยในเงื่อนไขเครื่องดื่มรสชาติพึงปรารถนาจะได้รับเครื่องดื่มที่ประกอบด้วยน้ำผลไม้รวมผสมกับน้ำตาล ส่วนในเงื่อนไขเครื่องดื่มรสชาติไม่พึงปรารถนาจะได้รับเครื่องดื่มที่ประกอบด้วยน้ำผลไม้รวมผสมกับน้ำส้ม (สารละลายกรดรสชาติเปรี้ยวมาก) โดยไม่ผสมน้ำตาล ในเงื่อนไขโอกาสเลือกสูงนั้นผู้วิจัยให้ผู้ร่วมการทดลองเขียนข้อความบรรยายรสชาติเครื่องดื่มอย่างอิสระ โดยผู้วิจัยอธิบายว่าเขาต้องการข้อความที่บรรยายว่าชอบเครื่องดื่ม ส่วนในเงื่อนไขโอกาสเลือกต่ำนั้นผู้วิจัยให้ผู้ร่วมการทดลองเขียนข้อความบรรยายรสชาติเครื่องดื่มว่าชอบเครื่องดื่ม ในการเขียนข้อความบรรยายในทุกเงื่อนไขนั้นผู้ร่วมการทดลองจะเขียนข้อความตามลำพังและให้ผู้ร่วมการทดลองเข้าใจว่าผู้วิจัยไม่ต้องการกระดาษที่เขียนข้อความบรรยาย เพียงแต่ต้องการให้มีการผ่านกระบวนการเขียน เมื่อเขียนเสร็จแล้วให้ทิ้งกระดาษใส่ขยะซึ่งจะทำให้ผู้วิจัยไม่ต้องกังวลกับผลที่จะตามมาจากการเขียนข้อความบรรยาย

ผลการทดลองปรากฏว่า ในเงื่อนไขที่ได้รับเครื่องดื่มรสชาติไม่พึงปรารถนาและรับรู้ว่าตนมีโอกาสเลือกสูงชอบเครื่องดื่มมากกว่า เงื่อนไขที่ได้รับเครื่องดื่มชนิดเดียวกันแต่รับรู้ว่าตนมีโอกาสเลือกต่ำ จากผลการทดลองนี้จะเห็นว่าเกิดความไม่คล่องตัวของปัญญาในเงื่อนไขที่ผู้ร่วมการทดลองได้รับเครื่องดื่มรสชาติไม่พึงปรารถนาและได้รับรู้ว่าตนมีโอกาสเลือกสูงในการเขียนข้อความ ทั้งที่ไม่มีผลที่ตามมาจากการเขียนข้อความต่อต้านเจตคติ

การทดลองที่สอง คล้ายคลึงกับการทดลองแรก แต่ได้นำข้อเขียนที่มีเนื้อหาน่าเบื่อมาให้ผู้ร่วมการทดลองอ่านแทนการให้ชิมเครื่องดื่มรสชาติไม่พึงประสงค์ แล้วให้ผู้ร่วมการทดลองเขียนข้อความกล่าวถึงข้อเขียนที่ได้อ่านว่าน่าสนใจ ผู้ร่วมการทดลองเป็นนักศึกษาที่เรียนจิตวิทยาจำนวน 24 คน เป็นหญิง 13 คน และเป็นชาย 11 คน ในการทดลองนี้ได้แบ่งเป็น 2 เงื่อนไข เงื่อนไขแรกให้ผู้ร่วมการทดลองรับรู้ว่าตนมีโอกาสเลือกสูง ส่วนเงื่อนไขที่ 2 ให้ผู้ร่วมการทดลองรับรู้ว่าตนมีโอกาสเลือกต่ำ ผู้วิจัยกล่าวกับผู้ร่วมการทดลองทั้งสองเงื่อนไขว่า ไม่ต้องการกระดาษที่เขียนข้อความ เพียงแต่ในการต้องการให้มีการผ่านกระบวนการเขียน เมื่อเขียนเสร็จแล้วให้ทิ้งกระดาษที่เขียนข้อความลงถังขยะ

ผลปรากฏว่า ผู้ร่วมการทดลองในเงื่อนไขที่รับรู้ว่าตนมีโอกาสเลือกสูง รู้สึกว่าข้อเขียนที่อ่านมีความน่าสนใจ มากกว่า ผู้ร่วมการทดลองในเงื่อนไขที่รับรู้ว่าตนมีโอกาสเลือกต่ำ จากการทดลองทั้ง

สองการทดลองจะเห็นว่าในสถานการณ์ที่ไม่มีผลที่ตามมาจากการเขียนข้อความต่อต้านเจตคตินั้นก็ทำให้เกิดความไม่คลั่งจองของปัญญาได้ ในการทดลองทั้งสองการทดลองนี้ได้แสดงให้เห็นถึงการเกิดความไม่คลั่งจองของปัญญาจากการเปลี่ยนแปลงเจตคติซึ่งเป็นผลจากความพยายามที่จะลดความไม่คลั่งจองแต่ยังไม่ได้เห็นถึงการเกิดความไม่คลั่งจองอย่างชัดเจน ดังนั้นผู้วิจัยจึงทำการทดลองที่สามขึ้นเพื่อแสดงให้เห็นถึงการตื่นตัวทางสรีระจากการเกิดความไม่คลั่งจอง

ในการทดลองที่สาม มีการจัดกระทำเหมือนการทดลองที่ 2 แต่มีการเพิ่มเครื่องมือ คือ เครื่องวัดการตอบสนองทางผิวหนัง (nonspecific skin conductance responses หรือ NS-SCRs) โดยนำมาติดไว้ที่นิ้วของผู้ร่วมการทดลอง เพื่อดูการเปลี่ยนแปลงของผิวหนังเมื่อทำการทดลอง

ผลการทดลองปรากฏว่า ได้ผลเหมือนการทดลองที่ 2 คือ ผู้ร่วมการทดลองในเงื่อนไขที่รับรู้ว่ามีโอกาสเลือกสูง รู้สึกว่าข้อเขียนที่อ่านมีความน่าสนใจ มากกว่า ผู้ร่วมการทดลองในเงื่อนไขที่รับรู้ว่ามีโอกาสเลือกต่ำ และเมื่อดูผลการวัดจากเครื่อง NS-SCRs พบว่าผู้ร่วมการทดลองในเงื่อนไขที่มีโอกาสเลือกสูงจะมีการตอบสนองทางผิวหนังสูงกว่า ผู้ร่วมการทดลองในเงื่อนไขที่มีโอกาสเลือกต่ำ จากการทดลองนี้ทำให้ทราบว่าเกิดการตื่นตัวทางสรีระในผู้ร่วมการทดลองในเงื่อนไขที่มีโอกาสเลือกสูง หรือเป็นการแสดงให้เห็นว่าเกิด ความไม่คลั่งจองขึ้นแม้ว่าในสถานการณ์ดังกล่าวจะไม่มีผลที่ตามมาจากการเขียนข้อความต่อต้านเจตคติ

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของ Harmon-Jones (2000) ที่คัดค้านถึงความจำเป็นในการมีผลไม่พึงปรารถนาในกระบวนการเหนี่ยวนำให้บุคคลเกิดความไม่คลั่งจอง โดยได้เสนอหลักฐานดังกล่าวจากการทดลอง 2 การทดลอง ในการทดลองแรกได้ทำการศึกษากับนักศึกษาจำนวน 23 คน โดยได้สุ่มเข้าสู่เงื่อนไข 2 เงื่อนไข เงื่อนไขแรกคือผู้ร่วมการทดลองจะมีโอกาสเลือกสูง เงื่อนไขที่สองคือผู้ร่วมการทดลองจะมีโอกาสเลือกต่ำ โดยในเงื่อนไขที่มีโอกาสเลือกสูงมีผู้ร่วมการทดลองจำนวน 3 คนเลือกที่จะไม่เขียนข้อความต่อต้านเจตคติ จึงมีจำนวนผู้ร่วมการทดลองที่เข้าเงื่อนไขแรกทั้งสิ้น 10 คน ผู้วิจัยได้กล่าวกับผู้ร่วมการทดลองว่าในการทดลองนี้สนใจศึกษาปัจจัยด้านอารมณ์เมื่อมีการนึกถึงลักษณะของสิ่งเร้า ผู้วิจัยให้อ่านข้อความที่น่าเบื่อและให้นึกถึงข้อมูลที่ได้รับจากข้อความ ผู้วิจัยบอกกับผู้ร่วมการทดลองว่า ข้อความมีหลากหลายทำให้ไม่มีใครทราบว่าผู้ร่วมการทดลองได้ข้อความใด แล้วให้ผู้ร่วมการทดลองเขียนบรรยายถึงข้อความที่ได้รับว่าเป็นอย่างไรโดยไม่ต้องลงชื่อลงในข้อเขียนที่บรรยายเพื่อไม่ต้องมีผลที่ตามมาจากความไม่พอใจ ซึ่งเงื่อนไขที่มีโอกาสเลือกสูงจะรับรู้ว่าจะสามารถที่จะเลือกเขียนบรรยายตามความคิดตนได้อย่างอิสระ โดยผู้วิจัยจะกล่าวว่าต้องการข้อความที่บรรยายว่าข้อความที่ได้รับนั้นมีความน่าสนใจมากกว่า ส่วนในเงื่อนไขที่มีโอกาสเลือกต่ำจะรับรู้ว่าจะไม่สามารถเลือกเขียนบรรยายได้อย่างอิสระ ต้องเขียนบรรยายว่าข้อความที่ได้รับนั้นมีความ

น่าสนใจเท่านั้น เมื่อผู้ร่วมการทดลองเขียนบรรยายเสร็จผู้วิจัยให้ทำมาตรวัดความรู้สึก มาตรวัดเจตคติ และมาตรวัดความเข้าใจในเงื่อนไข

ผลการทดลองปรากฏว่าในเงื่อนไขที่มีโอกาสเลือกสูงรู้สึกว่าการอ่านมีความน่าสนใจมากกว่าในเงื่อนไขที่มีโอกาสเลือกต่ำ เงื่อนไขที่มีโอกาสเลือกสูงที่เขียนข้อความต่อต้านเจตคติมีความรู้สึกไม่สบายมากกว่าเงื่อนไขที่มีโอกาสเลือกต่ำ และเงื่อนไขที่มีโอกาสเลือกสูงมีความรู้สึกทั่วไปในด้านลบมากกว่าเงื่อนไขที่มีโอกาสเลือกต่ำ

ในการทดลองชิ้นที่สองมีความคล้ายคลึงกับชิ้นแรกแต่ได้เปลี่ยนวิธีการทำให้เกิดความไม่คล่องจงซึ่งในการทดลองนี้ได้ใช้รสชาติของช็อกโกแลตเป็นตัวทำให้เกิดความไม่คล่องจง ในการทดลองนี้ได้ศึกษากับนักศึกษาจำนวน 52 คน เป็นชาย 20 คน เป็นหญิง 32 คน โดยให้ผู้ร่วมการทดลองชิมช็อกโกแลตที่มีรสอร่อย แล้วให้เขียนบรรยายรสชาติช็อกโกแลตว่าไม่อร่อย ในการทดลองนี้ได้แบ่งออกเป็น 4 เงื่อนไข เงื่อนไขแรกคือรับรู้ว่ามีโอกาสเลือกสูงและวัดความรู้สึกก่อนมาตรวัดคั่นเวลา เงื่อนไขที่ 2 คือรับรู้ว่ามีโอกาสเลือกสูงแต่วัดความรู้สึกหลังมาตรวัดคั่นเวลา เงื่อนไขที่ 3 คือรับรู้ว่ามีโอกาสเลือกต่ำและวัดความรู้สึกก่อนมาตรวัดคั่นเวลา เงื่อนไขที่ 4 คือรับรู้ว่ามีโอกาสเลือกต่ำแต่วัดความรู้สึกหลังมาตรวัดคั่นเวลา มาตรวัดคั่นเวลาที่ใช้เป็นมาตรวัดความรู้สึกเกี่ยวกับการชมโทรทัศน์ ส่วนการรับรู้ว่ามีโอกาสเลือกสูงหรือต่ำนั้นคล้ายการทดลองแรกคือ เงื่อนไขที่มีโอกาสเลือกสูงจะรับรู้ว่าคุณเขียนบรรยายรสชาติช็อกโกแลตได้อย่างอิสระ โดยผู้วิจัยจะกล่าวว่าการขอเขียนที่บรรยายรสชาติช็อกโกแลตว่าไม่อร่อย ส่วนเงื่อนไขที่มีโอกาสเลือกต่ำจะรับรู้ว่าคุณไม่สามารถเขียนบรรยายรสชาติช็อกโกแลตได้อย่างอิสระต้องเขียนบรรยายว่าไม่อร่อยเท่านั้น แล้วทำการวัดความรู้สึกตามเงื่อนไขแต่ละเงื่อนไขและวัดเจตคติ

ผลปรากฏว่าเงื่อนไขที่มีโอกาสเลือกสูงรู้สึกว่าคุณชอบช็อกโกแลตน้อยกว่าเงื่อนไขที่โอกาสเลือกต่ำ เงื่อนไขที่มีโอกาสเลือกสูงและวัดความรู้สึกก่อนจะมีประสบการณ์ความรู้สึกทางลบสูงกว่าเงื่อนไขอื่นๆ จากงานวิจัยนี้ทำให้เห็นว่าเมื่อเกิดความไม่คล่องจงขึ้นโดยที่ไม่มีผลที่ตามมาจากความไม่พอใจ จะทำให้เกิดความรู้สึกทางลบมากขึ้นและความรู้สึกนั้นจะลดลงด้วยการเปลี่ยนเจตคติ

จากงานวิจัยทั้งหมดที่กล่าวมานี้ทำให้เห็นถึงตัวแปรหลายอย่างที่มีความสำคัญต่อการเหนี่ยวนำให้บุคคลเกิดความไม่คล่องจงซึ่งได้แก่ โอกาสเลือก การผูกมัด ผลไม่พึงปรารถนา ความรับผิดชอบส่วนบุคคล และการสามารถรู้ล่วงหน้า ซึ่งความสำคัญของแต่ละตัวแปรที่มีต่อการเหนี่ยวนำให้บุคคลเกิดความไม่คล่องจงก็มีแตกต่างกัน ซึ่งจะกล่าวในหัวข้อถัดไป

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความไม่คลั่งจองของปัญญา

จากงานวิจัยในอดีตจนถึงปัจจุบันจะพบว่าปัจจัยสำคัญที่เหนี่ยวนำบุคคลให้เกิดความไม่คลั่งจองของปัญญานั้นมีดังต่อไปนี้

โอกาสเลือก (Choice)

การมีโอกาสเลือกสูง (high choice) หรือการรับรู้ว่าคุณมีอิสระในการเลือกที่จะทำกระทำ พฤติกรรมจะทำให้บุคคลเกิดความไม่คลั่งจองสูง ซึ่งผลดังกล่าวได้มาจากงานวิจัยของ Linder, Cooper และ Jones (1967) ที่กล่าวไว้ในข้างต้น

นอกจากงานวิจัยของ Linder และคณะ (1967) โอกาสเลือกเป็นตัวแปรที่รู้จักกันดีจากงานวิจัยเรื่องของเล่นต้องห้าม (forbidden-toy) แม้ว่างานวิจัยแนวนี้ไม่ได้เป็นงานวิจัยในแนวของการยินยอมให้ถูกชักจูง แต่ก็ยังเป็นงานวิจัยที่ทำให้เกิดความกระจ่างมากขึ้นเกี่ยวกับกระบวนการที่ทำให้เกิดความไม่คลั่งจองของปัญญา การศึกษาในแนวทางนี้มีงานวิจัยที่เป็นที่รู้จักกันมาก คือ งานวิจัยของ Aronson และ Carlsmith (1963)

ในงานวิจัยนี้ใช้เด็กเล็กจำนวน 22 คน เป็นชาย 11 คน เป็นหญิง 11 คน (มีเด็กจำนวน 6 คน ออกจากการทดลองกลางคัน) โดยเด็กเหล่านี้มีอายุตั้งแต่ 3.8 ปี จนถึง 4.6 ปี ในการทดลองนี้มี 2 เงื่อนไข เงื่อนไขแรกคือการคาดโทษเด็กเบาๆ เงื่อนไขที่ 2 คือการคาดโทษเด็กรุนแรง ผู้วิจัยเสนอของเล่น 5 ชิ้นให้เด็ก แล้วเปิดโอกาสให้เด็กลองเล่นของเล่น เมื่อเด็กได้ลองเล่นของเล่นแล้วผู้วิจัยหยิบของเล่น 2 ชิ้นมาให้เด็กเปรียบเทียบว่าชอบของเล่นชิ้นใดมากกว่า ผู้วิจัยกระทำเช่นนี้จนสามารถจัดอันดับความชอบของของเล่นครบทั้ง 5 ชิ้น หลังจากนั้นผู้วิจัยนำของเล่นที่เด็กเลือกที่ชอบเป็นอันดับที่ 2 ไปวางไว้บนโต๊ะกลางห้อง แล้วนำเด็กเข้าสู่เงื่อนไขที่กำหนดไว้ ในเงื่อนไขคาดโทษเบาๆ ผู้วิจัยกล่าวกับเด็กว่า ถ้าเด็กเล่นของเล่นชิ้นที่วางบนโต๊ะกลางห้องผู้วิจัยจะรู้สึกรำคาญไม่พอใจ ส่วนในเงื่อนไขคาดโทษรุนแรง ผู้วิจัยกล่าวกับเด็กว่า ถ้าเด็กเล่นของเล่นชิ้นที่วางบนโต๊ะกลางห้องผู้วิจัยจะโกรธมากและจะนำของเล่นทั้งหมดกลับบ้านและจะไม่กลับมาที่นี่อีกเลย เมื่อคาดโทษเด็กเสร็จแล้วผู้วิจัยออกจากห้องไป แล้วสังเกตพฤติกรรมเด็กทางกระจกที่มองได้ด้านเดียว ปรากฏว่าไม่มีเด็กคนใดฝ่าฝืนไปเล่นของเล่นต้องห้ามเลย ผู้วิจัยกลับเข้าห้องอีกครั้งเพื่อสอบถามว่าชอบของเล่นชิ้นใดมากกว่าอีกครั้ง หลังจากนั้นผู้วิจัยกับเด็กก็เล่นของเล่นทุกชิ้นด้วยกัน ในการทดลองนี้เด็กแต่ละคนได้รับการทดสอบทั้ง 2 เงื่อนไข โดยแต่ละเงื่อนไขจัดกระทำโดยมีระยะเวลาห่างกัน 45 วัน

ผลการทดลองพบว่า เมื่อเด็กได้รับเงื่อนไขการคาดโทษเบาๆ จะรู้สึกชอบของเล่นชิ้นที่ถูกห้ามน้อยลง และเมื่อเด็กได้รับเงื่อนไขการคาดโทษรุนแรง จะรู้สึกชอบของเล่นชิ้นที่ถูกห้ามมากขึ้น

ในงานวิจัยของ Cooper, Fazio, และ Rhodewalt (1978) ซึ่งทำการทดลองถึงความไม่คลั่งจองและอารมณ์ขึ้นกับการระบุสาเหตุผิดภายในงานวิจัยนอกจากจะกล่าวถึงการไม่คลั่งจองกับการระบุสาเหตุผิดแล้วยังได้เปรียบเทียบการเปลี่ยนเจตคติภายหลังการทำพฤติกรรมต่อต้านเจตคติ ซึ่งพบว่ามีความแตกต่างระหว่างเงื่อนไขที่มีโอกาสเลือกสูงและเงื่อนไขที่มีโอกาสเลือกต่ำ ในเงื่อนไขที่มีโอกาสเลือกสูงจะมีการเปลี่ยนเจตคติมากกว่า ในเงื่อนไขที่มีโอกาสเลือกต่ำ ซึ่งนอกจากงานวิจัยนี้แล้วยังพบในงานวิจัยอีกหลายชิ้นที่มีการเปรียบเทียบระหว่างเงื่อนไขที่มีโอกาสเลือกสูงและเงื่อนไขที่มีโอกาสเลือกต่ำ เช่น งานวิจัยของ Sherman (1970) งานวิจัยของ Pyszczynski, Greenberg, Solomon, Sideris, และ Stubing (1993) และ งานวิจัยของ Elliot และ Devine (1994)

เป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางในหมู่นักจิตวิทยาสังคมว่า การมีโอกาสเลือกสูงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความไม่คลั่งจองของปัญญาชน จนบางงานวิจัยสร้างเงื่อนไขให้ทุกกลุ่มเงื่อนไขในการทดลองรับรู้ว่ามีโอกาสเลือกสูง เช่น งานวิจัยของ Elkin และ Leippe (1986) ที่ให้ทุกเงื่อนไขมีการรับรู้ว่ามีโอกาสเลือกสูง

การผูกมัดตนเอง (Commitment)

Brehm และ Cohen (1962 อ้างจาก ธีระพร อุวรรณโณ, 2535) เสนอว่า การผูกมัดตนเองเป็นตัวแปรที่จำเป็นในการเหนี่ยวนำให้บุคคลเกิดความไม่คลั่งจองของปัญญา การผูกมัดตนเองอาจเกิดจากสาเหตุดังนี้

1. การที่บุคคลตัดสินใจที่จะทำหรือไม่ทำบางสิ่งบางอย่าง
2. การที่บุคคลเลือกทางเลือกหนึ่ง หรือหลายทางเลือกจึงต้องปฏิเสธทางเลือกอื่น
3. เมื่อบุคคลได้ทำหรือกำลังทำพฤติกรรมบางอย่างที่จะทำให้เกิดความไม่คลั่งจอง

ในงานวิจัยของ Carlsmith และคณะ (1966) ที่กล่าวไว้ในข้างต้นได้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการผูกมัด โดยผลการทดลองพบว่าเมื่อบุคคลไม่ได้ถูกผูกมัดกับสาธารณะบุคคลจะไม่เกิดความไม่คลั่งจองของปัญญา และงานวิจัยของ Helmreich และ Collins (1968 อ้างจาก Eagly & Chaiken, 1993) พบว่าการให้ผู้ร่วมการทดลองพูดแสดงความคิดเห็นที่ต่อต้านเจตคติตนแล้วบันทึกเสียงลงในเทปโดยไม่ระบุชื่อผู้พูดนั้นไม่ทำให้เกิดความไม่คลั่งจอง แต่เมื่อใช้การถ่ายภาพลงในวีดีโอเทปพร้อมระบุชื่อผู้พูดจะทำให้เกิดความไม่คลั่งจองขึ้น และในงานวิจัยของ Dickerson และคณะ (1992) ที่กล่าวไว้ในข้างต้นก็เป็นอีกงานวิจัยหนึ่งที่สนับสนุนถึงข้อเสนอนี้ในเรื่อง การผูกมัดตนเองว่ามีความสำคัญต่อการเหนี่ยวนำให้บุคคลเกิดความไม่คลั่งจอง

ผลไม่พึงปรารถนาที่ตามมา (Aversive consequences)

ยังเป็นปัจจัยที่มีการโต้เถียงกันในปัจจุบันว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่เหนี่ยวนำให้บุคคลเกิดความไม่คลั่งจองหรือไม่ จากงานวิจัยของ Nel และคณะ (1969) งานวิจัยของ Cooper และ Worchel (1970) งานวิจัยของ Pallak และคณะ (1974) และงานวิจัยของ Scher และ Cooper (1989) ที่กล่าวไว้ในข้างต้นได้ข้อสรุปว่า ผลไม่พึงปรารถนาที่ตามมาจากการกระทำพฤติกรรมต่อต้านเจตคติ นั้นทำให้เกิดความไม่คลั่งจองของปัญญา นอกจากนี้งานวิจัยที่กล่าวมานี้แล้วยังมีงานวิจัยของ Collins และ Hoyt (1972) อ้างจาก Eagly & Chaiken, 1993) และงานวิจัยของ Cooper, Zanna, และ Goethal (1974 อ้างจาก Eagly & Chaiken) ที่ผลการวิจัยยืนยันถึงความสำคัญของผลไม่พึงปรารถนาต่อการเกิดความไม่คลั่งจองของปัญญา แต่ในงานวิจัยของ Harmon-Jones และคณะ (1996) และงานวิจัยของ Harmon-Jones (2000) นั้นได้ข้อสรุปว่า ผลไม่พึงปรารถนาที่ตามมาจากการกระทำพฤติกรรมต่อต้านเจตคติ นั้นไม่มีความจำเป็นต่อการทำให้เกิดความไม่คลั่งจองของปัญญา แม้ว่างานวิจัยที่คัดค้านผลไม่พึงปรารถนา นั้นเป็นงานวิจัยที่ได้ผลชัดเจนและมีการทดลองค่อนข้างรัดกุม แต่ก็ยังไม่อาจโต้แย้งงานวิจัยที่สนับสนุนผลไม่พึงปรารถนาทั้งหมดได้ เนื่องจากงานวิจัยที่สนับสนุนนั้นมีจำนวนมากกว่าและเป็นงานวิจัยที่ชัดเจนมีการทดลองที่รัดกุมเช่นกัน

ความรับผิดชอบส่วนบุคคล (Personal responsibility)

ถ้าพิจารณาถึงกระบวนการเหนี่ยวนำให้บุคคลเกิดความไม่คลั่งจองแล้วจะพบว่าความรับผิดชอบเป็นสิ่งที่เชื่อมอยู่ระหว่างการผูกมัดกับผลไม่พึงปรารถนา เมื่อบุคคลถูกผูกมัดกับพฤติกรรมที่ตนกระทำโดยมีผลไม่พึงปรารถนาตามมาจากพฤติกรรมที่กระทำแล้วบุคคลไม่เกิดความรู้สึกรับผิดชอบต่อพฤติกรรมที่กระทำ ความไม่คลั่งจองก็จะไม่เกิด จากงานวิจัยของ Nel และคณะ (1969) งานวิจัยของ Cooper และ Worchel (1970) งานวิจัยของ Pallak และคณะ (1974) และงานวิจัยของ Scher และ Cooper (1989) ที่กล่าวไว้ในข้างต้นนั้นได้อธิบายผลการทดลองไว้ในแนวทางเดียวกันว่าการที่บุคคลกระทำพฤติกรรมไม่พึงปรารถนาจึงระบุสาเหตุการกระทำพฤติกรรมว่าเกิดจากสาเหตุภายใน และเขารู้สึกถึงความรับผิดชอบต่อผลที่ตามมาจึงเกิดความไม่คลั่งจองขึ้น ดังนั้นความสำคัญของการผูกมัดนั้นก็คือ เพื่อให้บุคคลเกิดความรับผิดชอบนั่นเอง นอกจากนี้งานวิจัยของ Zanna และ Sande (1987 อ้างจาก Eagly & Chaiken, 1993) พบว่า ความรับผิดชอบส่วนบุคคลสามารถลดลงได้เมื่อมีการผูกมัดกับการกระทำพฤติกรรมต่อต้านเจตคติแบบเป็นกลุ่ม ซึ่งอธิบายได้ว่าเกิดการกระจายความรับผิดชอบไปยังสมาชิกคนอื่นๆ ในกลุ่มจึงทำให้ไม่เกิดความไม่คลั่งจอง

การขู่เข็ญ (Threats)

จากงานวิจัยของ Aronson และ Carlsmith (1963) ที่กล่าวไว้ในหัวข้อของโอกาสเลือกได้ข้อสรุปในเรื่องนี้ว่า การขู่ที่รุนแรงหรือการคาดโทษที่รุนแรงจะทำให้เกิดความไม่คล้อยจองของปัญญาสูงขึ้น และในงานวิจัยของ Freedman (1965 อ้างจาก Shultz & Lepper, 1996) ก็พบผลเช่นเดียวกัน

การสามารถรู้ล่วงหน้า (Foreseeability)

เมื่อพิจารณาถึงผลไม่พึงปรารถนาที่ตามมาจะเห็นว่าการสามารถรู้ล่วงหน้าเป็นส่วนที่เชื่อมโยงบุคคลกับผลไม่พึงปรารถนา การกระทำผิดกรรมที่มีผลไม่พึงปรารถนาตามมานั้น ถ้าบุคคลไม่ทราบล่วงหน้าถึงผลไม่พึงปรารถนาที่ตามมาแล้วความไม่คล้อยจองก็จะไม่เกิดขึ้น จากงานวิจัยของ Goethals และคณะ (1979) ที่กล่าวไว้ในข้างต้นได้ข้อสรุปในเรื่องนี้ว่า การรู้ผลการกระทำล่วงหน้าทำให้บุคคลเกิดความไม่คล้อยจองมากขึ้น

จากที่กล่าวมาทั้งหมดทำให้เห็นถึงตัวแปรที่มีความจำเป็นในการเหนี่ยวนำให้เกิดความไม่คล้อยจองในงานวิจัยนี้ ได้แก่ โอกาสเลือก และการผูกมัด ในงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโอกาสเลือกนั้น ได้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของโอกาสเลือกที่มีส่วนทำให้เกิดความไม่คล้อยจองสูงขึ้น โอกาสเลือกนั้นมีลักษณะเป็น ตัวแปรกำกับ (Moderator) ซึ่งเป็นตัวแปรที่มีส่วนสำคัญในการกำกับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ส่วนการผูกมัดนั้นในงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการผูกมัดที่มีส่วนทำให้เกิดความไม่คล้อยจอง ลักษณะดังกล่าวนี้เป็น ตัวแปรส่งผ่าน (Mediator) ซึ่งเป็นตัวแปรที่พักระหว่างตัวแปรต้นกับตัวแปรตาม และส่งผลต่อตัวแปรตาม

มาตรฐานความชอบความคงเส้นคงวา (Preference for Consistency)

Cialdini, Trost และ Newsom (1995) ได้เสนอ มาตรฐานความชอบความคงเส้นคงวา โดยมาตรฐานความคงเส้นคงวามีวัตถุประสงค์เพื่อทดสอบความคงเส้นคงวาในการตัดสินใจของแต่ละบุคคลที่มีแนวโน้มที่จะชอบ หรือต่อต้านการตอบสนองอย่างสอดคล้อง คำนิยามของความคงเส้นคงวานี้ยังมีการโต้แย้งอยู่ในปัจจุบัน ความคงเส้นคงวาของปัญญา หมายถึง สิ่งที่ใกล้เคียงกับจุดรวมของเจตคติที่บุคคลได้พยายามทำให้เกิดความสอดคล้องภายในเจตคติเดียวกันและเกิดความสอดคล้องระหว่างเจตคติ เป็นเหมือนกับแนวทางที่บุคคลใช้จัดการในการประนีประนอมระหว่างเจตคติที่ไม่สอดคล้องกัน (Millar & Millar, 1998 ; Spellman, Ullman, & Holyoak, 1993 อ้างจาก Feldman,

2001) Cialdini และคณะ (1995) ได้พยายามหาวิธีการสร้างมาตรฐานวัดความชอบความคงเส้นคงวาให้มีความแม่นยำขึ้น โดยการแบ่งเป็นองค์ประกอบ 3 ด้านที่มีความสัมพันธ์กันดังนี้

1. ความคงเส้นคงวาภายในตนเอง (Internal consistency) คือ ความปรารถนาที่จะมีความคงเส้นคงวาภายในตนเองในการตอบสนองต่อสิ่งต่างๆ
2. ความคงเส้นคงวาต่อสาธารณะ (Public consistency) คือ ความปรารถนาที่ต้องการแสดงออกให้ผู้อื่นเห็นว่าตนมีความคงเส้นคงวาภายในตนเอง
3. ความคงเส้นคงวาต่อผู้อื่น (Others' consistency) คือ ความปรารถนาที่ต้องการให้ผู้อื่นมีความคงเส้นคงวาภายในตัวเขา

เกณฑ์การวัดของมาตรฐานวัดความชอบความคงเส้นคงวานี้ได้ทดสอบความตรงโดยผ่านทฤษฎี 3 ทฤษฎีดังนี้

1. ทฤษฎีสสมดุล (Balance theory) เสนอโดย Fritz Heider (1946, 1958 อ้างจาก Cialdini et al., 1995) กล่าวว่า “แรงขับที่อยากจะทำให้ความสมดุลสอดคล้องกันในระบบความคิดนั้นเป็นแรงจูงใจหลักในการตอบสนองของมนุษย์” ทฤษฎีนี้มีพื้นฐานว่า บุคคลมีแนวโน้มที่จะชอบความสมดุลสอดคล้องกลมกลืน

Heider (1946, 1958 อ้างจาก ชีระพร อุวรรณโณ, 2535) นี้ได้เสนอความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (person ใช้สัญลักษณ์ p) ผู้อื่น (other ใช้สัญลักษณ์ o) และองค์ภาวะ ซึ่งหมายถึง สิ่งของ เหตุการณ์ สถานการณ์ มโนทัศน์หรือ บุคคลที่ 3 (entity ใช้สัญลักษณ์ x) โดยแบ่งความสัมพันธ์ออกเป็น 2 แบบ คือ

- 1.1 ความสัมพันธ์โดยเจตสิก (sentiment relation) เป็นความสัมพันธ์ในแนวทางที่บุคคล (p) รู้สึกหรือประเมินถึงผู้อื่น (o) เจตสิกนั้นแบ่งได้เป็นเจตสิกทางบวกที่เรียกว่า ความชอบพอ (Liking ใช้สัญลักษณ์ L) และเจตสิกทางลบที่เรียกว่า ความไม่ชอบพอ (Disliking ใช้สัญลักษณ์ DL)
- 1.2 ความสัมพันธ์โดยหน่วย (unit relation) เป็นความสัมพันธ์ในแนวทางที่บุคคล (p) รับรู้ว่ามีสัมพันธ์ในลักษณะการรวมตัวเป็นหน่วยกับผู้อื่น (o) หรือองค์ภาวะ (x) แบ่งได้เป็น 2 กรณี คือ กรณีที่มีความสัมพันธ์โดยหน่วยกัน (U) และกรณีที่เป็นการอิสระจากกัน (not U)

บุคคล (p) ผู้อื่น (o) และองค์ภาวะ (x) จะเกิดสภาวะสมดุลได้เมื่อความสัมพันธ์ทั้ง 3 คู่เป็นบวก หรือความสัมพันธ์เป็นลบ 2 คู่

การทดสอบความตรงโดยผ่านทฤษฎีสมดุลนี้ Cialdini และคณะ (1995) ได้ให้นักศึกษาจำนวน 50 คน เป็นผู้ร่วมการทดลอง โดยในช่วงเริ่มเปิดภาคเรียนผู้วิจัยได้ให้ผู้ร่วมการทดลองตอบมาตรวัดเจตคติ แบบสอบถามความเห็น มาตรวัดบุคลิกภาพ และมาตรวัดความชอบความคงเส้นคงวา แล้วสุ่มผู้ร่วมการทดลองเข้าแต่ละห้อง ผู้วิจัยได้แจ้งให้ผู้ร่วมการทดลองทราบว่ากำลังวิจัยเรื่องการรับรู้ทางสังคม หน้าที่ของผู้ร่วมการทดลองคือจะต้องสร้างความประทับใจกับนักศึกษา 2 คน โดยมีประวัติที่รวบรวมอยู่ในแฟ้มบนโต๊ะ ผู้วิจัยแจ้งเพิ่มเติมว่าหนึ่งในสองคนของนักศึกษานี้สุ่มขึ้นมาเพื่อจะเป็นคู่สนทนา และผู้ร่วมการทดลองจะได้พบกับคู่ของตนในการทดลองช่วงต่อไป โดยให้มีการพบปะพูดคุยในหัวข้อต่างๆ ไปเป็นระยะเวลาเพียงเล็กน้อย และผู้ร่วมการทดลองไม่คิดว่าจะต้องไปมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ที่ไม่ใช่คู่หูของตน ผู้ร่วมการทดลองได้รับประวัติของนักศึกษาทั้ง 2 คน และได้รับการบอกให้นักศึกษาทั้ง 2 คนเป็นเพื่อนร่วมห้องกันและข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามในชั้นเรียนในช่วงต้นของการเปิดภาคเรียน ทำให้มีการปรับตัวในลักษณะปานกลางถึงดี และได้รับการบอกให้นักศึกษาคนใดจะมาเป็นคู่หูและไม่ได้เป็นคู่หู เมื่ออ่านประวัติของนักศึกษาทั้ง 2 คนแล้ว ผู้ร่วมการทดลองถูกขอให้ประเมินบุคคลที่เป็นคู่หูและไม่ได้เป็นคู่หู ผลการทดลองพบว่า ในผู้ร่วมการทดลองที่มีความชอบความคงเส้นคงวามีการประเมินนักศึกษาที่ผู้ร่วมการทดลองคิดว่าจะกลายมาเป็นคู่หูในทางดีกว่าผู้ที่ไม่ได้มาเป็นคู่หู และไม่เกิดผลดังกล่าวในผู้ร่วมการทดลองที่มีความคงเส้นคงวต่ำ

2. ผลขออน้อยก่อนแล้วขอมากขึ้น (the foot-in-the-door technique) เป็นกลวิธีที่ Freedman และ Fraser (1966 อ้างจาก Cialdini et al., 1995) เสนอขึ้น ซึ่งกลวิธีนี้ทำให้การขอมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

การทดลองของ Freedman และ Fraser (1966 อ้างจาก DeJong, 1979) ผู้วิจัยได้ใช้แม่บ้านแถบชานเมืองเป็นผู้ร่วมการทดลอง โดยผู้วิจัยแนะนำตัวว่าเป็นสมาชิกคณะกรรมการรักษาความปลอดภัยทางจราจร หรือคณะกรรมการดูแลความเรียบร้อยของแคลิฟอร์เนีย ผู้วิจัยขอร้องให้ผู้ร่วมการทดลองสนับสนุนการร้องเรียนในเรื่องกฎหมายเกี่ยวกับการขับรถให้ปลอดภัยโดยให้แสดงสัญลักษณ์สนับสนุนที่ติดไว้บนหน้าต่าง 2 สัปดาห์ต่อมาแม่บ้านชุดเดิมได้รับการติดต่ออีกครั้งจากผู้วิจัยคนอื่นที่แสดงตัวว่ามาจากกลุ่มประชาชนที่มีการขับรถอย่างปลอดภัย โดยขอร้องให้ผู้ร่วมการทดลองวางป้ายขนาดใหญ่และน่าเกลียดที่เขียนว่า “ขับอย่างระมัดระวัง” ไว้ที่สนามหน้าบ้านทุกสัปดาห์ ผลปรากฏว่า ประมาณร้อยละ 55 ของผู้ร่วมการทดลองที่ได้รับการขอร้องให้สนับสนุนการร้อง

เรียนในเรื่องกฎหมายเกี่ยวกับการขักรถให้ปลอดภัยนั้นยินยอมให้มีการวางป้ายขนาดใหญ่ที่สวนหน้าบ้าน ส่วนกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับการขอร้องในตอนแรกนั้นมีเพียงร้อยละ 20 ที่ยินยอมให้วางป้ายขนาดใหญ่ที่สวนหน้าบ้าน จากการทดลองนี้ทำให้เห็นถึงประสิทธิภาพของผลขอน้อยก่อนแล้วขอมากทีหลังที่ใช้ในการขอ โดยแม่บ้านในกลุ่มที่ยินยอมทำตามการขอเรื่องที่เล็กน้อก่อนนั้น (ขอให้สนับสนุนการร้องเรียนในเรื่องกฎหมายก่อน) เมื่อได้รับการขอที่มากขึ้น (ขอวางป้ายขนาดใหญ่ที่สวนหน้าบ้าน) ก็ จะยินยอมทำตามคำขอมากกว่า กลุ่มแม่บ้านที่ไม่ได้รับการขอก่อน ผลขอน้อยก่อนแล้วขอมากทีหลัง ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการขอว่า ผู้ขอควรขอแต่น้อยก่อนแล้วค่อยขอมากในภายหลัง

การทดสอบความตรงโดยผ่านผลขอน้อยก่อนแล้วขอมากทีหลัง ใช้นักศึกษาจำนวน 357 คน เป็นผู้ร่วมการทดลอง โดยให้ตอบมาตราวัดความชอบความคงเส้นคงวาและได้สุ่มผู้ร่วมการทดลองเข้าเงื่อนไขผลขอน้อยก่อนแล้วขอมากทีหลัง จากนั้นผู้วิจัยโทรศัพท์ติดต่อผู้ร่วมการทดลอง และแนะนำตัวว่ามาจากสมาคมที่ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับโทรทัศน์ ซึ่งผู้ร่วมการทดลองจะไม่ได้ตระหนักถึงการตอบมาตราวัดความชอบความคงเส้นคงวา ผู้วิจัยเริ่มขอเรื่องเล็กๆ น้อยๆ กับผู้ร่วมการทดลอง เช่น ขอเวลาสัก 1 นาทีเพื่อให้ตอบคำถามสั้นๆ เกี่ยวกับการดูโทรทัศน์ คำตอบส่วนใหญ่จะเป็นการตอบแค่ ใช่ กับ ไม่ใช่ เมื่อตอบคำถามหมดเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยจะเริ่มขอมากขึ้น โดยขอให้ช่วยตอบแบบสำรวจเกี่ยวกับการดูโทรทัศน์ทางไปรษณีย์ โดยจะส่งที่อยู่และติดแสตมป์ให้ และให้ส่งกลับคืนภายในสองอาทิตย์ ผลการวิจัยพบว่า ผลขอน้อยก่อนแล้วขอมากทีหลัง ทำให้เกิดการยอมตามในผู้ร่วมการทดลองที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูงมากกว่าผู้ร่วมการทดลองที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำ

3. ความไม่คล้องจองของปัญญา (Cognitive dissonance)

การทดสอบความตรงโดยผ่านทฤษฎีความไม่คล้องจองของปัญญา ผู้วิจัยได้ใ้ นักศึกษาจำนวน 47 คนเป็นผู้ร่วมการทดลอง ซึ่งผู้ร่วมการทดลองเป็นผู้ที่มีคะแนนจากมาตราวัดความชอบความคงเส้นคงวาสูงและต่ำที่ผ่านการคัดเลือกมาแล้ว ผู้ร่วมการทดลองได้รับโทรศัพท์ชักชวนให้เข้าร่วมโครงการศึกษาของมหาวิทยาลัย โดยจะได้รับหน่วยกิตการศึกษาพิเศษจากการเป็นอาสาสมัครในครั้งนี้ ผู้วิจัยให้ผู้ร่วมการทดลองเขียนเรียงความสนับสนุนการขึ้นค่าหน่วยกิตโดยมีในขั้นนี้ได้สุ่มผู้ร่วมการทดลองเข้าสู่เงื่อนไข 2 เงื่อนไข คือ เงื่อนไขที่ผู้ร่วมการทดลองรับรู้ว่ามีอิสระในการเลือกเขียนเรียงความ กับ เงื่อนไขที่ผู้ร่วมการทดลองรับรู้ว่าจะตนถูกบังคับ ในเงื่อนไขที่รับรู้ว่ามีอิสระจะได้รับการบอกให้เขียนเรียงความทางด้านใดก็ได้ขึ้นอยู่กับตัวผู้ร่วมการทดลองเอง และจะไม่ส่งผลต่อหน่วยกิตการศึกษาพิเศษ แต่ผู้วิจัยมีเรียงความที่ไม่เห็นด้วยกับการขึ้นค่าหน่วยกิตเพียงพอแล้ว หากขอให้ผู้ร่วมการทดลองช่วยเขียนเรียงความสนับสนุนการขึ้นค่าหน่วยกิตจะได้หรือไม่ แต่ทั้งหมดขึ้นอยู่กับผู้

ร่วมการทดลองเป็นคนตัดสินใจ ในเงื่อนไขที่รับรู้ว่าคุณถูกบังคับนั้น ผู้ร่วมการทดลองจะได้รับการบอกว่าคุณวิจัยมีเรื่องความต่อต้านการขึ้นค่าหน่วยกิตเพียงพอแล้ว และต้องการเรื่องความสนับสนุนการขึ้นค่าหน่วยกิตเท่านั้น เมื่อทั้งสองกลุ่มเงื่อนไขตกลงที่จะเขียนเรียงแล้ว จะได้รับกระดาษเรียงความเปล่าที่มีช่องว่างให้เขียนชื่อ วิชาเอก และลายเซ็น เมื่อผู้ร่วมการทดลองเขียนเรียงความเสร็จแล้วผู้วิจัยให้ตอบแบบสอบถามความเห็นเกี่ยวกับการขึ้นค่าหน่วยกิต

ผลการทดลองพบว่า ในเงื่อนไขที่ผู้ร่วมการทดลองรับรู้ว่าคุณถูกบังคับ ผู้ร่วมการทดลองที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำเห็นด้วยกับการขึ้นค่าหน่วยกิตมากกว่าผู้ร่วมการทดลองที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูง

ในผู้ร่วมการทดลองที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูงนั้น ผู้ร่วมการทดลองในเงื่อนไขที่รับรู้ว่าคุณไม่มีอิสระเห็นด้วยกับการขึ้นค่าหน่วยกิตมากกว่าผู้ร่วมการทดลองในเงื่อนไขที่รับรู้ว่าคุณถูกบังคับ แต่ในผู้ร่วมการทดลองที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำกลับพบว่าผู้ร่วมการทดลองทั้ง 2 เงื่อนไข ไม่มีความแตกต่างของเจตคติ คือ ผู้ร่วมการทดลองทั้ง 2 เงื่อนไข เห็นด้วยกับการขึ้นค่าหน่วยกิตเท่ากัน ซึ่งเป็นคะแนนเจตคติที่สูง ทั้ง 2 เงื่อนไข

จากผลการทดลองข้างต้นที่พบว่า ในเงื่อนไขที่ผู้ร่วมการทดลองรับรู้ว่าคุณถูกบังคับ ผู้ร่วมการทดลองที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำเห็นด้วยกับการขึ้นค่าหน่วยกิตมากกว่าผู้ร่วมการทดลองที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูง ผลการทดลองนี้นำไปสู่สมมติฐานข้อแรก คือ นิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำ มีคะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต มากกว่านิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูง และจากผลการทดลองข้างต้นที่พบว่า ในผู้ร่วมการทดลองที่มีความคงเส้นคงวาสูง ในเงื่อนไขที่รับรู้ว่าคุณมีอิสระเห็นด้วยกับการขึ้นค่าหน่วยกิตมากกว่าในเงื่อนไขที่รับรู้ว่าคุณถูกบังคับ แต่ในผู้ร่วมการทดลองที่มีความคงเส้นคงวาต่ำในสองเงื่อนไขดังกล่าว เห็นด้วยกับการขึ้นค่าหน่วยกิตเท่ากัน ซึ่งตรงนี้ Cialdini และคณะ (1995) อธิบายว่า ผู้ร่วมการทดลองที่มีความคงเส้นคงวาต่ำ มีการพัฒนาเจตคติไปในทางบวกเพิ่มขึ้นภายหลังการเขียนเรียงความต่อต้านเจตคติ ไม่ว่าจะเต็มใจเขียนเรียงความหรือไม่ก็ตาม นั่นหมายถึง ผลของความไม่คล้อยจองของปัญญาในผู้มีความคงเส้นคงวาต่ำนั้น โอกาสเลือก ไม่ได้เป็นสิ่งสำคัญเลย การวิจัยเกี่ยวกับความไม่คล้อยจองของปัญญาในผู้ที่มีความคงเส้นคงวาต่ำยังมีไม่มากนัก แต่ผลจากงานวิจัยโดยทั่วไปมักพบว่า โอกาสเลือกเป็นสิ่งสำคัญ ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้จึงยังคงให้ความสำคัญกับโอกาสเลือกในทั้งผู้มีความคงเส้นคงวาสูงและต่ำก่อน จึงขอตั้งสมมติฐานในข้อที่สองดังต่อไปนี้

3. เพื่อศึกษาถึงความแตกต่างของผลการใช้สถานการณ์ที่มีความไม่คล่องจงจากการทำพฤติกรรมต่อต้านเจตคติด้วยวิธีการเขียนเรียงความต่อต้านเจตคติของนิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาในระดับที่ต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยนี้ต้องการศึกษาเฉพาะผลที่เกิดขึ้นจากเงื่อนไขการเขียนเรียงความโดยอิสระ เงื่อนไขการเขียนเรียงความโดยถูกบังคับ และ เงื่อนไขที่ไม่ได้เขียนเรียงความ ที่ผ่านขั้นตอนตามวิธีการวิจัยที่กำหนดไว้โดยสมบูรณ์ครบถ้วน
2. การวิจัยนี้ศึกษาเฉพาะนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี ในปีการศึกษา 2545 ตั้งแต่ชั้นปีที่ 2 ขึ้นไป

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. ความชอบความคงเส้นคงวา หมายถึง ความปรารถนาของบุคคลที่ต้องการจะมีความคงเส้นคงวาทั้งในตนเอง ต่อสาธารณชน และต่อผู้อื่น ซึ่งได้มาจากคะแนนในมาตรวัดความชอบความคงเส้นคงวา
2. การเขียนเรียงความต่อต้านเจตคติ หมายถึง การที่นิสิตผู้ร่วมการทดลอง ที่มีเจตคติทางลบต่อ ประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต เขียนเรียงความสนับสนุนให้มีการแต่งกายให้ถูกระเบียบ
3. เจตคติต่อประกาศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต หมายถึง ความรู้สึกในแง่บวกหรือลบ ต่อประกาศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต ซึ่งได้มาจากคะแนนในมาตรวัดเจตคติต่อประกาศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต
4. การรับรู้ความมีอิสระ หมายถึง การที่นิสิตผู้ร่วมการทดลองมีการรับรู้ในอิสระของตนในการเลือกเขียนเรียงความต่อต้านเจตคติ ซึ่งได้มาจากคะแนนในมาตรวัดความรู้สึกในขณะที่เข้าร่วมการวิจัย

5. ความไม่คล่องจองของปัญญา หมายถึง ความรู้สึกไม่สบายใจที่เกิดขึ้น หลังจากการเขียนเรียงความต่อต้านเจตคติ ได้มาจากคะแนนในมาตรวัดเจตคติต่อประกาศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต

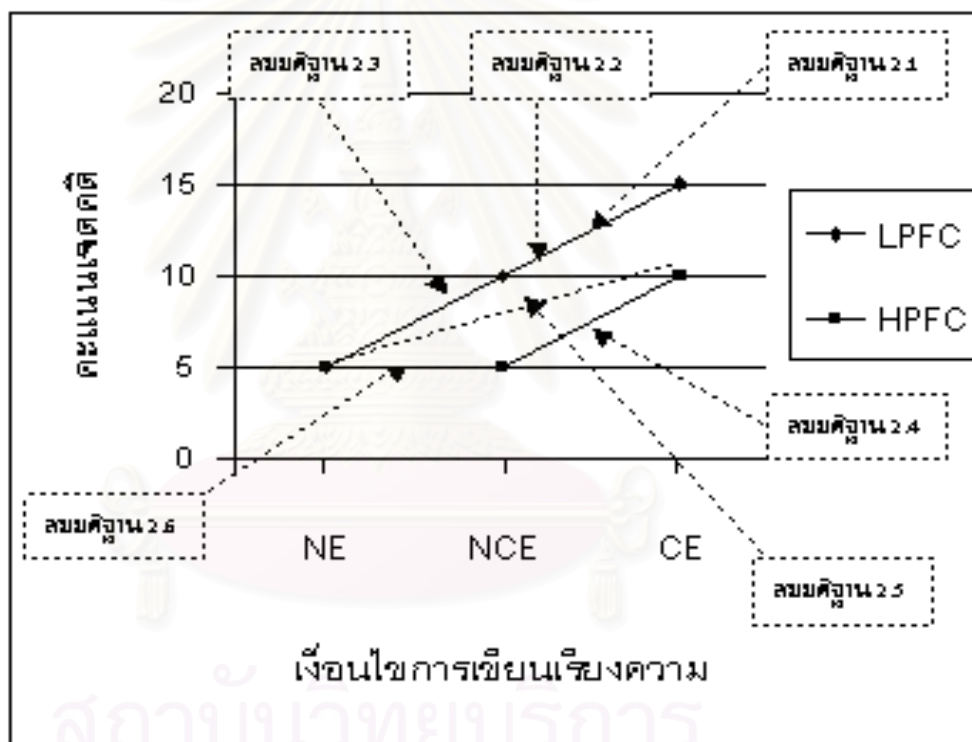
สมมติฐานการวิจัย

1. มีผลหลักในนิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำซึ่งวัดภายหลังจากการวัดเจตคติ มีคะแนนเจตคติต่อประกาศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต มากกว่านิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูง (LPFC > HPFC)
2. มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างความคงเส้นคงวาซึ่งวัดภายหลังจากการวัดเจตคติ และเงื่อนไขการเขียนเรียงความ
 - 2.1 นิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าตนมีอิสระ มีคะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต มากกว่านิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าตนถูกบังคับ (LPFC&CE > LPFC&NCE)
 - 2.2 นิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าตนมีอิสระ มีคะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต มากกว่านิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำที่ไม่ได้เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติ (LPFC&CE > LPFC&NE)
 - 2.3 นิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าตนถูกบังคับ มีคะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต มากกว่านิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำที่ไม่ได้เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติ (LPFC&NCE > LPFC&NE)
 - 2.4 นิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูงที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าตนมีอิสระ มีคะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต มากกว่านิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูงที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าตนถูกบังคับ (HPFC&CE > HPFC&NCE)
 - 2.5 นิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูงที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าตนมีอิสระ มีคะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุด

เครื่องแบบปกติของนิสิต มากกว่านิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูงที่ไม่ได้เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติ ($HPFC \& CE > HPFC \& NE$)

2.6 นิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูงที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าตนถูกบังคับ มีคะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต ไม่แตกต่างจากนิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูงที่ไม่ได้เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติ ($HPFC \& NCE \approx HPFC \& NE$)

นำสมมติฐานข้างต้นทั้งหมดไปเขียนเป็น ภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ภาพแสดงสมมติฐาน

- LPFC หมายถึง นิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำ
- HPFC หมายถึง นิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูง
- NE หมายถึง เงื่อนไขที่ไม่เขียนเรียงความ
- NCE หมายถึง เงื่อนไขที่เขียนเรียงความโดยรับรู้ว่าตนถูกบังคับ
- CE หมายถึง เงื่อนไขที่เขียนเรียงความโดยรับรู้ว่าตนมีอิสระ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบว่าการเขียนเรียงความต่อต้านเจตคติทั้ง 3 เจื่อนไหนนั้น เจื่อนไหนใดทำให้เกิดความไม่คลั่งจองของปัญญาได้มากที่สุด
2. ทำให้ทราบว่ามีความแตกต่างระหว่างผลของสถานการณ์ที่มีความไม่คลั่งจองจากการทำพฤติกรรมต่อต้านเจตคติของผู้ที่มีความชอบความคงเส้นคงวาแตกต่างกันหรือไม่
3. เพื่อเป็นพื้นฐานในการประยุกต์ใช้ในการเปลี่ยนเจตคติ
4. เพื่อเพิ่มข้อความรู้ใหม่เกี่ยวกับทฤษฎีความไม่คลั่งจองของปัญญาในอีกแง่มุมหนึ่ง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาเปรียบเทียบผลของการเขียนเรียงความต่อต้านเจตคติที่มีต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต ของนิสิตระดับปริญญาตรี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ระหว่างผู้ที่มีความคงเส้นคงวาสูงและผู้ที่มีความคงเส้นคงวาต่ำ โดยมีเงื่อนไขในการเขียนเรียงความสามเงื่อนไข คือ เงื่อนไขการเขียนเรียงความโดยอิสระ เงื่อนไขการเขียนเรียงความโดยถูกบังคับ และเงื่อนไขที่ไม่ได้เขียนเรียงความ

กลุ่มตัวอย่าง

1. ให้นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ศึกษาอยู่ระดับปริญญาตรี ในปีการศึกษา 2545 จำนวน 120 คน สุ่มเข้าเงื่อนไข ทั้ง 3 แล้วจึงให้ตอบมาตราวัดความชอบความคงเส้นคงวา
2. นำผลที่ได้มาคัดนิสิตในทุกเงื่อนไข ออกเป็น 2 กลุ่ม โดยคัดจาก 27 % ของนิสิตที่มีคะแนนจากมาตราวัด ความชอบความคงเส้นคงวาสูงสุด เป็นกลุ่มที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูง และ 27 % ของนิสิตที่มีคะแนนจากมาตราวัดความชอบความคงเส้นคงวาต่ำสุดเป็นกลุ่มที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำ ได้จำนวนตัวอย่างในกลุ่มที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูงจำนวน 33 คน และจำนวนตัวอย่างในกลุ่มที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำจำนวน 30 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. มาตราวัดเจตคติต่อประกาศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต เป็นมาตรจำแนกความหมาย (semantic differential scale) สร้างตามขั้นตอนดังต่อไปนี้
 - 1.1 สสำรวจความรู้สึกของนิสิตระดับปริญญาตรีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่มีต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต จำนวน 212 คน โดยใช้แบบสอบถามปลายเปิด (ตัวอย่างแบบสอบถามที่สร้างอยู่ในภาคผนวก ก.)
 - 1.2 รวบรวมคำคุณศัพท์ทั้งหมดที่ได้มาจัดหมวดหมู่ รวมคำที่คล้ายคลึงกันหรือตรงกันข้ามกันได้คำคุณศัพท์ 13 ข้อกระทง ดังนี้

คำคุณศัพท์ที่แสดงความรู้สึกของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่มีต่อ ประกาศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต จำนวน 212 คน

ลำดับ	คำคุณศัพท์	ความถี่	ร้อยละความถี่	ความถี่สะสม	ร้อยละความถี่สะสม
1	ดี - เลว	132	29.93	132	29.93
2	น่าภูมิใจ	67	15.19	199	45.12
3	สวยงาม - อับลักษณ์	53	12.02	252	57.14
4	เหมาะสม - ไม่เหมาะสม	47	10.66	299	67.80
5	ควรปฏิบัติตาม - ควรฝ่าฝืน	37	8.39	336	76.19
6	ยุ่งยาก	30	6.80	366	82.99
7	ทำให้อึดอัด	28	6.35	394	89.34
8	น่าเบื่อ	13	2.95	407	92.29
9	ควรสนับสนุน - ควรคัดค้าน	11	2.49	418	94.78
10	ล้ำสมัย	10	2.27	428	97.05
11	ถูกบังคับ	8	1.81	436	98.87
12	ทำให้เครียด	3	0.68	439	99.55
13	ทำให้ประหยัด	2	0.45	441	100

1.3 นำคำคุณศัพท์ที่ได้มาหาค่าตรงกันข้าม เช่น ดี - เลว , ล้ำสมัย - น่าสมัย ฯลฯ แล้วสร้างเป็นมาตราจำแนกความหมายซึ่งมีค่าคะแนนที่เป็นไปได้ในแต่ละข้อตั้งแต่ -3 ถึง +3 จำนวน 13 ข้อกระทง แล้วสร้างข้อกระทงเพิ่มขึ้นเองโดยใช้คำคุณศัพท์ต่อไปนี้ คือ ง่าย - ยาก , ควรมี - ควรดบกพร่อง - สมบูรณ์ , เป็นประโยชน์ - เป็นโทษ , ชอบ -เกลียด , ทำให้สบายใจ - ทำให้หนักใจ , เห็นด้วย - ไม่เห็นด้วย รวมเป็น 20 ข้อกระทง (ตัวอย่างมาตราที่สร้างดูในภาคผนวก ข)

1.4 นำมาตราที่สร้างขึ้น ไปให้นิสิตระดับปริญญาตรีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 200 คน ประเมินแล้วนำข้อมูลที่ได้มาหาประสิทธิภาพของมาตราที่สร้างขึ้น โดยนำวิเคราะห์องค์ประกอบ (factor analysis) พบว่า มาตรวัตนี้มีองค์ประกอบ 2 องค์ประกอบ (ภาคผนวก ค.)

จึงได้คัดเลือกให้เหลือเพียงองค์ประกอบเดียวได้มาตรฐานใหม่ (ภาคผนวก ง.) ข้อกระทงจำนวน 12 ข้อ ดังต่อไปนี้

สวยงาม – อับลักษณ์, ควรปฏิบัติตาม – ควรฝ่าฝืน, เป็นประโยชน์ – เป็นโทษ, ดี - เลว
น่าภูมิใจ - น่าอับอาย, ทำให้ประหยัด – ทำให้สิ้นเปลือง, เหมาะสม – ไม่เหมาะสม, ควรมี – ควรงด,
ชอบ – เกลียด, บกพร่อง – สมบูรณ์, ควรสนับสนุน – ควรคัดค้าน, เห็นด้วย – ไม่เห็นด้วย

2. มาตรวัดความรู้สึกลึกในขณะเข้าร่วมการวิจัย สร้างขึ้นตามแนวของ

ชาญชัย บุรณะวนิชกุล (2531) นำมาใช้กับผู้ร่วมการทดลอง เพื่อแสดงให้เห็นว่าผู้ร่วมการทดลองที่เขียนเรียงความนั้น รับรู้เงื่อนไขในการทดลองแตกต่างกันตามที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ (ภาคผนวก จ)

3. มาตรวัดความชอบความคงเส้นคงวา ใช้มาตรวัดของ ธีระพร อูวรรณโณ ซึ่งได้ควบคุมให้นิสิตในวิชา 3803735 การวัดทางจิตวิทยาสังคม ปีการศึกษา 2543 และปีการศึกษา 2541 พัฒนามาตรวัด โดยพัฒนามาจากมาตรเดิมของ Cialdini และคณะ (1995) เป็นมาตรประมาณค่า (rating scale) (ภาคผนวก ฉ) โดยมีขั้นตอนในการพัฒนามาตรดังต่อไปนี้

3.1 นำมาตรเดิมของ Cialdini และคณะ (1995) ที่มีจำนวนข้อกระทงทั้งสิ้น 18 ข้อ ได้มาปรับปรุงและเขียนเพิ่มให้เหมาะสมกับสภาพสังคมไทยทำให้ได้ข้อกระทงจำนวน 52 ข้อ จำแนกเป็นประเภทต่างๆ ดังตารางต่อไปนี้

	ความคงเส้นคงวาในตนเอง		ความคงเส้นคงวาต่อ สาธารณะ		ความคงเส้นคงวาต่อผู้อื่น		รวม
	ข้อทางบวก	ข้อทางลบ	ข้อทางบวก	ข้อทางลบ	ข้อทางบวก	ข้อทางลบ	
มาตรเดิม	4	1	7	0	6	0	18
สร้างเพิ่ม	3	7	2	9	4	9	34
รวม	7	8	9	9	10	9	52

3.2 ในการวิเคราะห์ข้อกระทงนี้แบ่งเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกคือ การทดสอบค่าที (t-test) ของกลุ่มสูง – กลุ่มต่ำ จากร้อยละ 25 ของคะแนนรวมของกลุ่มตัวอย่าง โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนิสิตปริญญาตรี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 120 คน เป็นชาย 49 คน เป็นหญิง 71 คน ในขั้นนี้มีข้อกระทงผ่านทั้งหมด 38 ข้อ ส่วนที่ 2 คือ การวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างข้อแต่ละข้อกับคะแนนรวมของข้ออื่นๆ ในมาตรา (corrected item-total correlation หรือ CITC) ทำให้ได้ข้อกระทงจำนวน 35 ข้อ และได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha, α) = .84 จำแนกข้อกระทงต่างๆ ได้ตามตารางต่อไปนี้

	ความคงเส้นคงวาในตนเอง		ความคงเส้นคงวาต่อ สาธารณะ		ความคงเส้นคงวาต่อผู้อื่น	
	จำนวนข้อ กระทงก่อน ตัดข้อ	จำนวนข้อ กระทงหลัง ตัดข้อ	จำนวนข้อ กระทงก่อน ตัดข้อ	จำนวนข้อ กระทงหลัง ตัดข้อ	จำนวนข้อ กระทงก่อน ตัดข้อ	จำนวนข้อ กระทงหลัง ตัดข้อ
ข้อทางบวก	7	3	9	7	10	8
ข้อทางลบ	8	4	9	6	9	7
รวม	15	7	18	13	19	15

3.3 นำมาตรวจสอบความตรงของมาตราด้วยวิธีการใช้กลุ่มที่ทราบลักษณะอยู่แล้ว (known group) โดยได้เลือกนิสิตปริญญาตรีที่กำลังศึกษาอยู่ในคณะวิทยาศาสตร์และคณะวิศวกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ในปีการศึกษา 2543 จำนวน 55 คน มาเป็นกลุ่มที่มีความคงเส้นคงวาสูง เนื่องจากพื้นฐานของผู้ที่ทำงานในสาขาดังกล่าวจะต้องมีลักษณะที่ชอบความคงเส้นคงวาในการทำงานที่เน้นด้านข้อมูลในเชิงประจักษ์ ส่วนกลุ่มที่มีความคงเส้นคงวาต่ำได้เลือกนิสิตปริญญาตรีที่กำลังศึกษาอยู่ในคณะศิลปกรรมศาสตร์สาขาจิตรกรรมและมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ในปีการศึกษา 2543 จำนวน 53 คน เนื่องจากพื้นฐานของผู้ที่ทำงานในสาขาดังกล่าวจะไม่ชอบลักษณะความคงเส้นคงวาในการทำงานที่เน้นด้านสุนทรียภาพและความแปลกใหม่ที่ไม่น่าคุ้น วัดความชอบความคงเส้นคงวาของทั้งสองกลุ่ม เพื่อดูว่ามาตรวัดความชอบความคงเส้นคงวาที่สร้างขึ้นนี้ สามารถจำแนกผู้ที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูงและผู้ที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำได้หรือไม่ ผลการวิเคราะห์พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนจากมาตรวัดความชอบความ

คงเส้นคงวาของกลุ่มที่มีความคงเส้นคงวาสูง ($M = 5.99$ และ $SD = 0.72$) มีค่าสูงกว่ากลุ่มที่มีความคงเส้นคงวาต่ำ ($M = 5.61$ และ $SD = 0.66$) ค่าที่ (t -test) = 2.82 ที่ระดับความเป็นอิสระ = 106 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรอิสระ มี 2 ตัวแปร คือ

1. ระดับความชอบความคงเส้นคงวามี 2 ระดับ ดังนี้
 - 1.1 มีความชอบความคงเส้นคงวาในระดับสูง
 - 1.2 มีความชอบความคงเส้นคงวาในระดับต่ำ
 แบ่งผู้ร่วมการทดลองเป็น 2 กลุ่ม โดย 27 % ของกลุ่มตัวอย่างที่มีคะแนนสูงและ 27 % ของกลุ่มตัวอย่างที่มีคะแนนต่ำ
2. การเขียนเรียงความมี 3 ระดับ ดังนี้
 - 2.1 เขียนเรียงความโดยผู้ร่วมการทดลองรับรู้ว่าตนมีอิสระ
 - 2.2 เขียนเรียงความโดยผู้ร่วมการทดลองรับรู้ว่าตนถูกบังคับ
 - 2.3 ไม่ได้เขียนเรียงความ

ตัวแปรตาม คือ คะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต

ผลจากการทำการวิจัยนำร่อง

ผู้วิจัยได้ทำการทดลองนำร่อง (Pilot Study) กับนิสิตคณะอักษรศาสตร์ชั้นปีที่ 1 จำนวน 30 คน เพื่อศึกษาถึงความเป็นไปได้และปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในการวิจัย จากการศึกษาในครั้งนี้พบว่าในกลุ่มเงื่อนไขทั้งสามเงื่อนไขไม่มีความแตกต่างในเรื่องของเจตคติต่อ ประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต

เมื่อนำมาวิเคราะห์ถึงสาเหตุที่เป็นไปได้ของการวิจัยนี้ คาดว่าเป็นเพราะข้อบกพร่องที่เกิดจากการที่ผู้วิจัยเลือกนิสิตชั้นปีที่ 1 เป็นผู้ร่วมการทดลอง ซึ่งนิสิตชั้นปีที่ 1 มีคะแนนเจตคติต่อเรื่องนี้สูง จึงควรใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนิสิตชั้นปีอื่นๆ และข้อบกพร่องที่สำคัญอีกข้อหนึ่งคือ ในการวิจัยนำร่องครั้งนี้ใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน ซึ่งเป็นจำนวนที่น้อยเกินไป จึงทำให้ผลการวิจัยครั้งนี้ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน

ขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยแจกเอกสารให้ผู้ร่วมการทดลองอ่านซึ่งประกอบด้วย ประกาศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเรื่อง การรณรงค์การแต่งกายชุดเครื่องแบบนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ตัวอย่างภาคผนวก ข) และ ประกาศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต (ตัวอย่างภาคผนวก ข) ให้กับนิสิตทีละ 1 คน โดยผู้วิจัยเลือกนิสิตที่ไม่ปฏิบัติตามประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต ตั้งแต่ 2 ข้อขึ้นไป ผู้วิจัยเลือกสถานที่ตามที่นั่งพักของนิสิตตามคณะ

2. เมื่อผู้ร่วมการทดลองอ่านเอกสารจบ สุ่มผู้ร่วมการทดลองออกเป็นสามเงื่อนไขในขั้นนี้คือ

เงื่อนไขที่ 1 เขียนเรียงความโดยรับรู้ว่าตนมีอิสระ ได้รับการขอร้องให้เขียนเรียงความสนับสนุนการแต่งกายชุดเครื่องแบบนิสิตจากผู้วิจัย ผู้ร่วมการทดลองรับรู้ว่าตนมีอิสระในการเลือกที่จะเขียนเรียงความและลงชื่อ - นามสกุล โดยผู้วิจัยกล่าวว่า

“เนื่องจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจะมีโครงการรณรงค์ในเรื่องการแต่งกายชุดเครื่องแบบนิสิตอย่างถูกระเบียบ ในโครงการนี้ต้องการให้นิสิตเข้าร่วมโครงการตามความสมัครใจ โดยมีได้ถูกบังคับแต่อย่างใด โครงการนี้จะขอความร่วมมือจากนิสิตที่เข้าร่วมโครงการให้เขียนเรียงความโน้มน้าวใจให้นิสิตอื่นหันมาแต่งกายชุดเครื่องแบบนิสิตให้ถูกระเบียบตามความสามารถของนิสิต ให้นิสิตลงชื่อ - นามสกุล ไว้ที่ด้านหลังของเรียงความ เพราะอาจมีการนำเรียงความบางฉบับไปเผยแพร่ นิสิตสามารถเลือกที่จะเขียนเรียงความให้หรือไม่เขียนก็ได้”

เมื่อเขียนเรียงความเสร็จก็ให้ผู้ร่วมการทดลองตอบมาตรงจุดเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต

เงื่อนไขที่ 2 เขียนเรียงความโดยรับรู้ว่าตนถูกบังคับ ให้ผู้ร่วมการทดลองเขียนเรียงความ โดยผู้ร่วมการทดลองรับรู้ว่าตนเองถูกบังคับ โดยผู้วิจัยกล่าวว่า

“เนื่องจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจะมีโครงการรณรงค์ในเรื่องการแต่งกายชุดเครื่องแบบนิสิตอย่างถูกระเบียบ ซึ่งในโครงการนี้จะให้นิสิตเขียนเรียงความโน้มน้าวใจให้นิสิตอื่นหันมาแต่งกายชุดเครื่องแบบนิสิตให้ถูกระเบียบ เนื่องจากเราได้รับอนุญาตจาก

รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิตให้นำนิสิตทุกท่านเข้าร่วมโครงการนี้ ดังนั้นจึงต้องขอให้นิสิตทุกคนพยายามเขียนเรียงความโน้มน้าวใจตามความสามารถของนิสิตด้วย”

ในการเขียนเรียงความนี้ให้นิสิตเขียนชื่อ-นามสกุล ไว้ที่ด้านท้ายของเรียงความ เมื่อเขียนเรียงความเสร็จก็ให้ผู้ร่วมการทดลองตอบมาตรวจวัดเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต

เงื่อนไขที่ 3 ไม่ได้เขียนเรียงความ ให้ผู้ร่วมการทดลองตอบแบบวัดเจตคติที่มีต่อประกาศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต โดยไม่ได้เขียนเรียงความ

3. เมื่อผู้ร่วมการทดลองตอบแบบวัดเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิตเสร็จแล้ว ผู้วิจัยจึงแจกแบบวัดความรู้สึกในขณะเข้าร่วมการวิจัย ให้ผู้ร่วมการทดลองในกลุ่มเงื่อนไขที่ 1 และ 2 ตอบ

4. เมื่อผู้ร่วมการทดลองตอบแบบวัดความรู้สึกในขณะเข้าร่วมการวิจัยเสร็จแล้ว ผู้วิจัยแจกมาตรวจวัดความคงเส้นคงวาให้ผู้ร่วมการทดลองแต่ละเงื่อนไขตอบ

หมายเหตุ ในการเก็บข้อมูล นิสิตที่เป็นผู้ร่วมการทดลองมักตั้งคำถามเกี่ยวกับการทดลองด้วยเสมอ ตัวอย่างคำถามที่นิสิตมักถามผู้วิจัย และคำตอบที่ผู้วิจัยให้กับนิสิต

คำถาม “พี่เอาเรียงความนี้ไปทำอะไรครับ (ค่ะ)”

คำตอบตรงนี้จะตอบต่างไปตามเงื่อนไข

เงื่อนไขที่ 1 ผู้วิจัยตอบว่า “เรียงความนี้จะมีการจับได้รับเลือกไปเผยแพร่”

เงื่อนไขที่ 2 ผู้วิจัยตอบว่า “เรียงความนี้จะใช้นับจำนวนผู้เข้าร่วมโครงการว่าครบตามจำนวนนิสิตทั้งหมดหรือยัง”

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ เอส พี เอส เอส ฟอว์ วินโดวส์ (SPSS for WINDOWS) คำนวณและวิเคราะห์ค่าต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. คำนวณหาเปอร์เซ็นต์ที่ 25 และ 75 ของคะแนนความชอบความคงเส้นคงวา แล้วคัดตัวอย่างที่ต่ำกว่าตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ที่ 25 ลงไป และตัวอย่างที่สูงกว่าตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ที่ 75 ขึ้นไป

2. คำนวณหาค่าเฉลี่ย (M) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ของคะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต

3. วิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยคะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต ระหว่างเงื่อนไขการเขียนเรียงความโดยอิสระ เงื่อนไขการเขียนเรียงความโดยถูกบังคับ และเงื่อนไขที่ไม่ได้เขียนเรียงความ และระหว่างกลุ่มที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูง และกลุ่มที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำ และวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยคะแนนการรับรู้ เงื่อนไขการทดลองระหว่างเงื่อนไขการเขียนเรียงความโดยอิสระ และเงื่อนไขการเขียนเรียงความโดยถูกบังคับ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทาง (Two-way Analysis of Variance)

บทที่ 3

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาผลของความชอบความคงเส้นคงวาและการรับรู้การมีอิสระในการเขียนเรียงความต่อต้านเจตคติของความไม่คล่องจองของปัญญา ผู้วิจัยขอนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังต่อไปนี้

1. แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนความชอบความคงเส้นคงวา จำแนกตามเงื่อนไขการเขียนเรียงความ และระดับความชอบความคงเส้นคงวา

2. แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต จำแนกตามเงื่อนไขการเขียนเรียงความ และระดับความชอบความคงเส้นคงวา

3. เปรียบเทียบการทดลองผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนหลายทางของคะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต ในแต่ละเงื่อนไขการเขียนเรียงความและในแต่ละระดับความชอบความคงเส้นคงวา

4. ผลทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของคะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต โดยวิธีของ Games-Howell จำแนกตาม

5. ผลการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของคะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต โดยการทดสอบค่าที ระหว่างนิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่ามีอิสระและนิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่ามีอิสระและนิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำที่ไม่ได้เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติ

6. ผลการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของคะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต โดยการทดสอบค่าที ระหว่างนิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่ามีอิสระและนิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำที่ไม่ได้เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติ

7. ผลการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของคะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต โดยการทดสอบค่าที ระหว่างนิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่ามีอิสระและนิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำที่ไม่ได้เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติ

8. ผลการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของคะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต โดยการทดสอบค่าที ระหว่างนิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูงที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าตนมีอิสระและนิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูงที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าตนถูกบังคับ

9. ผลการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของคะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต โดยการทดสอบค่าที ระหว่างนิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูงที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าตนมีอิสระและนิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูงที่ไม่ได้เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติ

10. ผลการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของคะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต โดยการทดสอบค่าที ระหว่างนิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูงที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าตนถูกบังคับและนิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูงที่ไม่ได้เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติ

11. สรุปผลการทดสอบสมมติฐานทั้งหมด

เพื่อความเข้าใจที่ตรงกันในผลการวิเคราะห์ข้อมูลนี้ จึงขอใช้สัญลักษณ์แทนความหมายดังนี้

n	คือ	จำนวนผู้ร่วมทดลองในแต่ละกลุ่ม
M	คือ	ค่าเฉลี่ย หรือ ค่ามัชฌิมเลขคณิต
SD	คือ	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
SS	คือ	ผลบวกกำลังสอง (Sum of square) (ในการวิเคราะห์นี้ใช้ Type III)
MS	คือ	ผลบวกกำลังสองหารด้วยชั้นแห่งความเป็นอิสระ (Mean Square)
df	คือ	ชั้นแห่งความเป็นอิสระ (degrees of freedom)
F	คือ	ค่าสถิติทดสอบเอฟ
t	คือ	ค่าสถิติทดสอบที ซึ่งหมายถึง การทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม ซึ่งเป็นอิสระจากกัน

ในการวิจัยครั้งนี้ได้ใช้ผู้ร่วมการทดลองจำนวน 131 คน โดยแบ่งเป็น 3 เงื่อนไข เงื่อนไขละ 40 คน ยกเว้นในเงื่อนไขเขียนเรียงความโดยอิสระซึ่งได้เก็บข้อมูลจำนวน 51 คน เนื่องจากมีผู้เลือกไม่เขียนเรียงความจำนวน 11 คน จึงได้เก็บข้อมูลเพิ่มจนได้ผู้ยอมเขียนเรียงความโดยอิสระจำนวน 40

คน ส่วนข้อมูลที่ได้จากผู้เลือกไม่เขียนเรียงความจำนวน 11 คน นั้นไม่ได้นำมาวิเคราะห์ร่วมกับเงื่อนไขอื่นๆ ด้วย แต่ได้นำเสนอเปรียบเทียบกับผู้ร่วมการทดลองเงื่อนไขไม่ได้เขียนเรียงความ

ดูที่ภาคผนวก ฉ. ผลที่ได้พบว่า นิสิตในเงื่อนไขเขียนเรียงความโดยอิสระที่เลือกไม่เขียนเรียงความ มีคะแนนเจตคติสูงกว่า นิสิตในเงื่อนไขไม่ได้เขียนเรียงความ ผลดังกล่าวนี้สามารถนำมาหักล้างข้อโต้แย้งที่ว่า นิสิตในเงื่อนไขเขียนเรียงความโดยอิสระที่เลือกไม่เขียนเรียงความ เป็นผู้มีเจตคติทางลบต่อ ประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต

ในการวิเคราะห์นั้นได้วิเคราะห์กลุ่มระดับคะแนนความคงเส้นคงวาสูง – ต่ำ จากร้อยละ 27 ของคะแนนรวมของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 120 คน โดยการคำนวณความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของคะแนนจากมาตรวัดความชอบความคงเส้นคงวา และจากมาตรวัดเจตคติเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต ซึ่งได้ผลดังตารางที่ 1 และ 2

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 1

ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของคะแนนความชอบความคงเส้นคงวา จำแนกตามเงื่อนไขการเขียนเรียงความและระดับความชอบความคงเส้นคงวา

เงื่อนไขการเขียนเรียงความ	คะแนนความชอบความคงเส้นคงวา				
	<i>n</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	MIN	MAX
เขียนเรียงความโดยอิสระ (<i>n</i> =21)	21	5.71	1.12	4.40	8.03
กลุ่มความชอบความคงเส้นคงวาสูง	11	6.65	0.67	5.91	8.03
กลุ่มความชอบความคงเส้นคงวาต่ำ	10	4.68	0.18	4.40	4.91
เขียนเรียงความโดยถูกบังคับ (<i>n</i> =21)	21	5.82	1.48	4.11	8.23
กลุ่มความชอบความคงเส้นคงวาสูง	11	7.10	0.77	6.11	8.23
กลุ่มความชอบความคงเส้นคงวาต่ำ	10	4.41	0.14	4.11	4.66
ไม่ได้เขียนเรียงความ (<i>n</i> =21)	21	5.61	1.07	4.26	7.51
กลุ่มความชอบความคงเส้นคงวาสูง	11	6.48	0.72	5.71	7.51
กลุ่มความชอบความคงเส้นคงวาต่ำ	10	4.65	0.22	4.26	4.89
รวมทั้ง 3 เงื่อนไข (<i>n</i> = 63)	63	5.71	1.22	4.11	8.23
กลุ่มความชอบความคงเส้นคงวาสูง	33	6.75	0.75	5.71	8.23
กลุ่มความชอบความคงเส้นคงวาต่ำ	30	4.58	0.22	4.11	4.91

หมายเหตุ พิสัยของค่าเฉลี่ยของคะแนนความชอบความคงเส้นคงวาที่เป็นไปได้ คือ ค่าตั้งแต่ 1 ถึง 9

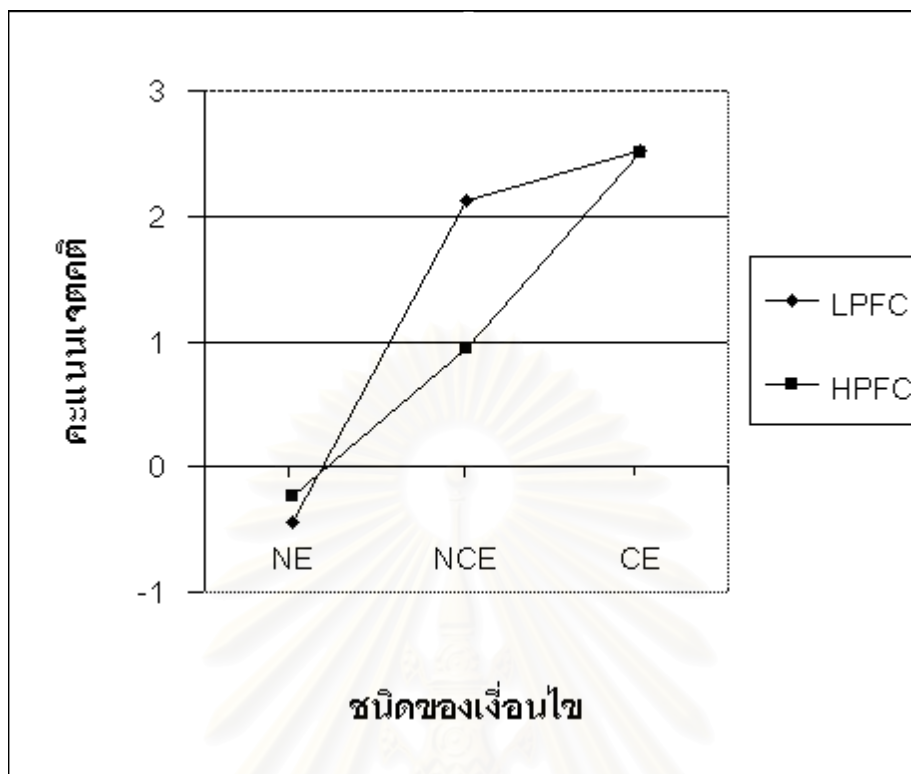
ตารางที่ 2

ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของคะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต จำแนกตามเงื่อนไขการเขียนเรียงความและระดับความชอบความคงเส้นคงวา

เงื่อนไขการเขียนเรียงความ	คะแนนเจตคติ				
	<i>n</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	MIN	MAX
เขียนเรียงความโดยอิสระ (<i>n</i> =21)	21	2.51	0.54	1.08	3.00
กลุ่มความชอบความคงเส้นคงวาลูกสูง	11	2.50	0.58	1.42	3.00
กลุ่มความชอบความคงเส้นคงวาลูกต่ำ	10	2.52	0.53	1.08	3.00
เขียนเรียงความโดยถูกบังคับ (<i>n</i> =21)	21	1.51	1.24	-0.75	3.00
กลุ่มความชอบความคงเส้นคงวาลูกสูง	11	0.95	1.38	-0.75	3.00
กลุ่มความชอบความคงเส้นคงวาลูกต่ำ	10	2.13	0.70	1.08	3.00
ไม่ได้เขียนเรียงความ (<i>n</i> =21)	21	-0.33	1.20	-3.00	2.58
กลุ่มความชอบความคงเส้นคงวาลูกสูง	11	-0.23	1.47	-3.00	2.58
กลุ่มความชอบความคงเส้นคงวาลูกต่ำ	10	-0.44	0.85	-1.25	1.00
รวมทั้ง 3 เงื่อนไข (<i>n</i> = 63)	63	1.23	1.57	-3.00	3.00
กลุ่มความชอบความคงเส้นคงวาลูกสูง	33	1.07	1.63	-1.25	3.00
กลุ่มความชอบความคงเส้นคงวาลูกต่ำ	30	1.40	1.51	-3.00	3.00

หมายเหตุ พิสัยของค่าเฉลี่ยของคะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่อง-
แบบปกติของนิสิตที่เป็นไปได้ คือ ค่าตั้งแต่ -3 ถึง 3

นำผลการทดลองไปเปรียบเทียบกับสมมติฐานตาม ภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ภาพแสดงค่าเฉลี่ยของคะแนนเจตคติ จำแนกตามเงื่อนไข การทดลอง และระดับความชอบความคงเส้นคงวา

LPFC หมายถึง นิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำ

HPFC หมายถึง นิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูง

NE หมายถึง เงื่อนไขที่ไม่ได้เขียนเรียงความ

NCE หมายถึง เงื่อนไขที่เขียนเรียงความโดยรับรู้ว่าคุณบังคับ

CE หมายถึง เงื่อนไขที่เขียนเรียงความโดยรับรู้ว่าคุณอิสระ

ในการทดสอบสมมติฐานข้อแรก ใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทางได้ผลการ

วิเคราะห์ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3

ความแปรปรวนสองทางของคะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเรื่อง ชุดเครื่องแบบปกตินิสิต ในแต่ละเงื่อนไขการทดลองและในแต่ละระดับความชอบความคงเส้นคงวา

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
ผลหลัก				
เงื่อนไขการเขียนเรียงความ	2	43.77	87.53	43.01***
ระดับความชอบความคงเส้นคงวา	1	1.71	1.71	1.68
ปฏิสัมพันธ์				
เงื่อนไขการเขียนเรียงความ x ระดับความชอบความคงเส้นคงวา	2	2.95	5.91	2.90
ความแปรปรวนส่วนที่เหลือ	57	58.01	1.02	
รวม	62	152.65		

*** $p < .001$

จากตารางที่ 1 2 และ 3 เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ความแปรปรวนสองทาง จะเห็นได้ว่านิสิตในเงื่อนไขการเขียนเรียงความที่ต่างกัน มีคะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกตินิสิต แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ $.001$

ส่วนนิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาที่ต่างกัน มีคะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกตินิสิต แตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญ ซึ่งจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลนี้พบว่าไม่สนับสนุนสมมติฐานข้อที่ 1

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างเงื่อนไขการเขียนเรียงความและระดับความชอบความคงเส้นคงวาที่มีต่อคะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกตินิสิต พบว่า เงื่อนไขการเขียนเรียงความและระดับความชอบความคงเส้นคงวาไม่มีปฏิสัมพันธ์ต่อคะแนนเจตคติต่อ

ประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต ที่ระดับนัยสำคัญ .05 ซึ่งจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลนี้พบว่าไม่สนับสนุนสมมติฐานข้อที่ 2

ผลการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยโดยการเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธีของ Games-Howell ในตารางที่ 4 พบว่า คะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต ในนิสิตเงื่อนไขเขียนเรียงความโดยอิสระสูงกว่านิสิตที่เขียนเรียงความโดยถูกบังคับที่ระดับนัยสำคัญ .05 คะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต ในนิสิตเงื่อนไขเขียนเรียงความโดยอิสระสูงกว่านิสิตที่ไม่ได้เขียนเรียงความที่ระดับนัยสำคัญ .001 คะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต ในนิสิตเงื่อนไขเขียนเรียงความโดยถูกบังคับสูงกว่านิสิตที่ไม่ได้เขียนเรียงความที่ระดับนัยสำคัญ .001

ตารางที่ 4

ผลทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยรายคู่ของคะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต โดยวิธีของ Games-Howell จำแนกตามเงื่อนไขการทดลอง

เงื่อนไขการทดลอง	n	M	SD	ค่าความแตกต่าง	
				กลุ่ม 2	กลุ่ม 3
เขียนเรียงความโดยอิสระ (กลุ่ม 1)	21	2.51	0.54	1.00*	2.84***
เขียนเรียงความโดยถูกบังคับ (กลุ่ม 2)	21	1.51	1.24	-	1.84***
ไม่ได้เขียนเรียงความ (กลุ่ม 3)	21	-0.33	1.20	-	-

* $p < .01$, *** $p < .001$

ในการทดสอบสมมติฐานข้อที่ 2 วิเคราะห์แยกเป็นสมมติฐานรายข้อย่อย โดยการใช้ค่าที่เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเจตคติระหว่างเงื่อนไข ในแต่ละระดับความคงเส้นคงวา การวิเคราะห์ค่าที่แต่เดิมได้ตั้งค่าระดับนัยสำคัญไว้ที่ .05 เพื่อป้องกันปัญหาเรื่องอัตราความคลาดเคลื่อนต่อการทดลอง จึงนำมาปรับค่าตามสูตรของ Ryan (1959 อ้างจาก Cook & Campbell, 1979) คือ

นำค่าระดับนัยสำคัญที่ตั้งไว้แต่เดิมมาหารด้วย จำนวนคู่ที่เปรียบเทียบกัน เป็น .05/6 ได้ระดับนัยสำคัญใหม่เป็น .008 ได้ผลดังตารางที่ 5 – 10

ผลการทดสอบความแตกต่างในตารางที่ 5 พบว่า คะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต ระหว่างนิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าตนมีอิสระและนิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าตนถูกบังคับแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ ซึ่งจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลนี้พบว่าไม่สนับสนุนสมมติฐานข้อที่ 2.1

ตารางที่ 5

ผลการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของคะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต โดยการทดสอบค่าที ระหว่างนิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าตนมีอิสระและนิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าตนถูกบังคับ

	เงื่อนไขเขียนเรียงความโดย อิสระ (n=10)		เงื่อนไขเขียนเรียงความโดยถูก บังคับ (n=10)		t
	M	SD	M	SD	
คะแนนเจตคติ	2.52	0.59	2.13	0.70	1.33

ผลการทดสอบความแตกต่างในตารางที่ 6 พบว่า คะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต ในนิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าตนมีอิสระสูงกว่าในนิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำที่ไม่ได้เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติที่ระดับนัยสำคัญ .001 ซึ่งจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลนี้พบว่าสนับสนุนสมมติฐานข้อที่ 2.2

ตารางที่ 6

ผลการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของคะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต โดยการทดสอบค่าที ระหว่างนิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าตนมีอิสระและนิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำที่ไม่ได้เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติ

	เงื่อนไขเขียนเรียงความโดย อิสระ (n=10)		เงื่อนไขไม่ได้เขียนเรียงความ (n=10)		t
	M	SD	M	SD	
คะแนนเจตคติ	2.52	0.59	-0.44	0.85	9.10***

*** $p < .001$

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผลการทดสอบความแตกต่างในตารางที่ 7 พบว่า คะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต ในนิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าตนถูกบังคับสูงกว่านิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำที่ไม่ได้เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติที่ระดับนัยสำคัญ .001 ซึ่งจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลนี้พบว่าสนับสนุนสมมติฐานข้อที่ 2.3

ตารางที่ 7

ผลการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของคะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต โดยการทดสอบค่าที ระหว่างนิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าตนถูกบังคับและนิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำที่ไม่ได้เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติ

	เงื่อนไขเขียนเรียงความโดยถูก บังคับ ($n=10$)		เงื่อนไขไม่ได้เขียนเรียงความ ($n=10$)		t
	M	SD	M	SD	
คะแนนเจตคติ	2.13	0.70	-0.44	0.85	7.41***

*** $p < .001$

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผลการทดสอบความแตกต่างในตารางที่ 8 พบว่า คะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต ในนิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูงที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าตนมีอิสระสูงกว่่านิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูงที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าตนถูกบังคับที่ระดับนัยสำคัญ .002 ซึ่งจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลนี้พบว่าสนับสนุนสมมติฐานข้อที่ 2.4

ตารางที่ 8

ผลการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของคะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต โดยการทดสอบค่าที ระหว่างนิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูงที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าตนมีอิสระและนิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูงที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าตนถูกบังคับ

	เงื่อนไขเขียนเรียงความโดย อิสระ (n=11)		เงื่อนไขเขียนเรียงความโดยถูก บังคับ (n=11)		t
	M	SD	M	SD	
คะแนนเจตคติ	2.50	0.53	0.95	1.38	3.49**

**p < .002

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผลการทดสอบความแตกต่างในตารางที่ 9 พบว่า คะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต ในนิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูงที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าตนมีอิสระสูงกว่่านิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูงที่ไม่ได้เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติที่ระดับนัยสำคัญ .001 ซึ่งจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลนี้พบว่าสนับสนุนสมมติฐานข้อที่ 2.5

ตารางที่ 9

ผลการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของคะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต โดยการทดสอบค่าที ระหว่างนิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูงที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าตนมีอิสระและนิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูงที่ไม่ได้เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติ

	เงื่อนไขเขียนเรียงความโดย อิสระ ($n=11$)		เงื่อนไขไม่ได้เขียนเรียงความ ($n=11$)		t
	M	SD	M	SD	
คะแนนเจตคติ	2.50	0.53	-0.23	1.49	5.71***

*** $p < .001$

ผลการทดสอบความแตกต่างในตารางที่ 10 พบว่า คะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต ระหว่างนิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูงที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าตนถูกบังคับและนิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูงที่ไม่ได้เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญซึ่งจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลนี้พบว่า สันนิษฐานสมมติฐานข้อที่ 2.6

ตารางที่ 10

ผลการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของคะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต โดยการทดสอบค่าที ระหว่างนิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูงที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าตนถูกบังคับและนิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูงที่ไม่ได้เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติ

	เงื่อนไขเขียนเรียงความโดยถูก บังคับ ($n=11$)		เงื่อนไขไม่ได้เขียนเรียงความ ($n=11$)		t
	M	SD	M	SD	
คะแนนเจตคติ	0.95	1.38	-0.23	1.49	1.92

ตารางที่ 11

สรุปผลการทดสอบสมมติฐานทั้งหมด

สมมติฐาน	ผลการวิจัย	ผลการทดสอบ	
		สนับสนุน	ไม่สนับสนุน
1. มีผลหลักในนิติตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำซึ่งวัดภายหลังจากการวัดเจตคติ LPFC > HPFC	LPFC \approx HPFC		✓
2. มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างความคงเส้นคงวาซึ่งวัดภายหลังจากการวัดเจตคติและเงื่อนไขการเขียนเรียงความ			✓
2.1 LPFC&CE > LPFC&NCE	LPFC&CE \approx LPFC&NCE		✓
2.2 LPFC&CE > LPFC&NE	LPFC&CE > LPFC&NE	✓	
2.3 LPFC&NCE > LPFC&NE	LPFC&NCE > LPFC&NE	✓	
2.4 HPFC&CE > HPFC&NCE	HPFC&CE > HPFC&NCE	✓	
2.5 HPFC&CE > HPFC&NE	HPFC&CE > HPFC&NE	✓	
2.6 HPFC&NCE \approx HPFC&NE	HPFC&NCE \approx HPFC&NE	✓	

บทที่ 4

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากบทที่ 3 สามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัยตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ได้ดังต่อไปนี้

สมมติฐานข้อที่ 1 มีผลหลักในนิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำซึ่งวัดภายหลังจากการวัดเจตคติ มีคะแนนเจตคติต่อประกาศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิตมากกว่านิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูง (LPFC > HPFC)

ผลการวิจัยครั้งนี้ปฏิเสธสมมติฐานข้อที่ 1 ผลการวิจัยนี้สรุปได้ว่า นิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำและนิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูงมีเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต ไม่แตกต่างกัน สามารถอภิปรายโดยใช้ทฤษฎีเอกลักษณ์ทางสังคม ซึ่งเสนอโดย Tajfel (1982 อ้างจาก Taylor et al., 2000)

ทฤษฎีนี้มีสมมติฐานหลักเบื้องต้น 3 ข้อ ดังนี้

1. บุคคลจัดประเภทของสังคมโลก ออกเป็นกลุ่ม คือ กลุ่มตน และ กลุ่มอื่น
2. บุคคลสร้างความนับถือในตนเอง (self - esteem) จากการเป็นสมาชิกภาพของกลุ่มที่ตนอยู่
3. อัตมโนทัศน์ของบุคคล ขึ้นอยู่กับบุคคลว่าประเมินกลุ่มของตนอย่างไร โดยการประเมินนี้ใช้เปรียบเทียบกับกลุ่มอื่น

ทฤษฎีเอกลักษณ์ทางสังคมอธิบายผลการวิจัยนี้ว่า โดยปกติบุคคลมีความต้องการคงความนับถือในตนเองไว้ เมื่อบุคคลเป็นสมาชิกภาพของกลุ่มที่มีสถานภาพสูง บุคคลจะมีความนับถือในตนเองสูง จึงต้องการระบุว่าตนเป็นสมาชิกกลุ่มนั้นๆ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียง การยอมรับสัญลักษณ์หรือตราต่างๆ ของมหาวิทยาลัยในนิสิตจึงเกิดขึ้น เพื่อเป็นการระบุว่าตนเป็นสมาชิกของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนั่นเอง นิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำและนิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูง จึงมีเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานข้อที่ 2 มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างความคงเส้นคงวาและเงื่อนไขการเขียนเรียงความ

2.1 นิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าคุณมีอิสระ มีคะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต มากกว่านิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าคุณถูกบังคับ (LPFC&CE > LPFC&NCE)

ผลการวิจัยปฏิเสธสมมติฐานในข้อ 2 โดยพบว่า ไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างความคงเส้นคงวาและเงื่อนไขการเขียนเรียงความต่อคะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต

ผลจากการวิจัยปฏิเสธสมมติฐานในข้อ 2.1 โดยพบว่า คะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต ระหว่างนิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าคุณมีอิสระและนิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าคุณถูกบังคับแตกต่างกันไม่มีความสำคัญ ผลการวิจัยนี้สามารถอธิบายได้จากงานวิจัยของ Cialdini และคณะ (1995) ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ในผู้ร่วมการทดลองที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำ โอกาสเลือกมีผลกระทบเพียงเล็กน้อยเท่านั้น เมื่อได้เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าคุณถูกบังคับ ผู้ร่วมการทดลองจะพัฒนาเจตคติในทางบวกเพิ่มขึ้น การที่นิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำ ทั้ง 2 เงื่อนไขมีเจตคติในทางบวกเพิ่มขึ้นเป็นเพราะ ในการเขียนเรียงความนั้น นิสิตได้คิดและตระหนักถึง ข้อดีของประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต ทำให้นิสิตเกิดความไม่คลั่งจองจิ้น และลดความไม่คลั่งจองจิ้นด้วยการเปลี่ยนเจตคติ ซึ่งในนิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำจะสามารถเปลี่ยนเจตคติตนได้ง่ายกว่านิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูงอยู่แล้ว ผลการวิจัยนี้ทำให้ทราบว่า ในบุคคลที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำ เมื่อถูกเหนี่ยวนำให้ทำพฤติกรรมต่อต้านเจตคติ ไม่ว่าจะมีโอกาสเลือกสูงหรือต่ำก็ตาม ก็สามารถเปลี่ยนเจตคติของบุคคลนั้นๆ ได้

2.2 นิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าคุณมีอิสระ มีคะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต มากกว่านิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำที่ไม่ได้เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติ (LPFC&CE > LPFC&NE)

ผลจากการวิจัยนี้สนับสนุนสมมติฐานในข้อ 2.2 โดยพบว่า คะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต ของนิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าตนมีอิสระ สูงกว่านิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำที่ไม่ได้เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติ ผลการวิจัยนี้อธิบายได้ว่า นิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำเมื่อได้เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าตนมีอิสระ จะได้รับการเหนี่ยวนำให้เกิดความไม่คลั่งจองของปัญญา และลดความไม่คลั่งจองโดยการเปลี่ยนเจตคติ

2.3 นิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าตนถูกบังคับ มีคะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต มากกว่านิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำที่ไม่ได้เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติ (LPFC&NCE > LPFC&NE)

ผลจากการวิจัยนี้สนับสนุนสมมติฐานในข้อ 2.3 โดยพบว่า คะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต ของนิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าถูกบังคับ สูงกว่านิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำที่ไม่ได้เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติ ผลการวิจัยนี้อธิบายได้ว่า นิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำเมื่อได้เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าตนถูกบังคับ จะได้รับการเหนี่ยวนำให้เกิดความไม่คลั่งจองของปัญญา และลดความไม่คลั่งจองโดยการเปลี่ยนเจตคติ

2.4 นิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูงที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าตนมีอิสระ มีคะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต มากกว่านิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูงที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าตนถูกบังคับ (HPFC&CE > HPFC&NCE)

ผลจากการวิจัยนี้สนับสนุนสมมติฐานในข้อ 2.4 โดยพบว่า คะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต ของนิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูงที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าตนมีอิสระ สูงกว่านิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูงที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าตนถูกบังคับ ผลการวิจัยนี้อธิบายได้ว่า โอกาสเลือกมีผลต่อการเกิดความไม่คลั่งจองของปัญญาใน บุคคลที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูง ซึ่งตรงกับงานวิจัยของ Cialdini และคณะ (1995) ที่พบว่า ในผู้ที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูง เงื่อนไขที่

เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าคุณมีอิสระ สนับสนุนการเพิ่มค่าหน่วยกิตมากกว่า เงื่อนไขที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าคุณถูกบังคับ นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยอีกหลายชิ้นที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของโอกาสเลือก ว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความไม่คล่องตัวของปัญญา

2.5 นิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูงที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าคุณมีอิสระ มีคะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต มากกว่านิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูงที่ไม่ได้เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติ ($HPFC\&CE > HPFC\&NE$)

ผลจากการวิจัยนี้สนับสนุนสมมติฐานในข้อ 2.5 โดยพบว่า คะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต ของนิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูงที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าคุณมีอิสระ สูงกว่านิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูงที่ไม่ได้เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติ ผลการวิจัยนี้อธิบายได้ว่า นิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูงเมื่อได้เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าคุณมีอิสระ จะได้รับการเหนี่ยวนำให้เกิดความไม่คล่องตัวของปัญญา และลดความไม่คล่องของโดยการเปลี่ยนเจตคติ

2.6 นิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูงที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าคุณถูกบังคับ มีคะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต ไม่แตกต่างจากนิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูงที่ไม่ได้เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติ ($HPFC\&NCE \approx HPFC\&NE$)

ผลจากการวิจัยนี้สนับสนุนสมมติฐานในข้อ 2.6 โดยพบว่า คะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต ของนิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูงที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าคุณถูกบังคับ ไม่แตกต่างจาก นิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูงที่ไม่ได้เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติ ผลการวิจัยนี้อธิบายได้ว่า นิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูงเมื่อได้เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าคุณถูกบังคับ มีโอกาสเลือกที่ต่ำ ทำให้ไม่เกิดความไม่คล่องของของปัญญา เจตคติจึงไม่เปลี่ยน ผลการวิจัยนี้ยืนยันถึงความสำคัญของ โอกาสเลือก ว่าเป็นสิ่งสำคัญต่อการเหนี่ยวนำให้เกิดความไม่คล่องของของปัญญาในผู้ที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูง

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาผลการใช้สถานการณ์ที่มีความไม่คล่องจงจากการทำพฤติกรรมต่อต้านเจตคติเดิมด้วยวิธีการเขียนเรียงความต่อต้านเจตคติและเขียนชื่อ – นามสกุล จะมีผลให้นิสิตเปลี่ยนเจตคติต่อประกาศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต
2. เพื่อเปรียบเทียบผลการใช้สถานการณ์ที่มีความไม่คล่องจงจากการทำพฤติกรรมต่อต้านเจตคติเดิมด้วยวิธีการเขียนเรียงความต่อต้านเจตคติและเขียนชื่อ – นามสกุล ระหว่างนิสิตที่รับรู้ว่าคุณเขียนเรียงความโดยอิสระ นิสิตที่รับรู้ว่าคุณเขียนเรียงความโดยถูกบังคับ และนิสิตที่ไม่ได้เขียนเรียงความ
3. เพื่อศึกษาถึงความแตกต่างของผลการใช้สถานการณ์ที่มีความไม่คล่องจงจากการทำพฤติกรรมต่อต้านเจตคติด้วยวิธีการเขียนเรียงความต่อต้านเจตคติของนิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาในระดับที่ต่างกัน

สมมติฐานการวิจัย

1. มีผลหลักในนิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำซึ่งวัดภายหลังจากการวัดเจตคติ มีคะแนนเจตคติต่อประกาศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิตมากกว่านิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูง (LPFC > HPFC)
2. มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างความคงเส้นคงวาซึ่งวัดภายหลังจากการวัดเจตคติ และเงื่อนไขการเขียนเรียงความ
 - 2.1 นิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าคุณมีอิสระ มีคะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต มากกว่านิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าคุณถูกบังคับ (LPFC&CE > LPFC&NCE)

- 2.2 นิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ ว่าตนมีอิสระ มีคะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุด เครื่องแบบปกติของนิสิต มากกว่านิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำที่ไม่ได้ เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติ (LPFC&CE > LPFC&NE)
- 2.3 นิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ ว่าตนถูกบังคับ มีคะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุด เครื่องแบบปกติของนิสิต มากกว่านิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำที่ไม่ได้ เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติ (LPFC&NCE > LPFC&NE)
- 2.4 นิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูงที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ ว่าตนมีอิสระ มีคะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุด เครื่องแบบปกติของนิสิต มากกว่านิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูงที่เขียน เรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าตนถูกบังคับ (HPFC&CE > HPFC&NCE)
- 2.5 นิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูงที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ ว่าตนมีอิสระ มีคะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุด เครื่องแบบปกติของนิสิต มากกว่านิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูงที่ไม่ได้ เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติ (HPFC&CE > HPFC&NE)
- 2.6 นิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูงที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ ว่าตนถูกบังคับ มีคะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุด เครื่องแบบปกติของนิสิต ไม่แตกต่างจากนิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูง ที่ไม่ได้เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติ (HPFC&NCE \approx HPFC&NE)

วิธีการดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง

นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ศึกษาอยู่ระดับปริญญาตรี ในปีการศึกษา 2545 จำนวน 120 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. มาตรฐานเจตคติต่อประกาศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต
2. มาตรฐานความรู้สึกลึกในขณะเข้าร่วมการวิจัย
3. มาตรฐานความชอบความคงเส้นคงวา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การทดลองนำร่อง (Pilot Study) กับนิสิตปริญญาตรีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะอักษรศาสตร์ชั้นปีที่ 1 จำนวน 30 คน เพื่อศึกษาถึงความเป็นไปได้และปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในการวิจัย
2. การวิจัยจริง ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากนิสิตปริญญาตรีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตั้งแต่ชั้นปีที่ 2 ขึ้นไป จำนวน 120 คน ตามเงื่อนไขการทดลอง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ เอส พี เอส เอส ฟอว์ วินโดวส์ (SPSS for - WINDOWS) ในการทดสอบสมมติฐานข้อที่ 1 ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนสองทาง (Two-way ANOVA) และทดสอบสมมติฐานข้อที่ 2 ด้วยการ ทดสอบค่าที (*t-test*)

ผลการวิจัย

1. นิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำ มีคะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต ไม่แตกต่างจากนิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูง
2. นิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าตนมีอิสระ มีคะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิตไม่แตกต่างจากนิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าตนถูกบังคับ
3. นิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าตนมีอิสระ มีคะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต มากกว่านิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำที่ไม่ได้เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติอย่างมีนัยสำคัญ

4. นิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าตนถูกบังคับ มีคะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต มากกว่านิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำที่ไม่ได้เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติอย่างมีนัยสำคัญ

5. นิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูงที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าตนมีอิสระ มีคะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต มากกว่านิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูงที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าตนถูกบังคับอย่างมีนัยสำคัญ

6. นิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูงที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าตนมีอิสระ มีคะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต มากกว่านิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูงที่ไม่ได้เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติอย่างมีนัยสำคัญ

7. นิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูงที่เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติโดยรับรู้ว่าตนถูกบังคับ มีคะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต ไม่แตกต่างจากนิสิตที่มีความชอบความคงเส้นคงวาสูงที่ไม่ได้เขียนเรียงความต่อต้านเจตคติ

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาวิจัยกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นมหาวิทยาลัยที่มีลักษณะแตกต่างจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เช่น มหาวิทยาลัยที่ไม่มีกฎข้อบังคับในเรื่องเครื่องแบบ
2. ควรศึกษาเพิ่มเติมในเรื่องความสำคัญของโอกาสเลือกที่มีต่อผลของความไม่คล่องจองของปัญญาในผู้ที่มีความชอบความคงเส้นคงวาต่ำ
3. ควรศึกษาเพิ่มเติมในเรื่องความไม่คล่องจองของปัญญา โดยให้กระทำพฤติกรรมอื่นเป็นพฤติกรรมต่อต้านเจตคติ

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

ชาญชัย บุรณะวนิชกุล. (2531). ผลของการเขียนเรียงความต่อต้านเจตคติที่มีต่อการเปลี่ยนเจตคติต่อการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา ภาควิชาจิตวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธีระพร อุวรรณโณ.(2535). เจตคติ: การศึกษาตามแนวทฤษฎีหลัก. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (อัดสำเนา)

ธีระพร อุวรรณโณ.(2537). ความไม่คลั่งจองของปัญญา. วารสารสารานุกรมศึกษาศาสตร์, 13, 15-20.

ภาษาไทย

Aronson, E., & Carlsmith, J. M. (1963). Effect of severity of threat on the valuation of forbidden behavior. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 66, 584-588.

Baron, R. A., & Byrne, D. (2000). *Social psychology* (9th ed.). Needham Heights, MA: Allyn & Bacon.

Carlsmith, J. M., Collins, B. E., & Helmreich, R. L. (1966). Studies in forced compliance: 1. The effect of pressure for compliance on attitude change produced by face-to-face role playing and anonymous essay writing. *Journal of Personality and Social Psychology*, 4, 1-13.

- Cialdini, R. B., Trost, M. R., & Newsom, T. R. (1995). Preference for consistency: The development of a valid measure and the discovery of surprising behavioral implications. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69, 318-328.
- Cook, T.D., & Campbell, D.T. (1979). *Quasi-experimentation: Design and analysis issues for field settings*. Chicago: Rand McNally.
- Cooper, J., Fazio, R. H., & Rhodewalt, F. (1978). Dissonance and humor: Evidence for the undifferentiated nature of dissonance arousal. *Journal of Personality and Social Psychology*, 36, 280-285.
- Cooper, J., & Stone, J. (2000). Cognitive dissonance and the social group. In D. J. Terry, & M. A. Hogg (Eds.), *Attitude, behavior, and social context* (pp. 227-244). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Cooper, J., & Worchel, S. (1970). Role of undesired consequences in arousing cognitive dissonance. *Journal of Personality and Social Psychology*, 16, 199-206.
- DeJong, W. (1979). An examination of self-perception mediation of the foot-in-the-door effect. *Journal of Personality and Social Psychology*, 37, 2221-2239.
- Dickerson, C. A., Thibodeau, R., Aronson, E., & Miller, D. (1992). Using cognitive dissonance to encourage water conservation. *Journal of Applied Social Psychology*, 22, 842-854.
- Eagly, A. H., & Chaiken, S. (1993). *The psychology of attitudes*. Orlando, FL: Harcourt Brace.

- Elkin, R. A., & Leippe, M. R. (1986). Physiological arousal, dissonance, and attitude change: Evidence for a dissonance-arousal link and “don’t remind me” effect. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51, 55-56.
- Elliot, A. J., & Devine, P. G. (1994). On the motivational nature of cognitive dissonance: Dissonance as psychological discomfort. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67, 382-394.
- Feldman, R. S. (2001). *Social psychology* (3rd ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall.
- Festinger, L. (1957). *A theory of cognitive dissonance*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Festinger, L., & Carlsmith, J. M. (1959). Cognitive consequences of forced compliance. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 58, 203-210.
- Field, A. (2000). *Discovering statistics using SPSS for windows: Advanced techniques for the beginner*. London: The Cromwell Press.
- Goethals, G. R., Cooper, J., & Naficy, A. (1979). Role of foreseen, foreseeable, and unforeseeable behavioral consequences in the arousal of cognitive dissonance. *Journal of Personality and Social Psychology*, 37, 1179-1185.
- Harmon-Jones, E. (2000). Cognitive dissonance and experienced negative affect: Evidence that dissonance increases experienced negative affect even in the absence of aversive consequences. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 26, 1490-1501.

- Harmon-Jones, E., Brehm, J. W., Greenberg, J., Simon, L., & Nelson, D. E. (1996). Evidence that the production of aversive consequences is not necessary to create cognitive dissonance. *Journal of Personality and Social Psychology, 70*, 5-16.
- Linder, D. E., Cooper, J., & Jones, E. E. (1967). Decision freedom as a determinant of the role of incentive magnitude in attitude change. *Journal of Personality and Social Psychology, 6*, 245-254.
- Nel, E., Helmreich, R., & Aronson, E. (1969). Opinion change in the advocate as a function of the persuasibility of his audience: A clarification of the meaning of dissonance. *Journal of Personality and Social Psychology, 12*, 117-124.
- Pallak, M. S., Sogin, S. R., & Vanzante, A. (1974). Bad decisions: Effect of volition, locus of causality, and negative consequences on attitude change. *Journal of Personality and Social Psychology, 30*, 217-227.
- Pyszczynski, T., Greenberg, J., Solomon, S., Sideris, J., & Stubing, M. J. (1993). Emotional expression and the reduction of motivated cognitive bias: Evidence from cognitive dissonance and distancing from victims' paradigms. *Journal of Personality and Social Psychology, 64*, 177-186.
- Scher, S. J., & Cooper, J. (1989). Motivational basis of dissonance: The singular role of behavioral consequences. *Journal of Personality and Social Psychology, 56*, 899-906.
- Shultz, T. R., & Lepper, M. R. (1996). Cognitive dissonance reduction as constraint satisfaction. *Psychological Review, 103*, 219-214.

Shultz, T. R., & Lepper, M. R. (1999). Free choice and cognitive dissonance revisited: Choosing “lesser evils” versus “greater goods”. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 25, 40-48.

Taylor, S. E., Peplau, A. L., & Sears, D. O. (2000). *Social psychology* (10th ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall.

Wilcox, R. R. (1996). *Statistics for the social sciences*. San Diego, CA: Academic Press.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก.

ตัวอย่างแบบสอบถามปลายเปิด

คำชี้แจง ขอให้นิสิตเขียนคำสั้นๆที่ตรงกับความรู้สึกของนิสิตมากที่สุดต่อจากประโยคต่อไปนี้

“ข้าพเจ้ารู้สึกว่ ระเบียบจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยว่าด้วยการแต่งกายของนิสิตชาย และนิสิตหญิง เป็นสิ่งที่.....”

1.....	2.....
3.....	4.....
5.....	6.....
7.....	8.....
9.....	10.....
11.....	12.....

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข.

มาตรวัดเจตคติต่อประกาศุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติ

คำชี้แจง ให้นิสิตพิจารณาข้อความต่อไปนี้แล้วให้เลือกคำศัพท์ที่ตรงกับความรู้สึกในด้านซ้ายหรือด้านขวาเพียงด้านเดียวในแต่ละข้อ ซึ่งแต่ละด้านจะมีระดับความรู้สึก 3 ระดับ คือ 1 หมายถึง น้อย 2 หมายถึง ปานกลาง 3 หมายถึง มาก ให้นิสิตทำเครื่องหมาย X ทับหมายเลขที่ตรงกับความรู้สึกของนิสิตที่สุด ข้อละ 1 คำตอบเท่านั้น

ตัวอย่าง

“ข้าพเจ้ารู้สึกว่าการประกาศุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต เป็นสิ่งที่”

1. สวยงาม | 3 | 2 | 1 | 0 | 1 | 2 | 3 | อับลักษณ์

ถ้าอ่านข้อความข้างต้นแล้วรู้สึกว่าสวยงามมาก ให้เลือกทำเครื่องหมาย X ที่หมายเลข 3 ด้านที่ใกล้กับคำว่าสวยงาม ดังนี้

1. สวยงาม | X | 2 | 1 | 0 | 1 | 2 | 3 | อับลักษณ์

ถ้าอ่านข้อความข้างต้นแล้วรู้สึกว่าสวยงามปานกลาง ให้เลือกทำเครื่องหมาย X ที่หมายเลข 2 ด้านที่ใกล้กับคำว่าสวยงาม ดังนี้

1. สวยงาม | 3 | X | 1 | 0 | 1 | 2 | 3 | อับลักษณ์

ถ้าอ่านข้อความข้างต้นแล้วรู้สึกว่าสวยงามน้อย ให้เลือกทำเครื่องหมาย X ที่หมายเลข 1 ด้านที่ใกล้กับคำว่าสวยงาม ดังนี้

1. สวยงาม | 3 | 2 | X | 0 | 1 | 2 | 3 | อับลักษณ์

ถ้าอ่านข้อความข้างต้นแล้วรู้สึกว่าอับลักษณ์มาก ให้เลือกทำเครื่องหมาย X ที่หมายเลข 3 ด้านที่ใกล้กับคำว่าอับลักษณ์ ดังนี้

1. สวยงาม | 3 | 2 | 1 | 0 | 1 | 2 | X | อับลักษณ์

ตัวอย่าง (ต่อ)

ถ้าอ่านข้อความข้างต้นแล้วรู้สึกว่าคุณลักษณะปานกลาง ให้เลือกทำเครื่องหมาย X ที่หมายเลข 2 ด้านที่ใกล้กับคำว่า **อับลักษณ์** ดังนี้

1. สวยงาม | 3 | 2 | 1 | 0 | 1 | ~~X~~ | 3 | อับลักษณ์

ถ้าอ่านข้อความข้างต้นแล้วรู้สึกว่าคุณลักษณะน้อย ให้เลือกทำเครื่องหมาย X ที่หมายเลข 1 ด้านที่ใกล้กับคำว่า **อับลักษณ์** ดังนี้

1. สวยงาม | 3 | 2 | 1 | 0 | ~~X~~ | 2 | 3 | อับลักษณ์

ถ้าอ่านข้อความข้างต้นแล้วรู้สึกว่าคุณลักษณะและอับลักษณ์เท่าๆ กัน ให้เลือกทำเครื่องหมาย X ที่หมายเลข 0 ดังนี้

1. สวยงาม | 3 | 2 | 1 | ~~X~~ | 1 | 2 | 3 | อับลักษณ์

“ข้าพเจ้ารู้สึกว่าคุณลักษณะของมหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิตเป็นสิ่งที่”

1. สวยงาม | 3 | 2 | 1 | 0 | 1 | 2 | 3 | อับลักษณ์

2. ควรปฏิบัติตาม | 3 | 2 | 1 | 0 | 1 | 2 | 3 | ควรฝ่าฝืน

3. เป็นประโยชน์ | 3 | 2 | 1 | 0 | 1 | 2 | 3 | เป็นโทษ

4. ทำให้ดีดัด | 3 | 2 | 1 | 0 | 1 | 2 | 3 | ทำให้ปลอดภัย

5. ยุ่งยาก | 3 | 2 | 1 | 0 | 1 | 2 | 3 | สะดวก

6. ล้าสมัย | 3 | 2 | 1 | 0 | 1 | 2 | 3 | นำสมัย

“ข้าพเจ้ารู้สึกว่าการศึกษาดูผลงานนักเรียนมหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิตเป็น
สิ่งที”

7. ดี | 3 | 2 | 1 | 0 | 1 | 2 | 3 | เลข
8. น่าภูมิใจ | 3 | 2 | 1 | 0 | 1 | 2 | 3 | น่าอัศจรรย์
9. ทำให้ประหยัด | 3 | 2 | 1 | 0 | 1 | 2 | 3 | ทำให้สิ้นเปลือง
10. ถูกบังคับ | 3 | 2 | 1 | 0 | 1 | 2 | 3 | มีอิสระ
11. น่าเบื่อ | 3 | 2 | 1 | 0 | 1 | 2 | 3 | น่าสนใจ
12. ทำให้เครียด | 3 | 2 | 1 | 0 | 1 | 2 | 3 | ทำให้ผ่อนคลาย
13. เหมาะสม | 3 | 2 | 1 | 0 | 1 | 2 | 3 | ไม่เหมาะสม
14. ควรมี | 3 | 2 | 1 | 0 | 1 | 2 | 3 | ควรงด
15. ชอบ | 3 | 2 | 1 | 0 | 1 | 2 | 3 | เกียด
16. บกพร่อง | 3 | 2 | 1 | 0 | 1 | 2 | 3 | สมบูรณ์
17. ยาก | 3 | 2 | 1 | 0 | 1 | 2 | 3 | ง่าย
18. ทำให้หนักใจ | 3 | 2 | 1 | 0 | 1 | 2 | 3 | ทำให้สบายใจ
19. ควรสนับสนุน | 3 | 2 | 1 | 0 | 1 | 2 | 3 | ควรคัดค้าน
20. เห็นด้วย | 3 | 2 | 1 | 0 | 1 | 2 | 3 | ไม่เห็นด้วย

ภาคผนวก ค

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบของมาตราวัดเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต หลังจากการหมุนแกนด้วยวิธีควอртиแม็กซ์
(Quartimax) (N =200)

ข้อกระทง	องค์ประกอบที่ 1	องค์ประกอบที่ 2
1. สวยงาม - อับลักษณ์	.728	-
2. ควรปฏิบัติตาม - ควรฝ่าฝืน	.651	-
3. เป็นประโยชน์ - เป็นโทษ	.718	-
7. ดี - เลว	.758	-
8. น่าภูมิใจ - น่าอับอาย	.761	-
9. ทำให้ประหยัด - ทำให้สิ้นเปลือง	.469	-
13. เหมาะสม - ไม่เหมาะสม	.615	-
14. ควรมี - ควรด	.757	-
15. ชอบ - เกียด	.736	-
16. บกพร่อง - สมบูรณ์	.549	-
19. ควรสนับสนุน - ควรคัดค้าน	.708	-
20. เห็นด้วย - ไม่เห็นด้วย	.775	-
4. ทำให้ยึดอัด - ทำให้ปลอดโปร่ง	-	.682
5. ยุ่งยาก - สะดวก	-	.627
6. ล้าสมัย - นำสมัย	-	.466
10. ถูกบังคับ - มีอิสระ	-	.593
11. น่าเบื่อ - น่าสนใจ	-	.550
12. ทำให้เครียด - ทำให้ผ่อนคลาย	-	.582
17. ยาก - ง่าย	-	.534
18. ทำให้หนักใจ - ทำให้สบายใจ	-	.594
ค่าไอเก็น (Eigenvalue)	8.87	2.18
ร้อยละความแปรปรวน (% of variance)	44.36	10.92

หมายเหตุ ใช้เทคนิคการสกัดองค์ประกอบแบบอัลฟา (Alpha)

ภาคผนวก ง.

มาตรฐานวัดเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเรื่องชุดเครื่องแบบปกติ

คำชี้แจง ให้นิสิตพิจารณาข้อความต่อไปนี้แล้วให้เลือกคำศัพท์ที่ตรงกับความรู้สึกในด้านซ้าย หรือด้าน ขวาเพียงด้านเดียวในแต่ละข้อ ซึ่งแต่ละด้านจะมีระดับความรู้สึก 3 ระดับ คือ 1 หมายถึงน้อย 2 หมายถึง ปานกลาง 3 หมายถึง มาก ให้นิสิตทำ เครื่องหมาย X ทับหมายเลขที่ตรงกับความรู้สึกของนิสิตที่สุด ข้อละ 1 คำตอบเท่านั้น

ตัวอย่าง

ข้าพเจ้ารู้สึกว่าการประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิตเป็นสิ่งที่ดี

1. สวยงาม | 3 | 2 | 1 | 0 | 1 | 2 | 3 | อัปพลิเคชัน

ถ้าอ่านข้อความข้างต้นแล้วรู้สึกว่าสวยงามมาก ให้เลือกทำเครื่องหมาย X ที่หมายเลข 3 ด้านที่ใกล้กับคำว่าสวยงาม ดังนี้

1. สวยงาม | X | 2 | 1 | 0 | 1 | 2 | 3 | อัปพลิเคชัน

ถ้าอ่านข้อความข้างต้นแล้วรู้สึกว่าสวยงามปานกลาง ให้เลือกทำเครื่องหมาย X ที่หมายเลข 2 ด้านที่ใกล้กับคำว่าสวยงาม ดังนี้

1. สวยงาม | 3 | X | 1 | 0 | 1 | 2 | 3 | อัปพลิเคชัน

ถ้าอ่านข้อความข้างต้นแล้วรู้สึกว่าสวยงามน้อย ให้เลือกทำเครื่องหมาย X ที่หมายเลข 1 ด้านที่ใกล้กับคำว่าสวยงาม ดังนี้

1. สวยงาม | 3 | 2 | X | 0 | 1 | 2 | 3 | อัปพลิเคชัน

ถ้าอ่านข้อความข้างต้นแล้วรู้สึกว่าอัปพลิเคชันมาก ให้เลือกทำเครื่องหมาย X ที่หมายเลข 3 ด้านที่ใกล้กับคำว่าอัปพลิเคชัน ดังนี้

1. สวยงาม | 3 | 2 | 1 | 0 | 1 | 2 | X | อัปพลิเคชัน

ตัวอย่าง (ต่อ)

ถ้าอ่านข้อความข้างต้นแล้วรู้สึกว่าคุณลักษณะปานกลาง ให้เลือกทำเครื่องหมาย X ที่หมายเลข 2 ด้านที่ใกล้กับคำว่าอับลักษณะ ดังนี้

1. สวยงาม | 3 | 2 | 1 | 0 | 1 | | 3 | อับลักษณะ

ถ้าอ่านข้อความข้างต้นแล้วรู้สึกว่าคุณลักษณะน้อย ให้เลือกทำเครื่องหมาย X ที่หมายเลข 1 ด้านที่ใกล้กับคำว่าอับลักษณะ ดังนี้

1. สวยงาม | 3 | 2 | 1 | 0 | | 2 | 3 | อับลักษณะ

ถ้าอ่านข้อความข้างต้นแล้วรู้สึกว่าคุณลักษณะและอับลักษณะเท่าๆ กัน ให้เลือกทำเครื่องหมาย X ที่หมายเลข 0 ดังนี้

1. สวยงาม | 3 | 2 | 1 | | 1 | 2 | 3 | อับลักษณะ

“ข้าพเจ้ารู้สึกว่าคุณลักษณะของมหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิตเป็นสิ่งที่ดี.....”

1. สวยงาม | 3 | 2 | 1 | 0 | 1 | 2 | 3 | อับลักษณะ

2. ควรปฏิบัติตาม | 3 | 2 | 1 | 0 | 1 | 2 | 3 | ควรฝ่าฝืน

3. เป็นประโยชน์ | 3 | 2 | 1 | 0 | 1 | 2 | 3 | เป็นโทษ

4. เลว | 3 | 2 | 1 | 0 | 1 | 2 | 3 | ดี

5. น่าอับอาย | 3 | 2 | 1 | 0 | 1 | 2 | 3 | น่าภูมิใจ

6. ทำให้สิ้นเปลือง | 3 | 2 | 1 | 0 | 1 | 2 | 3 | ทำให้ประหยัด

7. เหมาะสม | 3 | 2 | 1 | 0 | 1 | 2 | 3 | ไม่เหมาะสม

8. ควรมี | 3 | 2 | 1 | 0 | 1 | 2 | 3 | ควรด

“ข้าพเจ้ารู้สึกประทับใจประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิตเป็น
สิ่งที”

9. ชอบ | 3 | 2 | 1 | 0 | 1 | 2 | 3 | เกือบ
10. บกพร่อง | 3 | 2 | 1 | 0 | 1 | 2 | 3 | สมบูรณ์
11. ควรคัดค้าน | 3 | 2 | 1 | 0 | 1 | 2 | 3 | ควรสนับสนุน
12. ไม่เห็นด้วย | 3 | 2 | 1 | 0 | 1 | 2 | 3 | เห็นด้วย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก จ.

มาตรวัดความรู้สึกลักษณะเข้าร่วมการวิจัย

คำชี้แจง ให้นักศึกษาพิจารณาข้อความแต่ละข้อแล้วให้เลือกคำศัพท์ที่ตรงกับความรู้สึกในด้านซ้ายหรือด้านขวาเพียงด้านเดียวในแต่ละข้อ ซึ่งแต่ละด้านจะมีระดับความรู้สึก 3 ระดับ คือ 1 หมายถึง น้อย 2 หมายถึง ปานกลาง 3 หมายถึง มาก ให้นักศึกษาทำเครื่องหมาย X ทับหมายเลขที่ตรงกับความรู้สึกของนิสิตที่สุด ข้อละ 1 คำตอบเท่านั้น

ตัวอย่าง

1. ข้าพเจ้ารู้สึกว่าคุณเจ้าเขียนเรียงความอย่างไร.....

มีอิสระ | 3 | 2 | 1 | 0 | 1 | 2 | 3 | ถูกบังคับ

ถ้ารู้สึกว่ามีอิสระมาก ให้ทำเครื่องหมาย X ทับหมายเลข 3 ในด้านที่ใกล้กับคำว่า มีอิสระ

มีอิสระ | ~~X~~ | 2 | 1 | 0 | 1 | 2 | 3 | ถูกบังคับ

ถ้ารู้สึกว่ามีอิสระปานกลาง ให้ทำเครื่องหมาย X ทับหมายเลข 2 ในด้านที่ใกล้กับคำว่า มีอิสระ

มีอิสระ | 3 | ~~X~~ | 1 | 0 | 1 | 2 | 3 | ถูกบังคับ

ถ้ารู้สึกว่ามีอิสระน้อย ให้ทำเครื่องหมาย X ทับหมายเลข 1 ในด้านที่ใกล้กับคำว่า มีอิสระ

มีอิสระ | 3 | 2 | ~~X~~ | 0 | 1 | 2 | 3 | ถูกบังคับ

ถ้ารู้สึกว่าคุณบังคับมาก ให้ทำเครื่องหมาย X ทับหมายเลข 3 ในด้านที่ใกล้กับคำว่า ถูกบังคับ

มีอิสระ | 3 | 2 | 1 | 0 | 1 | 2 | ~~X~~ | ถูกบังคับ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตัวอย่าง

ถ้ารู้สึกว่า**ถูกบังคับปานกลาง** ให้ทำเครื่องหมาย X ทับหมายเลข 2 ในด้านที่ใกล้กับคำว่า **ถูกบังคับ**

มีอิสระ | 3 | 2 | 1 | 0 | 1 | ~~2~~ | 3 | ถูกบังคับ

ถ้ารู้สึกว่า**ถูกบังคับน้อย** ให้ทำเครื่องหมาย X ทับหมายเลข 1 ในด้านที่ใกล้กับคำว่า **ถูกบังคับ**

มีอิสระ | 3 | 2 | 1 | 0 | ~~1~~ | 2 | 3 | ถูกบังคับ

ถ้ารู้สึกว่า**มีอิสระและถูกบังคับเท่าๆ กัน** ให้ทำเครื่องหมาย X ทับหมายเลข 0

มีอิสระ | 3 | 2 | 1 | ~~0~~ | 1 | 2 | 3 | ถูกบังคับ

1. ข้าพเจ้ารู้สึกว่าคุณเจ้าเขียนเรียงความอย่าง.....

มีอิสระ | 3 | 2 | 1 | 0 | 1 | 2 | 3 | ถูกบังคับ

2. ข้าพเจ้ารู้สึกว่าคุณเจ้าเขียนเรียงความอย่าง.....

จำใจ | 3 | 2 | 1 | 0 | 1 | 2 | 3 | เต็มใจ

3. ข้าพเจ้ารู้สึกว่าคุณเจ้าเขียนเรียงความอย่าง.....

สบายใจ | 3 | 2 | 1 | 0 | 1 | 2 | 3 | อึดอัดใจ

4. ข้าพเจ้ารู้สึกว่าคุณเจ้าเขียนเรียงความอย่าง.....

ไม่ได้เลือก | 3 | 2 | 1 | 0 | 1 | 2 | 3 | ได้เลือก

5. ข้าพเจ้ารู้สึกว่าคุณเจ้าตัดสินใจเขียนเรียงความด้วยตนเอง

เห็นด้วย | 3 | 2 | 1 | 0 | 1 | 2 | 3 | ไม่เห็นด้วย

6. ข้าพเจ้ามีส่วนรับผิดชอบต่อการเขียนเรียงความของคุณเจ้า

เห็นด้วย | 3 | 2 | 1 | 0 | 1 | 2 | 3 | ไม่เห็นด้วย

ภาคผนวก จ.

มาตรวัดความชอบความคงเส้นคงวา

ตารางแสดงตัวอย่างของข้อกระทงจากมาตรวัดความชอบความคงเส้นคงวา

-
1. ฉันไม่กังวลมากนักถ้าการกระทำของฉันไม่คงเส้นคงวา
 2. ฉันจะไม่รู้สึกอึดอัดถ้าผู้อื่นเห็นว่าฉันเป็นคนที่ไม่คงเส้นคงวา
 3. คนที่มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอยู่ตลอดเวลาเป็นคนที่น่าคบ
-

หมายเหตุ มาตรวัดความชอบความคงเส้นคงวา (Preference for consistency) สงวนลิขสิทธิ์ โดยรองศาสตราจารย์ ดร. ธีระพร อุวรรณโณ มีอยู่ที่คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ท่านที่สนใจจะนำมาตรนี้ไปใช้ในการทำวิจัย โปรดนำจดหมายจากหัวหน้าหน่วยงานที่ท่านสังกัดอยู่ ขออนุญาตใช้มาตร ขอตัวอย่างมาตร และวิธีให้คะแนน จำหน่ายถึงและนำไปยื่นกับ

รองศาสตราจารย์ ดร. ธีระพร อุวรรณโณ

คณะจิตวิทยา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ถนนพญาไท กทม. 10330

ตัวอย่างกระดาษคำตอบมาตรฐานวัดความชอบความคงเส้นคงวา

เพศ

ชาย

หญิง

ชั้นปีที่.....

1	หมายความว่า	ไม่เห็นด้วยมากที่สุด	6	หมายความว่า	เห็นด้วยเล็กน้อย
2	หมายความว่า	ไม่เห็นด้วย	7	หมายความว่า	เห็นด้วยบางส่วน
3	หมายความว่า	ไม่เห็นด้วยบางส่วน	8	หมายความว่า	เห็นด้วย
4	หมายความว่า	ไม่เห็นด้วยเล็กน้อย	9	หมายความว่า	เห็นด้วยมากที่สุด
5	หมายความว่า	เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยพอ ๆ กัน			

1	1	2	3	4	5	6	7	8	9
2	1	2	3	4	5	6	7	8	9
3	1	2	3	4	5	6	7	8	9
4	1	2	3	4	5	6	7	8	9
5	1	2	3	4	5	6	7	8	9
6	1	2	3	4	5	6	7	8	9
7	1	2	3	4	5	6	7	8	9
8	1	2	3	4	5	6	7	8	9
9	1	2	3	4	5	6	7	8	9
10	1	2	3	4	5	6	7	8	9
11	1	2	3	4	5	6	7	8	9
12	1	2	3	4	5	6	7	8	9
13	1	2	3	4	5	6	7	8	9
14	1	2	3	4	5	6	7	8	9
15	1	2	3	4	5	6	7	8	9
16	1	2	3	4	5	6	7	8	9
17	1	2	3	4	5	6	7	8	9
18	1	2	3	4	5	6	7	8	9

19	1	2	3	4	5	6	7	8	9
20	1	2	3	4	5	6	7	8	9
21	1	2	3	4	5	6	7	8	9
22	1	2	3	4	5	6	7	8	9
23	1	2	3	4	5	6	7	8	9
24	1	2	3	4	5	6	7	8	9
25	1	2	3	4	5	6	7	8	9
26	1	2	3	4	5	6	7	8	9
27	1	2	3	4	5	6	7	8	9
28	1	2	3	4	5	6	7	8	9
29	1	2	3	4	5	6	7	8	9
30	1	2	3	4	5	6	7	8	9
31	1	2	3	4	5	6	7	8	9
32	1	2	3	4	5	6	7	8	9
33	1	2	3	4	5	6	7	8	9
34	1	2	3	4	5	6	7	8	9
35	1	2	3	4	5	6	7	8	9

ภาคผนวก ช.

สำเนา

ประกาศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เรื่อง การรณรงค์การแต่งกายชุดเครื่องแบบนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เพื่อส่งเสริมให้นิสิตรักและธำรงไว้ซึ่งชุดเครื่องแบบนิสิตที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยและวัฒนธรรมอันดีงามของไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจึงให้นิสิตทุกคนแต่งกายชุดเครื่องแบบนิสิตให้ถูกต้อง ตามประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่องชุดเครื่องแบบปกติและประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเรื่องเกณฑ์การแต่งกายสุภาพของนิสิตชายและนิสิตหญิง นิสิตที่ไม่ปฏิบัติตามระเบียบ คำสั่ง ข้อบังคับ และประกาศของมหาวิทยาลัยถือว่านิสิตกระทำผิดวินัยนิสิต ซึ่งจะถูกพิจารณาดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนการรณรงค์

- นิสิตชั้นปีที่ 1** วันที่ 1-30 มิถุนายน 2542 กรณีกระทำความผิดครั้งแรกจะถูกตักเตือนด้วยวาจา ทำทัณฑ์บน แจ้งอาจารย์ที่ปรึกษาและหัวหน้าภาควิชา หากกระทำผิดซ้ำอีกจะถูกตัดคะแนนความประพฤติ
- วันที่ 1 กรกฎาคม 2542 เป็นต้นไป เริ่มตัดคะแนนความประพฤติแม้ว่าแต่งกายผิดระเบียบเป็นครั้งแรก
- นิสิตชั้นปีที่ 2 ขึ้นไป** หากพบว่ากระทำความผิด จะดำเนินการตัดคะแนนความประพฤติต่อเนื่องจากกรณีความผิดที่เคยเกิดขึ้น ในปีการศึกษาที่ผ่านมา โดยไม่มีกรตักเตือน

การตัดคะแนนความประพฤติ

นิสิตที่แต่งกายชุดเครื่องแบบนิสิตผิดระเบียบ จะถูกตัดคะแนนความประพฤติ ดังนี้

ความผิด	ตัดคะแนนความประพฤติ	คะแนนสะสม	ผลการตัดคะแนน
ครั้งที่ 1	5	5	
ครั้งที่ 2	10	15	
ครั้งที่ 3	15	30	เชิญผู้ปกครองมาพบ
ครั้งที่ 4	20	50	พักการศึกษา 1 ภาค
ครั้งที่ 5	25	75	พักการศึกษา 2 ภาค
ครั้งที่ 6	25	100	พ้นสภาพการเป็นนิสิต

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงประกาศให้ทราบโดยทั่วกัน

ประกาศ ณ วันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2542

ลงนาม ศรีวงศ์ สุมิตร

(รองศาสตราจารย์ศรีวงศ์ สุมิตร)

รองอธิการบดี

ปฏิบัติราชการแทนอธิการบดี

ภาคผนวก ซ.

สำเนา

ประกาศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้กำหนดเครื่องแบบปกติสำหรับนิสิตชายและนิสิตหญิง ไว้ดังนี้

ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิตชาย ประกอบด้วย

1. เสื้อเชิ้ตทำด้วยผ้าสีขาว ไม่มีลวดลาย ให้ใส่ชายเสื้อไว้ในกางเกง
2. กางเกงขายาวแบบสากล ทำด้วยผ้าสีกรมท่าหรือสีดำ
3. ถุงเท้าสีดำ
4. รองเท้าหนังสีดำ หุ้มส้น
5. เข็มขัดหนังสีดำ ขนาดกว้าง 3 เซนติเมตร หัวเข็มขัดทำด้วยโลหะสีเงิน เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ดุน

เป็นรูปพระเกี้ยว ตามแบบของมหาวิทยาลัย

6. เนคไทมีตราพระเกี้ยว ตามแบบของมหาวิทยาลัย

ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิตหญิง ประกอบด้วย

1. เสื้อทำด้วยผ้าสีขาว ไม่มีลวดลาย มีความหนาพอสมควร ตัวเสื้อขนาดพองาม คอเสื้อแบบคอเชิ้ต ปลายแหลม ปกยาวพอสมควร เดินตะเข็บตามขอบปกให้ปรากฏตะเข็บข้างนอกด้วย ความยาวของตัวเสื้อให้เลยสะเอวเล็กน้อย เพื่อให้กระโปรงทับได้มิดชิด สาบ่าเป็นสาบขนาดพองาม ด้านหลังของตัวเสื้อที่กึ่งกลางตัวได้สาบทำจีบชนิดครึ่งกว้าง 3 เซนติเมตร 1 จีบ ด้านหน้าผ่าอกตรงโดยตลอด มีสาบกว้างขนาด 3 เซนติเมตร ติดดุมโลหะสีเงินขนาดเล็กดุนเป็นรูปพระเกี้ยว 5 ดุม แขนเสื้อเป็นแขนสั้น หนี้ออกคอ 6 เซนติเมตร ปลายแขนมีผ้าอีกชั้นหนึ่งตลบขึ้น ส่วนที่ตลบกลับตรงท้องแขนกว้าง 3 เซนติเมตร ตรงหลังแขนกว้าง 6 เซนติเมตร การเดินตะเข็บตัวเสื้อทุกตะเข็บให้เดินตะเข็บคู่

2. ตราพระเกี้ยว ตามแบบของมหาวิทยาลัย ทำด้วยโลหะสีเงินสูง 3 เซนติเมตร ประดับที่อกเสื้อเบื้อง

ขวา

3. เข็มขัดทำด้วยสีกหลาดหรือหนังกลับสีน้ำตาลเข้ม กว้าง 3.5 เซนติเมตร เป็นเข็มขัดดุนปลายแหลม หัวเข็มขัดทำด้วยโลหะสีเงินเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ขนาด 4 เซนติเมตร ดุนเป็นรูปพระเกี้ยว คาดทับรอยต่อที่กระโปรงทับเสื้อ ห้ามใช้เข็มแบบอื่นนอกจากที่ระบุไว้

4. กระโปรงทำด้วยผ้าสีกรมท่าหรือสีดำ ไม่มีลวดลาย ความยาวคลุมเข่า แบบเรียบ ร้อยรัดกุม ห้ามใช้ผ้ายีน ผ้าสักหลาด ผ้าลูกฟูก ผ้าลูกไม้

5. รองเท้าหุ้มส้นหรือมีสายรัดส้น แบบสุภาพ สีดำ ขาว น้ำตาล กรมท่า หรือเทา

ให้ใช้ประกาศนี้ตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศเป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ 1 พฤษภาคม 2533

ลงนาม มานพ พงศทัต

(รองศาสตราจารย์มานพ พงศทัต)

รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต

ปฏิบัติราชการแทนอธิการบดี

ภาคผนวก ฅ.

ผลการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของคะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต โดยการทดสอบค่าที ระหว่างนิสิตในเงื่อนไขไม่ได้เขียนเรียงความ กับนิสิตในเงื่อนไขเขียนเรียงความโดยอิสระที่เลือกไม่เขียนเรียงความ

	เงื่อนไขไม่ได้เขียนเรียงความ (n=40)		เงื่อนไขเขียนเรียงความโดยอิสระ ที่เลือกไม่เขียนเรียงความ (n=11)		t
	M	SD	M	SD	
คะแนนเจตคติ	-0.48	1.11	0.44	1.35	-2.33*

* $p < .05$

ผลการทดสอบความแตกต่างในตารางข้างต้น พบว่า คะแนนเจตคติต่อประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต ระหว่างนิสิตในเงื่อนไขไม่ได้เขียนเรียงความและนิสิตในเงื่อนไขเขียนเรียงความโดยอิสระที่เลือกไม่เขียนเรียงความ มีความแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ .05 ซึ่งนิสิตในเงื่อนไขเขียนเรียงความโดยอิสระที่เลือกไม่เขียนเรียงความ มีคะแนนเจตคติสูงกว่า นิสิตในเงื่อนไขไม่ได้เขียนเรียงความ ผลดังกล่าวนี้สามารถนำมาหักล้างข้อโต้แย้งที่ว่า นิสิตในเงื่อนไขเขียนเรียงความโดยอิสระที่เลือกไม่เขียนเรียงความ เป็นผู้ที่มีเจตคติทางลบต่อ ประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียน

นางสาวมยุรินทร์ เตชะเซวกุล เกิดวันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2521
เกิดที่โรงพยาบาลรามาริบัติ กรุงเทพฯ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีครุศาสตรบัณฑิต
ภาคศึกษามัธยมศึกษา วิชาเอกวิทยาศาสตร์ และ จิตวิทยาการปรึกษาและแนะแนว
ในปีการศึกษา 2543 และเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาจิตวิทยาสังคม ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2543

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย